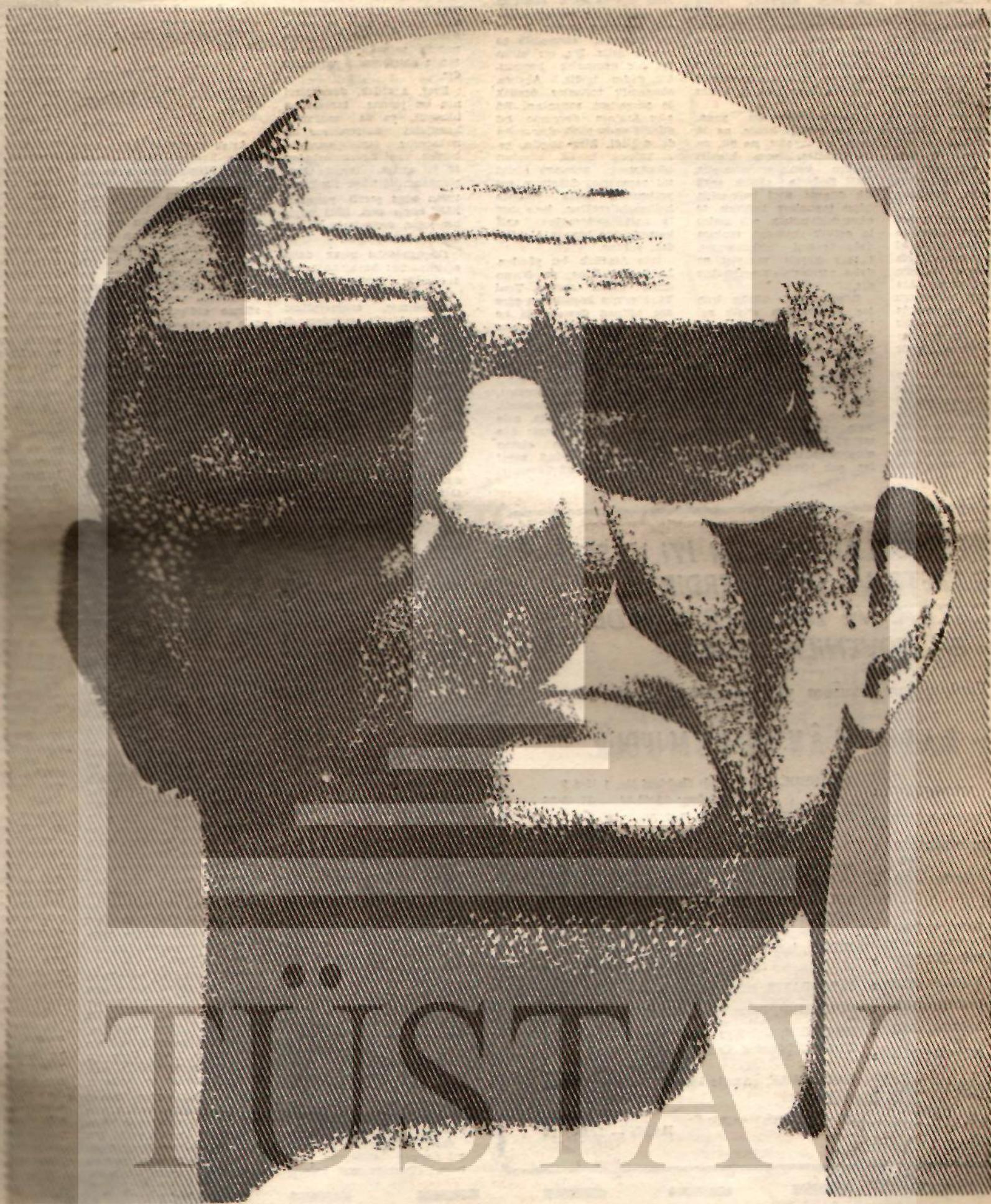

YÖN

HAFTALIK GAZETE

Açık Oturum

TİCİT AV
ATATÜRK ÖZEL SAYISI

OKUYUCUDAN YÖNDE

Atatürk ve devrimler

Atatürk underliğindeki kurtuluş savası, saldırgan emperyalizmenden, kapitalci sömürgecilikten yurdun arıtılması, devrimleri ise, orta çağ teknik düzeninin yıkılması, yeni Türk Devletinin, kusa sürede Batı uygarlığı düzeyine ulaşması istenen, bağımsız, sönürlümenen, demokratik bir toplumun kurulması amacı ni gütmüşür.

Gereken, Büyük Atatürk, Batılı emperyalistler, sömürgeçiller tarafından işgal edilen en değerli yurt topraklarını kurtarmakla, işin bitmeyecğini tam bir isabelle anlamış, bu nedenle savagian hemen sonra, gerek savasın getirdiği, gerke ortaç düzeli Osmani saltanatının buraktığı yığın yığın yurt sorununu tüm leşkin olarak gözün lemmesinin gerekliliğini yürekten inanmıştır. Ve işte bu nedenle, savagian hemen sonra yıldırım hızıyla birlikte devrimler yapılmıştır.

Yirminci yüzyılın başından, Batılı emperyalizmine cephe alıp savasaşan, Batılı sömürgeçiller yurdun kurtaran, bağımsızlığını tamamlayan ilk devlet adamı, Atatürk'tür. Ustalık, kurtuluşu sadece askeri başarılarla aranmış, onu sağlamlaşdırmayı gerekli devrimlerin yapılmasında görev ikinci lider.

Devrimlerin her biri, o süreli toplumsal koşullar içinde başlıbagına çok önemlidir, çok gerekli ve çok cesurca davranışlardır. Ve bu orantılı bir yapısı, an eak Atatürk gibi dahi önderlere özgüdür. Bütün bun-

lar açık, seçik gerekler olup, artık tartışmamış hale gelmiştir.

Oteyandan, şu nokta da bir gerekçe kılınır ki, Atatürk gibi bir devin yaptığı bu büyük, bu kapsayıcı hamle, geçen buncu yıllık süreçte Türk toplumunu cağın uyguraklığine dayayanı çakaramamış, çakaramamıştır bile. Oysa, devrimlerin amacı, kusa sürede yurdunuza Batı uygarlığı düzeyini ulaşmak değil midir?

Bir kere devrimlerin hiç biri, Türkiye batısındaki birkaç büyük ilimiz dışındada, halk arasında yerlesmiş, kökleşmiş değildir. Doğudaki halkımız, hala orta çağ gerisi bir düzende yaşamaktadır. Sorumlu size, hangi devrim ikişti, doğu da halk yılınlarına malolmuştur. Hele köylere kadar inmiştirt.

Devrimlerden bu yana, 40 yıl geçtiği halde, ne ilk ilk ne kıydır, ne de, ama hiçbir halkça benimsenmemiştir. Hala Değidir, ağabek, şeyh ilk düzeni dini bağnazlık, batılı inançlara bağlılık, teknik istihdam, çok kadınla evlilik, kadının toplumda yerini bulamaması, tutsak hayatı yaşayıp ve daha nice sorunları süregelmekte dir.

Bazılarımca bütün bunlar, devrimlerin şahsi eğitimi yoluya kitiblere mal edilememiş, benimsellememis olmasındandır. Yani kusaca, devrimler halka indirenlmemiştir. Bu yanda gidiyor. Asıl neden, devrim gerçek gücü bulumakla beraber, asıl neden, bu devrin ekonomik ve toplumsal yönünden noksası, zayıf olusundandır. Zira devrimler, çok büyük, köklü dav-

ranıslar olmakla beraber, tüm olarak ele alınırca bazı yönlerden eksiktir.

Örneğin, devrimler gerekli fiktiyon, toplumsal reformlara tamamlanmadı, bu gün Türkiye'nin yüzü, ekonomik durumun çok değişik olurdu.

Bu konuya devam etme den önce, bir ara söz olarak sunu da belirtelim: Atatürk, askerlikten yetişme dahil bir komutan idi. O'nun kuvvetli sağduyu, sağlam usul, ileriye giden sevgisi, yurt sorunlarının gerektirdiği birçok reformu bulmuş ve uygulamıştır. Ama sadecə usul, sağduyu ve sevgiyle çözümlemeyecek sorular vardır. Bunla birlikte, ekonomik sorunlar gelir. Bu, bir bilim işi, bir uzmanlık konusu, bir kadro işidir. Aksine, ekonomik sorunları, özellikle sosyalizm sorunları, Bu çok Ata'nın devrinde, bugünkü açık seçik durumunda değişti. Zira bugün, gidiş, geliş, başka uluslararası sınırlarla sermaye birliği yapmanın ilk kurulan uluslararası kuruluş, hala hizla kalkınabileceğine, hele hizla kalkınabileceğine aklı bagında hiç kimse inanmış yoktur.

İste Atatürk, bu yonden hâli iyi id. Yine de O'nun ileriye giden sevgisi, Yeni Türkiye'nin koşullarını göre reh bilinen devletçiliği be nimsemisti. Asıl iş, sonradan gelenlere düşmektedir. Ve Atatürk sağ olsaydı, devrimlerin ekonomik yönü de, toplumsal yanımı da elbetle tamamlayacaktı. Ne yazık ki ömrü yetmedi.

Bu ertesiinden sonra, gelişim asıl sorunu: Ata turk devrimlerinin ekonomik, toplumsal yönü, zayıf olusundandır. Zira devrimler, çok büyük, köklü dav-

biri yerit, öteki yabancı iki aydının düşünceleriyle pekiştirilir. Çankaya adlı kitabı, bakınca ne diyor Atatürk'ün yakın arkadaşı Faik Rıfkı Atay: «Bilakis, Atatürk devrinin zaafı, in kilapçı bir tek parti rejisi olmasındandır. Bize, uzun ekonomi tartışmalarına gir memekle beraber, Türkiye'nin toplayık kalkınma dâvâsi hiçbir zaman tam salâfînâ bir kafa ile ele alınmamış olduğunu söylemek isteriz.»

Yine, Profesör Maurice Duverger'de bir süre önce de Mondes gazetesinde yayımladığı bir makalesinde aynı görüşü ileri sürerek, Atatürk Devrimlerinin ekonomik, sosyal yönünün tersiz olduğunu yazmaktadır.

Evet, Atatürk, devrimlerin bu yanını tanımlaya bilseydi, ya da sonradan kendisini izleyenlerce bu noksaları tanımlansaydı, bugün, yanı devrimlerinden 40 yıl sonra, tarihte Batı sömürgeciligiden ilk kurtulan ulus şerefi yanında, hala böyle geri, hala böyle bir yığın sorunları burun buruna kalmazdır.

Düşüncemiz biraz daha açıklayalım: Savasın sonra teknik Osmanlı düzeni iklim, dış sömürgeçiller temizlenmiş, emperyalizm «Müsâki Millî» sınırları dışına atılmış. Atılım ama, igerdeki ortaç Osmanlı ekonomik düzeni temizlenmemiş, iç sömürgeçiller de vaneşedilmiş. Ortada yılınlarla ekonomik sorunlar var. Özel sermaye sıfır. Çünkü bu kesim, yillarla yâbancıların elinde. Esasen özel sermaye bahis konusu olamaz, o sömürgeçiller, ak sine yâllarla sömürgeçili. O halde devletçe, iş kökü olarak ele alınmak, reformlar yapmak, planlı ekonomiye geçmek, her faaliyeti dâlin esaslı biçimde planlamak, kusaca bilimin emrine geçmek gerekmektedir. Zaten yukarıda da söyledimiz gibi, bizdeki devletçilik, özel sermaye yokluğunun şidermek için yine Atatürk'ün sağlam usulundan doğmuş bir davranıştı. Ama noksandi, yetersizdi. Topyâk kalkınmamız, usul ve deli plana bağlanamamıştı.

Toprak ilişkilerine hiç dokunulmamış, bu alanda gerekli reformlar yapılmamıştı. Üretim çağdaşlaşması, hâli kalkınma yoluna olumlu yöntemlerle gidilmemiştir. Kusaca, o süre uygulanan esmâul devletçilik devlet kapitalizminde öteye gelmemiştir.

Oteyandan devrimlerin, toplumsal yönü de yetersiz kalınmıştır. Bir yanda simti yâsiz sınıflar kaynaklaşan bir kütleye sloganı ağzlarında pelesenek edilirken, seyahîk, ağabek, beylîk ilâk kilerine gereği gibi dokunulmamıştı. Tüm bu kurumlar, gerçek demokrasieye geçi zorlaştıran güçlerdi.

Bütün bunların sonucu, şu oldu: Atatürk Devrimleri, hâli yâphesiz diş ve iç sömürgeçiller karşılık baskına cehalete, gerilîğe karşılık halk için halkın desteğiyle yapılmış bir reformlar şâhibi sidir. Ama noksaları, Faik Rıfkı Atay'ın deyimine göre, bazı zafları yüzünden hâli yâldır halka malolamamıştır.

Devrimlerden bu yana 40 yıl geçmiş omasına rağmen, Türkiye geri kalmıştır.

Bugün kadar sayısız yurt tagımız, hep bu ideali ugurda elli mediller mi sanki?

Daha dün, ulusal kurtuluşlarla kavuşan, hem de Atatürk'ün yakın arkadaşı Faik Rıfkı Atay: «Bilakis, Atatürk devrinin zaafı, in kilapçı bir tek parti rejisi olmasındandır. Bize, uzun ekonomi tartışmalarına gir memekle beraber, Türkiye'nin toplayık kalkınma dâvâsi hiçbir zaman tam salâfînâ bir kafa ile ele alınmamış olduğunu söylemek isteriz.»

O hâlde, Atatürk'ü aydınlarla düşen iş, bunca yıllık deneyimlerden sonra, devrimlerin noksası yonlerini tanımlamaktır.

Sami KATIRÇIOĞLU

(1) Çankaya Cilt 2, sayfa 481.

Devrimci aydınlarca çağrı

Artık kimseden kimin kalmadı, herkes kendi sevdâsında. Milyonların iş ve ek mevkâdâvâ, köklü reformlarla gözümüzü ılligârdırmıyor bili. Bu durumda ülkemizin gerçek kurtuluşu, aydınların olumu lu ve organize kabalarına bağlıdır bence. İlerici aydınlar, günümüzde sonum sahibipleri gibi, kış uykusundan uyananadıkları sırâde gidişat değişimlecek ve dolayısıyla milyonlar yine kaderleri ile başa kâlacaklar.

Benim inancım, ülkemizin yüzüyâllardır dâvâsını istirâbin akselini temsil eden Halkçı ve Devrimci aydınların olumu kabası dindirecektir. Oysa, bugün ne kadar rejim dâvâsâde dik ve bir mecmûn gibi hep bu sevâde ile kıvrandık, soñucu ne oldu?

27 Mayıs devrimini yapmak surâde kalmadık mı? 27 Mayısın sonra teminatlı bir Anayasaya bütîn hürriyetleri getirdik, hatta 27 Mayıs takip eten günlerde bildigimiz menfaat gruplarının yok olduğunu: kin ve ihtiraslarının dâneceğini, manâkı ruhâtlara ittihat edilmeyeceğini sandık. Vine olmadı ve olamadı dat.

Bizim dâvalarımız öyle yûzeyden görüldüğü gibi, sadece rejim dâvâsâde değil. Ortada bir gerçek yâli yordu, bu dâva, milyonlar yâllar yâl kâmerlegen istirâbin dindirilmesi, de gidiş bir degmîle 28 mil yâna insanca bir yâşama ortamının sağlanması dâvasıdır. O milyonlar kâ, yâllar yâl hep bu dâmetle yaşadı: ve önde gelen her dâla oldum olsa da sârlıp durdu. Sonunda sârlığı tam dallâh elinde kaldı, kimse ona yâr olmadı. Bu sârede o, sadece verdi, fakat karâlibândı hiçbir gey kurtaramadı. Onun derdlerine de va olasâgını söyleyen her keş, bir başka yoldan sadece özel çâkarlarını kurtarmayı düşündü.

Birçok aydınlar, bu sâtenâhâlde tâm iştenâgleme size sesleniyor. Oya birçok kurtuluş timâdumuz, iki kâleme ile «SIZE BAĞLI». Ataletten kurtulâhm bir yâl, gerîş kârgâh halk için halkın desteğiyle yapılmış bir reformlar şâhibi sidir. Ama noksaları, Faik Rıfkı Atay'ın deyimine göre, bir başka yoldan sadece özel çâkarlarını kurtarmayı düşündü.

Dâgânebilim bir kez 100 bin öğretmenin, 400 bin memurun, 1 milyon öğrencinin ve diğer ilerici kuvvetlerin mescidi sendikalarını kura rak tek gayede birleşikleri nil. Böyle bir tutumla ya bilinmeyecek iş, halledilmiyecek dâva kâhrâmî? Herşey kendiliğinden yoluńa girecektir. Yeter ki bu hedefe yoneholim.

Yusuf BIYIK

REKLÂMLAR İÇİN EN İYİ VASITA GAZETE VE DERGİLERDİR GAZETE VE DERGİLER İÇİN DE EN GÜVENİLİR ARACI

Yeni açılan Erzurum ve Diyarbakır şubeleriyle

BASIN İLÂN KURUMU'DUR.

GENEL MÜDÜRLÜK :	İSTANBUL, Türk Ocağı Caddesi No: 1 Kat 3 Telefon: 22 43 04 — 22 43 85
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ :	İSTANBUL, Türk Ocağı Cad. No: 1 Kat 3 ANKARA, Ulus İshâm «E» Bloku Kat 2 No: 41 Telefon: 10 58 17 — 10 57 87
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ :	İZMİR, ikinci Kordon Gazi Bulvarı Kâğıtçık Kardıgâhıhan Telefon: 23 9 11
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ :	ADANA, Abidinpaşa Cad. Remo İshâm No: 48 Telefon: 4510
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ :	BURSA, İmâniye Cad. Aysanhan No: 20 Telefon: 2552
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ :	DİYARBAKIR, İmâniye cad. İsmenhan Kat 2 no: 22
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ :	ESKİSEHIR, Porsuk İshâm Kat 2 No: 1
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ :	ERZURUM, Belediye Binasında
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ :	KONYA, İstanbul Cad. Yusufaga Sokak Terzioglu Pasajı No: 1
ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ :	ZONGULDAK, Amele Birliği Pasajı No: 15 J 16 Telefon: 2938
	BASIN — 13227/116

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAYI TAAHHÜT ETMİŞTİR)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdürü: DOĞAN AVCIOĞLU

ABONE: Yılı: (52 sayı) 50 T.L., altı aylık: 12.50 T.L.'dir. 1962 yılı için özel indirimli abone tarifesi: Yılık 40 T.L., altı aylık 20 T.L., altı aylık 10 T.L.'dir. Yurt dışı abonelerinde posta ücret tutarında ilâve yapılır.

İLAN: Beher sâltunda santimetresi 25 T.L. dir. Edilmez. Renkli ilânlar özel târifeye ve pazarlığa tabidir. Devamlı çıkışacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mesâliyet kabul olunmaz.

IDAREHANE: ATATÜRK BÜLYARI 137/8
BAKANLIKLAR — ANKARA
Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Bürosu: Mollaşenari
Sokağı 32 Cağaloğlu, Posta kutusu 512 — İstanbul, Tel: 229315 — 229316 ★ Diziliş basıldığı yer:
VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.S. —
İSTANBUL

BAKİS

Kaynağa dönüş

Kuvayı
Milliye
Ruhu

Bugün içine düşüşümüz çıkmaz dan çıkış yolları artyan ger çek Atatürküler, Kurtuluş yolu yine Atatürk bulacaklardır.

Bundan 42 yıl önce, belki de daha büyük bir ekinazın içindeydi. Başta Atatürk olmak üzere, kuruluş mührü lesi yapan devrimciler, bir taraftan düşmanla ölüm kalmış savası yaparken, diğer taraftan da yarınki Türkiye'nin esaslarını çiziyorlardı.

Dr. Turhan Tokgöz o günleri ve o günlerin Millet Meclisini (Yıl, Sayı 24) söyle anlatıyor: «Milletvekilleri Muallim Mektebinin salonunda yerlere serilmiş yataklarda yatırlar, aralarında kurdukları bir tabldan 70 kurusa yemeklerini yerlerdi. Milletvekillerin yedikleri ile cephekte askerin karava nası ve subayın yiyeceği arasında büyük farklar yoktur. Vekillerin maaşı 100 li radır, Orta Öğretim Müdürü de 80 lira maaş almaktadır. Meclis Senede 2 gün tatil yapmış, bazen numu işigi altında sabahları kadar galismıştır. Top sesleri Ankaradan duyulunca Meclis Kayseri'ye taşınmayı reddetmiş, icabında cephe, çadır içinde faaliyetine devam etmeye karar vermiştir. Vekillerin sırtında an eak bir kat elbiseleri vardır. Bir yaban ei misafir gelirse, arkadaşlarından hangi sinin elbisesi yeni ise, onu sıra ile giye rek misafirin karşıma çıkmaktadır. Maarif Vekili bir esrafın oğlunu halk çocuklarına tercih ederek yatalı mektebe kaydettirdi, esrafa iltimas etti diye kurslide terler dökmiş ve istifaya mecbur edilmiştir. Zenginlerin az vergi verdığını, fakirlerin haksız yere daha çok vergiye bağınlığını yazan bir gazeteyi kaptığı için Dahiliye Vekiline kurslide tövbe ettirilmiş ve gazete yeniden inti şara başlamıştır.»

Bu, Kuvayı Milliye ruhuydu ve bu ruhu taşıyanlar ortahalli kimselerdi. Büyük Millet Meclisi, Subaylar, memurlar, küçük kasaba facirleri ve çeşitli din adamlarından kuruluydu. Mecliste büyük ticaret ve sanayi temsil eden kimse yoktu. Bu mutlu azınlık o tehlükeli günlerde, sarayla ve işgal kuvvetleriyle işbirliği halinde İstanbulda yaşıyordu...

Bu Meclis, halkçı bir Türkiye öleme etrafında birleşti. Birinci Büyük Millet Meclisinin 21 Ekim 1920 tarihli beyannamesi, bu halkçılarının görüsünü ortaya koyar. Beyanname özeti şudur: «Emperyalist devletlerin, devlet ve milletimizin hayatı ariçka kastetmeleri karşısında Meclisimiz en haklı müdafaa için toplanmıştır. Meclis, Türkiye halkının hayat ve istiklalini biricik gâye bilir. Bu gâye, Türkiye halkını, emperyalizmin ve kapitalizmin zulmünden ve taassubundan kurtarmak, kendi irade ve hâkimiyetinin sahibi kılmakla varaklılığı kanatındır. Büyük Millet Meclisi, halkın öteden beri maruz bulunduğu adalet sebeplerini yeni icraat ve teşkilat kaldırımı, yerine refah ve saadetini getirmeyi, hâsba hedef addeder. Binaenaleyh teşvik, maarif, adliye, maliye, hukuk ve evkat işlerinde ve diğer meselelerde içtimai hizmet ve teavünlü (Bu zaman dille sosyal adalet ve yardımlaşım şeklinde çevrilchili) hâkim kılarak, halkın ihtiyacına göre öğretim ve tesise ta väneye getirmeye çalışacaktır.»

Atatürk, çeşitli konuların arasında «Halk devrindeyiz, halk hükümetiyiz ve halkçı yapacağımız diyor ve halkçıyız, sosyalizm emellerin hukukuna dayandırıcaz» sosyal meslek, şeklinde tanınıyordu. O devrin fikir hayatında önemli bir rol oynayan Ziya Gökalp de «Yeni Türk devleti Hedeflerininde aynı halkçı görüşünü savunuyordu: «Halkçılık, esa reti, reayalığı, feudalizmi, emperyalizmi, istibdadı, sovenizmi taassubu, hülâ-

sa hâriyete ve eşiliğe aykırı ne kadar kurumlar varsa, hepsini ortadan kaldırılmaya çalışan bir fâküdü... Bir esiri efendisine, bir yarısının ağasına, bir amelenin patronuna, bir eahilin bir zâta eşit olmamış doğal eşitsizlik midir? Yoksa insanların Sun'ı olarak meydana getirdikleri esaret, serflik, mülkiyet, miras gibi sosyal kurumların sonuçları mudur? Süphesiz bunlar doğal eşitsizlikler dejildir. Halkçılığın en büyük hedefi, bu sun'ı eşitsizlikleri ortadan kaldırmaktır.. Eşitlik Ülküsünün hükümleri olduğu bu halkçılık, devrinde, artık sosyal eşitsizliklerin devamı caiz görülemez. Halkçılık devri, toplumların siyasi tekâmilde erişikleri en son, en yıkıcı merhaledir. Bu merhalede, sosyal eşit siviliklerin kaldırılması en esaslı şarttır.»

Göründüğü gibi, Kuvayı Milliyeçiler kurtuluşu halkçılıkta görüyorlardı. Halkçılık, kapitalizme, ağa ve eşraf idaresine karşı olması, doğrudan doğruya çalışan sınıfların iktidarı ele alması demekti. Bugün bu eşrişin adına Sosyalizm diyoruz. Halkçılık ta diyebiliriz.

Halkçılığın ölümü

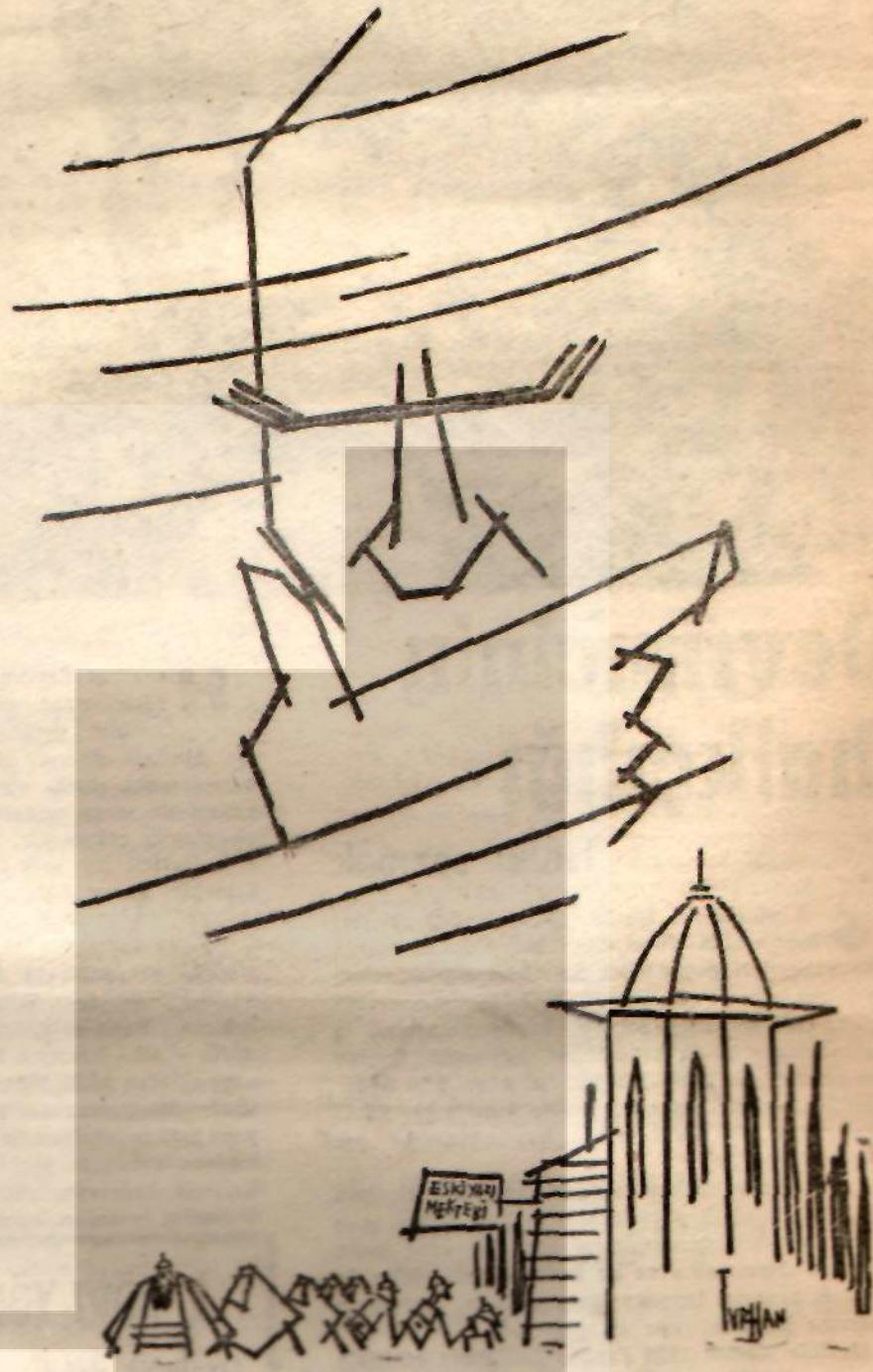
Devir, halk devriydi. Hükümet, halk hükümetiydi. Hedef, halkçılık. Fakat halkçılık programı gerçekleştirilemedi. Halkçılık İlkesi, taibikatta çabucak de jenera oldu.

Kapitalizmin zulüm ve baskısı, dan halkı kurtaracaklarını ilân eden devrimciler, 1923 İzmir İktisat Kongresinde, özel tegebüsçülüğün benimse diler. (Bakınız: Devletelilik nasıl dejene re oldu?) 1924 Anayasası, bedell peşin ödemeden hiç bir iktimâki yapılamaya çağlı hükümlünü getirerek, toprak ağız ve mütegallibenin siyasi ve iktisadi nüfuzunu kıracak ve köylüyü gerçekten milletin efendisi yapacak ciddi bir toprak reformu yolunu tıkadı. Kurtuluş Savaşı sırasında, ıgal kuvvetleri ve Saray ile işbirliği halinde yaşanan büyük işçileri, 1924 te Ankara Palası istilâ etti. İnönü'nün, ümitsizce karşı koymuş nüfuz ticareti, bu devirde başlar. Halktan kopuk Babâlı kadrosu, kadro yetersizliği yüzünden, Ankarada da idareye hâkim oldu. Böylece başkette, Karşıyaka ve Ankara Palas'ta boy gösteren halktan kopuk yeni bir sınıf ortaya çıktı. Arsa speküasyonu aldı yürüdü.

Halkçılık politikasını gerçekleştirmek amacıyla kurulan CHP daha işin başında, köy ve kasabalarındaki ağaların eline geçti. Bu yıldan esraf partisi olarak, doğdu ve gelişti. Temayüfleri itibârile halktan uzak olan bürokrasi, esraf ile işbirliği halinde memleketi idareye yûnedi. Devlet ve halk arasında doğrudan doğruya münasebet kurulmadı.

İstihâlî kadro, şüphesiz ki önemli işler başarıdı. Yazi, kâlik, büyuk ve din alanında yapılan reformlar, halkçılık yolunu açmak bakımından büyük önem taşıdı. Fakat, Köy Enstitüleri ve Toprak Kamunu gibi sosyal ve ekonomik yapıyı değiştirecek köklü reformlar, esraf ve onunla işbirliği halinde eftaşan bir bürokrasye dayanınca düzgün içinde, halka maldeledi. Esraf tarafından fidü rüdü gitti. Halk, halkçılığı sevenin devrimci kadronun bütünlükyi niyetlerine rağmen, bu devirden sadece jandarma ve tâhsîldar baskısını hatırladı (Dr. İlhan Bağış'ın reformlar yazısına bakınız).

Halk, bürokrasının baskısını bir derecede kadar azaltan, olağanüstü şartların yardımıyla köklü ve işçiye az çok bir seyler getiren Menderes İdaresine bağıltı. Tam bir esraf ve tüccar dilizi ni kuran Menderes'e bağlılık bugün de devam ediyor. Halk, halkçı aydınlarından uzakta, halk düşmanlarının safında bulunuyor!

Nerede yanıldık

Hata, ne kadar geri de olsa, her topluma menfaatleri etkileyen sınıfların mevcut bulunduğu anlaşılmaması oldu (Prof. Sadun Aran'ın halkçılık yazısına bakınız). O tarihlerde Türkiye'de Batı anlamında sınıflar yoktu. Fakat yine de üretim araçlarını elinde tutan, bu sayede emekçileri sâmiyen sınıflar vardı. Halkçı bir politikanın hareket noktası, sınıf gerçeğini kabul etmek ve sınıf tezatlarını kaldırırmaya çalışmak olmuydı. Halbuki sizde sınıf yoktur gibi bilime aykırı bir düşünceden hâreket edildi. Ziya Gökalp, bir yandan köy ağası ile topraksız arasındaki uçuruma dikkat çekerken, öte yandan da melezlette sınıf yok görüşünü savundu.

Sermaye ve emeğin kendiliğinden, sâmiye olmadan bir arada yaşayabilecegi zannedildi. Bu düşüncenin, özel tegebüsçülük bir politikanın, halkçılık bakımından mahzurlarını gözlerden sakladığını. Devletçilik hiç bir zaman, halkçılığı gerekçelişirme vasıtasi olarak kullanmadı.

Bunda Osmanlı devrinin kısır fikir hayatının kabahati büyük. Halkı tamamın İstanbullu aydın kadrosu hiç bir tenkit sözgeçinden geçirmeden Batıda o tarih

lerde hâkim olan fikirleri, sosyal ve ekonomik kurumları aktarmakla meselelerimize care bulacıklarını sandılar. Va tan: sâmiye gelikten kurtarmak mümkün olursa da, zihinler sâmiye gelikten kurtaramadı...

Sistemizlik, fikirsizlik ve halkçılığın gerektirdiği metodu anlamayı yüzünden Kurtuluş Savaşı yıllarının halkçı fikirleri boşlukta kaldı. Halk, bürokrasi ve esraf hâkimiyetinden kurtarılamadı. Halk yararına girişilmiş reformlar dahi, bu düzen içinde, halkı ezmekten başka sonucu vermedi.

Halkçılığa dönüş

Bugün de Türkiye'nin en önemli meselesi halkçılık. Geçmiş deneminde gösterdiği gibi, halkı inandırmadan, halkın gönüllü işbirliğini sağlamadan köklü bir değişim yapamaz ve Türkiye'miz hâla ilerlemeye yolu sıkılamaz. Halkı, ufak tefek tavizlerle peşin den sâriyle halkın halkı olmamasının代替 için de part.

Kurtuluş yolu, 1929 da olduğu gibi, bugün de halkçılıktan geçiyor. Gerçek Atatürküler, geçmiş hatalardan da ders alarak, sistemli ve metodlu bir «Halkçılık programı» etrafında toplanmak酶enler.

Dogân Avcioglu

Devrimcinin halkçılığı

Halkı sezmek

Son yüzyelli yıl içinde geçirdiği değişiklikler bakımından Türkiye'nin belki de en büyük meselesi devrimciler ile halkın arasında bağlantı kurabilme meselesidir. Üçüncü Selim'den 27 Mayıs'lılara kadar, yarılmış bütün adımların, ta mananamamış bütün hamlelerin başarısızlık nedenlerini bu noktada bulmak mümkün. Atatürkün önderlik ettiği hareketi böyle bir açıdan incelemek, Türk ye'nin gelecekteki devrimci atılışları bakımından çok şey öğretebilir.

Yakın Türk tarihindeki yenileme hamlelerinin en belirli niteliği hep yukarıda aşağıya doğru gelişleridir. Değişiklik gereksinmesi önce bir avuç insan tarafından duyulmaktır ve bu kadro Batıda görüp de beğendiği tutumu, tepeden inme yollarla, toplum ta bakalarına benimsenmeye uğraşmaktadır.

Mustafa Kemal, 1789 Fransız İhtilâlinin etkisiyle yetişen ve 1908'den sonra bu etki içindeki milliyetçilik dozunu iyice artıran kuşakların yarattığı insandır. Ama, kendinden önce gelenlerin hepsinden daha halkçı bir insan. Gözleri, dişler çok, içe dönük. O zamana kadar ülkenin kaderine hakim olmuş kadronun dışında, halkta ve özellikle Andolu halkında bir seyler sezilmemiştir; İstanbul'dan uzaklarda, islenmemis bir potansiyelin yattığını inanmaktadır. Mücadele etmek için hep Avrupaya kaçmanın moda olduğu, hatta Enver Paşa'nın bile Türk sınırları dışında eihat limitleyle dolastaşı bir devirde, Mustafa Kemal Anadolu kıylarına ayak basmaktadır.

Millî Mücadele bayrağını açan bir kimsenin sara ya ve saray çevresindekilerle nefretle bakması tabiiyedir. Fakat Mustafa Kemal'de bir başka tiksinti daha sezmemek imkânı: İstanbul'a kapanıp kalan, tıflü adaptasyon formüllerile oyalanan veya boyalarından bilyük maceralar peşinde koşan bazı İtilâh ve Terakkieklere karşı bir tiksinti. Taribciler bu tepkide geçmiş kırınlıklarını, kişisel çekememelerinin rolünü de gösterceklerdir ama, başlangıçtaki bu davranışla Mustafa Kemal'in Millî Mücadelede vermek istediği halkçı renk arasındaki yakınlık aşıkardır.

Samsuna çıkış, hele Erzurum ve Sivas toplantıları, o zamana kadar alıslanmış kadrodan uzaklaşmak, Anadolulu okur — yazarlara el uzatmak isteyenin birer belirtisidir. Ancak, Mustafa Kemal'deki bu, kadro yenilemek, daha 'halkçı' gruplara inmek çabası iki bakımından başarılı olamadı. Bir defa, oradırda da kendisyle İshaklı vapurların bilyük kısmı eski İttihat ve Terakkieklere: Anadolu 'avdını' İstanbul'daki prototiplerin etkisinden tam anlayımla uzak kalabilecekmiş degildi. İkincisi, Millî Mücadele sırasında veya zaten sonra, işleri yürütürmek, devlet carkinin dönüremek gereklüğe ister istemez Osmanlı kadrolarını kullanmak gerekiyordu. Atatürkün vapurlarını bu kadrolara yapabilmis olmasa bile bilyük basardır.

“ Türk genci inkılâpların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır. Rejimi ve inkılâpları benimsemisti. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kırıntı ve bir hareket duydumu; bu memleketin polisi vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır demeyecektir. Hemen müdahele edecektir. Ve kendi eserini koruyacaktır. Polis gelecektir. Asıl suçuları bırakıp suçlu diye onu yakalıracaktır. Genç, «Polis, henüz inkılâp ve cumhuriyetin polisi değildir» diye düşününecek, fakat asla yalvarımıcaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Gene düşünecek «Demek adliyesi de İslâh etmek, rejime göre düzenlemek lâzım» diyecek. Onu hapse atacaklar, kanun yolundan itirazlarını yapmakla beraber, Meclis etlegrafları yağıdırıp hakkı ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışılmasını, kayırılmasını istemeyecektir. Diyecek ki «Ben inan ve kanaatimin icabını yaptım, müdahele ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız olarak gelmişsem, bu haksızlığı meydana getiren sebep ve amilleri düzeltmek benim vazifemdir.» İşte benim anladığım Türk genci, Türk gençliği...”

Halkı bilmek

Hayatları devrimler ortasında geçen devlet adamlarının sözleri, içinde bulunduğuları hâreketin gerçekesine göre değerlendirilmeli dir. Mustafa Kemal, Millî Mücadele yıllarında ve hemen sonra 'halk' sözcüğünü sık sık kullanmış, emperyalizm ile saray çevreleri arasındaki çatışlığını göstermeye çalışmıştır. Ağustos 1923'te 'Yeni Türkiye Devleti' bir halk devletidir, halkın devletidir, demekte, Kasım 1924'te 'halk idaresinin mânilerden tasfiyesi' nden bahsetmektedir.

Öyle naşlıyor ki, Fransız İhtilâlelerinin zihinde çok geniş ve çok müphem 'halk' kavramı Atatürk'e de aynı şekilde sürüp gitmektedir. Bir bakıma, Paris sokaklarının meşhur 'vatandaş' deyi miyle 'halk' kavramı bazı noktalarda birbirile kaynamaktadır. Millî Mücadeleye önderlik edenlerin gözünde de, Saraya ve Saray çevresine mensup olma yan herkes 'halk' dir. Böylece, halk kavramının modern anlamını, yani toplumun daha çok alt tabaka kalarını kapsayan, yaşayışlarını gülümsek emeklerine bağlamış insanları içine alan bir anlamı o devirde

Hareket, toplumun dış görüşünlüğü bakımından da devrimcidir; gelenekler, kalıplar, sekiller yıkılmış, yerlerine yenileri konmuştur. Fakat, toplum bunu yesi bakımından, hareket muhafazakâr kalmış, temel kuruluş aşağı yukarı devam etmiştir. Denebilir ki Fransız İhtilâlinin Türk devrimcileri üzerindeki etkisi, toplumaal bânye konusunda pek büyük bir yenilik getirmemiştir; cümlü 1789'da yıkılan aristokrasi ve kârdeşî hâkimiyetinin benzeri Türkiye'de zaten yoktu. Dünyanın bundan sonra geçirdiği toplumsal dalgalar ise, Türkiye'deki devrimci kuşakların ilgi alanı içine henüz girmemiştir.

Halka eğilmek

Bugün, sokaktaki adam, Atatürkü sevmektedir. Fakat Atatürkçülüğün aynı derecede yaygın olarak sevildiğini iddia edebilir miyiz? Sokak takı adam için Atatürk, kendisini düşmandan, festen, kargacıkburgacık yazıldan kurtaran adamdır; ama, aynı sokaktaki adam, Atatürkü kendisini, toplum için deki yüzlerce yıllık ters kaderinden kurtaran adam olup olmadığını henüz kanaat getirememiştir; cümlü, kendi kaderyle Atatürkü yapmak istedikleri arasında bir bağlantı kuramamaktadır. Böyle bir bağlanmanın kurulmasına imkan verecek köklü reformlar ya başlangıçta skaşa gelmemiş, ya da çok sonra, iş isten gectikten sonra düşünülmeye başlamıştır.

Öyle anlaysılıyorki, çok doğru bir seziyle hâreket eden Atatürk, bu seziye göre tutması gereken yollar bakımından bazı tereddüler geçirmiştir. Devletçilik hamlesi girişmek için 1930'lara kadar beklenilmemiş olması bunun en açık delili. Türkiye, başlangıçtan itibaren tarım reformlarına girişebilseydi, yeni sermayedar yetiştirmek amacıyla değil, halkın bir tutumla yönetilen bir devletçilik hamlesine bağlanılsaydı ve eğitimi bilyük kütüplerle açılacak hareketlere harf devriminden hemen sonra geçirseydi, bugün, her halde, sokaktaki adamın Atatürkçülük hakkında ki düşüncesi daha başka olurdu.

Ama, Atatürk bir son değil, başlangıcıdır. Halk eğilimi bıraktığı yerden alıp tamamlamak gerek. Gecikmeler, yanlış yollara sapmalar başlangıçtaki sezinin doğruluğunu ve bilyükünü azaltmaz. Atatürk devrimleri, halkın tabii sonuçlarına götüremek için gerekli araçları vermiştir. Türk toplumu geleneksel bir toplum, olmaktan çıkmakta, yeni devrimlere imkan veren akıcı tutum Atatürkçü kuşaklar arasında gitgitçe yapılmaktadır.

Bundan sonrası her devrimci atılış, amacını ve bu amaca göre yanına alacağı ortakları iyi seçmeli dir. Halkçı olduklarını söyleyenler, gerçekten halkın yana olduklarıını gösteren ve kütüpleri kendileri ile yaklaştıracağın köklü adımları mutlaka hem atmak zorundadırlar. Bunun belki de en önemli şartı, kimin halkın yana, kimin halka karşı olduğu nu iyi bilmek. İktisadi ve toplumsal bakımından 'halka karşı' olanları yanına alıp da 'halk için' çalışıp söyleyene herkes güler. Türkîyenin toplum manzarası Atatürkten bu yana hayli berraklaşmış, cepheler az çok belli olmuştur. Artık, halkın gerçek leşirme yolunda eski yanlışlıklarını tekrarlamak için sebep kalmamıştır.

Mümtaz Soysal

DÖRT YÖNLE SONSUZ

Özgürlük değil de ne

Yeşili güne doğru dal yapan.

Özgürlük değil de ne

Gökçe çınarı çatal çatal yapan.

Özgürlük değil de ne

Toprağı dağ üzre kartal yapan.

Özgürlük değil de ne

Doruklarda doruklarda boyacı al yapan

Özgürlük değil de ne

Seni Mustafa Kemal yapan.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

bulmak mümkün degildir. Zaten, başlangıçtan beri, tek parti rejiminin resmi dayanak noktalarından biri de bu çok geniş ve çok müphem halk anlayışı olmuştur. 1931 de yayınlanan ve devrimlerin resmi yorumunu veren 'Tarih' adlı kitabın IV. cildine bakınlar, 'halk içinde çatışan iktisadi menfaatler bulunmadığını göre, bu menfaatleri temsil edecek ve sitili partilere de ihtiyaç yoktur' şeklinde bir izah tarzıyla karşılaşacağlardır.

Tabii, böyle bir anlayış Türk toplumunun 'bün ye' sini kökünden değiştirecek reformlara gidişmesine imkân vermemiştir. Atatürk hareketi sivas bakımından devrimcidir; devlet şekline kökünden değiştirmiştir.

Halkçılık İlkesi ve Sosyalizm

Sadun Aren

Bugün kendine ya da içinde yaşadığı topluma karşı sorumluluk hissi duyan herkes, memleketimizin karşılaştığı meseleleri çözümleme için var gücü ile düşünmekte ve çaba sarfetmektedir. Büyük ve ölümsüz Atatürk'ün bu çabamızda da yardımımıza koşması ve bizlere ışık tutup yol göstermesi, elbetteki, şansız bir şey değildir. Bu sebepten dolayı ki, Atatürk ilkelere, bugün, ilk defa ortaya atıldığı zamanlarda bile sahip olmadığı bir canlılık kazanmış ve alâka konusu olmuş bulunmaktadır. Gerçekten Atatürk devrimleri ve yeni Türk devletinin esaslarını teşkil eden prensipler, bugün en büyük bir dikkat ve alâka ile eleştirilmektedir. Bu eleştirmenin amacı, memlekitimizin bugünkü meselelerine, tarihinden kuvvet alan, yüzde yüz yerli çözüm yolları bulmakır.

Ancak bu noktada şu gerçeği de önemle belirtmek lazımdır ki, yeryüzündeki toplumların meseleleri ve dolayısıyla bunların çözüm yolları arasında mahiyet farkları yoktur. Bu sebepten, her topluma has olan ve yerli telakkî edilen çözümler, çevre koşullarının farklılığından doğmaksızın genel çözüm yollarında sadece rötuşlar yapılması gerekmektedir. Atatürk ilkelere üzerinde yapılacak incelemeler bu gözleme doğrulamaktadır. Gerçekten, mesela, halkçılık ilkesi, aşağıda görceğimiz üzere, Türk sosyalizminin yerli adıdır.

Halkçılık, Atatürk ilkelерinin formüle edilmiş tarihi itibarıyle en çok değişikliğe uğramış, fakat bugünkü meselelerimiz bakımından en canlı ve manidar olanıdır. Bugün halkçılık değişiminden, bir taraftan demokrasiyi diğer taraftan da sosyalizmi anlıyoruz. Halkçılık ile siyasi demokrasi arasındaki bağıntı apaçık olduğundan bu nokta üzerinde durmayaçağım. Sosyalizme gelince Demokrasının ancak sosyalist bir topluma en olumlu şeklimi alacağı gerçegini gündük bir tarafa boyarak, halk ve halkçılık terimlerinin Atatürk'ün düşüncesi sisteminde, sosyalizme olan bağlarını görelim:

Atatürk, büyük zaferi takip eden günlerde, 2 Kasım 1922 de, bir yabancı gazeteciliye verdiği beyanatın bir yerinde aynen söyle demiştir: ..... Hülâsa, bizim şekli hükümetimiz tam bir demokrat hükümettir. Ve lisansımızda bu hükümet (halk hükümeti) diye yadedilir. (1). Bu pargada demokrasi ile halkın tek arası bağlantı aşıklardır.

Aşağıdaki parça, Atatürk'ün 16 Ocak 1923 te, İstanbul gazeteleri temsilcilerine verdiği beyanatın, kurmayı başladığı siyasi parti ile ilgili kısmından alınmıştır.

İşte bu hakikatin istilzam ve içbari üzerine dir ki, bütün sununu yekdiğerine lazımlı gayri müfarek olan, cümkü menfaatleri de yekdiğerinden taha lütf eylemeyecek, halkın müsterek ve umumi menfaatini ve sadetini temin için «Halk Fırkası» adını altında bir fırka teşkil etmektedir...

Bu ifade ile beyan edilmek istenen şudur ki, ismi fırka olan halk teşekkülünden maksat evlâti milletten bir kısmının, sunusu ahaliden bazlarının, diğer evlât ve sunusun zararına menafîni temin etmek değildir. Belki birbirinden ayrı ve harâj olma yip halk adı altında bulunan umum milleti müşterek ve müttehit bir surette müsterek ve umumi olan refah hakikiye isal faaliyete getirmek tir... (2)

Atatürk'ün kendi ağzından yukarıda ictibâs ettiğimiz bu sözler, Onun Türkiye için sınıfı bir toplum düşündüğünü, halk terimi ile bu sınıfı toplumu ve halk partisi ile de bu topluma vol göstererek ve öncülik edecek bir siyasi teşekkülü kastettiğini anlaşılmaktadır. Burada dikkat edilecek nokta, Atatürk, ün meselelerde çözüm yolu ararken sınıf realitesini göz önünde tutmuş olmasıdır. Gerçekten, bir toplumda hemiz sınıf tezatlarının bulunmadığını iddia etmek başka şeydir, toplum meselelerinin tâhlilinde sınıf realitesinden hareket etmenin lüzumluğunu iddia etmek başka şeydir.

Birincisi bir vakıya taallük edip doğru veya yanlış olabilir. Mesela, Cumhuriyetin ilk yıllarında memeleketimizin sınıfı bir toplum olup olmadığı tartışılabılır. Halbuki ikincisi bir metod meselesiştir. Sosyal gelişimin tâhlilinde sınıf realitesini görmemezlikten gelen bir metod hâl süphesi olarak yanlıştır ve onu kullanmayı çikmazla götürür.

Bu bakımından halkçılık ilkesinin C.H.P. programlarındaki ifade edilmiş tarzlarındaki değişimleri incelemek çok ilginçtir: Başlangıçta halkçılık, kanun karşısında herkesin eşit olduğu şeklinde ifade edilmiştir. 1935 te, partinin 4. Kurultayında, halkçılık ilkesine aşağıdaki iki manidar fıkra ilâve edilmiştir.

«Türkiye Cumhuriyeti halkın ayrı ayrı sınıflar dan mürekkep değil fakat ferdi ve içtimai hayat için

İş bölümü itibarıyle muhtelif iş ve hizmet sahiplerinden teşekkür etmiş bir camia telâkki etmek esas prensiplerimizdedir. Çiftçiler, küçük sanayi erbabı ve esnaf, işçi, serbest meslek erbabı sanayi erbabı, tüccar ve memurlar Türk camiasını teşkil eden başta çalışma zümreleridir. Bunların herbiriin çalışma durağı, diğerlerinin ve umumi camianın hayat ve saati için zaruridir.

Partimizin bu prensiple hedef tuttuğu gaye sınıf mücadelesi yerine içtimai intizam ve tesanüt temin etmek ve birbirini nakzetmeyecek surette menfaatlerde âhenk tesis eylemektedir. Menfaatler, kabiliyet ve çalışma derecesiyle mütenasip olur.

Halkçılığın bu tanımı, görüldüğü üzere, sınıf realitesini kabul etmekle fakat bunun Türkiye'de olmadığını iddia etmektedir. Bu iddia başlangıçta (1920 lerde) doğru olsa bile, sınıfı bir toplum yaratmanın gerekleri yerine getirilmemiş olduğu için, zamanla kuvvetini kaybetmiş ve II. Dünya Harbinde sona tâmsile mânasız bir hal almıştır. Memleket koğullarındaki bu değişikliğin aksını CHP'nin 1947 deki 7. Kurultayında kabul edilen metinde görüyoruz. Bu metinde yukarıda bahis konusu ettigimiz iki paragraftan ikincisi tamamıyla çıkarılmış, birincisi de çok yuvarlak bir hale sokulmuştur. Değisme aynı yönde devam etmiş ve 1950 den sonra, Halkçılık, halka hizmet şeklinde tanımlanarak, artık manidar bir ilke olmaktan çıkarılmıştır.

Özetleyeceğ olursak diyebiliriz ki, Atatürk Halkçılık ilkesi ile sınıfı bir toplum kurmayı düşünmüştür ve tesis ettiği siyasi teşekkülü Halk Partisi adını da bu maaşta vermiştir. Bilindiği gibi, sosyalizmin ameli de, aynı şekilde, sınıfı bir toplum kurmaktır. Halkçılık, maalesef, amaçna erişmemiş ve Atatürkçülük bu en önemli ilkesi, yavaş yavaş gerek mühâvasından boşaltılarak bugün hiçbir anlamda elmiyan bos bir lâf haline sokulmuştur.

O halde, Atatürk'ülerin ödevi, bugünkü gerçeklerin işi altında halkçılık ilkesine eski ve asıl anlamını tekrar kazandurmaktır.

(1) Atatürkün Söylen ve Demeçleri, Cilt III. Türk Tarih Kurumu Basımevi 1956, s. 51

(2) Atatürkün Söylen ve Demeçleri, Cilt II. Türk Tarih Kurumu Basımevi 1952, s. 60

MUSTAFA KEMAL

— Dağ başını efsâr almış
Gümüş dere durmaz ağlar —
Güzyaşından kana kesmiş gözlerim:
Ben ağlarım, çayır ağlar, çimen ağlar.
Ağlar — ağlar, Cihan ağlar.
Mızıklar inler: İrlam — İrlam dövülür
Altıncı ilimiz, altıncı yetim.
Yıllar gelir—geçer
Her geçen seni bidden parça parça götürür
Mustafa'm, Mustafa Kemal'im!

Diz döydüm
Gözlerim şavkı gitti Sakarya'nın suyunu:
Sakarya'nın suları namın söyleşir.
Hemşehrîm Sakarya, öksüz Sakarya!
Ankara'dan uyan kuşlar.
«Kemalîm der, günler günü çağrışır,
Kahrolur, bulutlara karışır.
Gök bulut, yağmak bulut,
Düa dağlar, dev bayulu mora dağlar
Divan durmuş beklesir
Mustafa'm, Mustafa Kemal'im.

Nasıl böyle varıp geldin? Hoş—geldin!
Çıngı kaymış, yalazlanmış gözlerin
Sarı yüzünde güneş—südü sıcaklık
Elindeñen operim Mustafa Kemal
Senin datın yaprağın, biz senin fidanların
Bu hortuları yapmadık

YON, 7 EKİM 1962

Sen elbette bilirsin, bilirsin Mustafa Kemal
Elsiz—ayaksız bir yeşil yılın

Yaptıklarını yıkıyorlar Mustafa Kemal!
Hani bir vakitler Kubilay'ı kestiler
Çün buyurdun, kesenleri astilar
Sen uyudun, astınları dirildi
Mustafa'm, Mustafa Kemal'im!

Karalar kuşanmış, Karadeniz akmam diyor
Dokunmayın! Ağlamaktan bıkmam diyor
Bu gece kıyamet gecesi
Bu vapur Bandırma Vapuru
Yattığı yer nur olsun Mustafa Kemal
Ben ölümden korkmam diyor
Korkmam diyen dilleri, toz odu—toprak odu.
Değirmen döndü dolandı: On yıl oldu.
Bir kusur işledik, bağışlar mı kimbilir
O bize öğretmedi kazan kaldırmasını!
Günahı—vebâlî öğret enim boyunu!
Erdirip—oldurana, ana—avrat söğmesini,
Yüreğim kırıldı, kanım kurudu
Var git Karadeniz, var git başımdan
— Mizika calındı: Düğün mü sandın?
Bir yol koyup gideni gelirmi sandın? —
Mustafa'm, Mustafa Kemal'im!

Ankara'nın taşına bak!
Tut ki bakım, üzâr gider efsârım
Çayır ağlar, çimen ağlar, ben ağlarım.
Çozerimini yaşına bak!
Ankara Kalesinde, Rasat Tepede
Bir akça sahan, gezer dolanır
Yaşın—yaşın mezarını aranır,
Şu dünyamın işine bak
Mustafa'm, Mustafa Kemal'im!

Attila İLHAN

Devletçilik nasıl dejenere oldu?

Izmir
sabotağı

Kurtuluş Savaşının ilk yıllarda Atatürk, «halk devrindeyiz, halk hükmünetiyiz, halkçılık yapacağız» diyor. Halklığı da, 1921 Aralığında Sosyalizm emeğin haklarına dayandırıma istiyen sosyal meslek, şeklinde tanımıyor, ardından da «Millete bizi mahvetmek istiyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak istiyen kapitalizme karşı savaşacağız», diyor. 1922 Martında da Atatürk «Tanzimamıza ait serbest ticaret devri, nın, yanı liberalizmin gelmeye elverişli sanayimizi mahvettigini söylüyor.

Devrime fikir hocası sayabileceğimiz Ziya Gökalp de, «İlimiz sosyalizmle es anlaşıma kullanabileceğimiz bir halkçı tezini savunuyor, mülkiyetin kamu yararına sınırlanmasını istiyor ve «Plus - Value» nün topluma ait olduğunu belirtti yordu. Hattâ Celâl Bayar 1921 de Sosyalizm kelimelerini kullanıyordu. Hâkimiyeti Milliye muhabirinin sorusuna cevap olarak, Bayar'ın söylediğleri sudur: «Devlet sosyalizmine muazziz olanlar ferdîyeti kuvvetli, sermayesi mebusal memleketler ahlâkdir. Tanzimatî Hayriyeden beri gâyri müsaât genelinde Avrupa kapitalinin memleketimize mümtâz bir şekilde girmesinin ve menabî iktisadiyemize halkın bulunması nun müessis... neticeleri gözlerimizden ömür dedir... iktisadi nazaryelerin faydalarnı... görmek için Anadoluya ittikâk ile mahsulât ve masnûatımızın... tasnif etmek ve her bir nevi içim mahiyetine... nazaran karar itti haz eylemek ittikâk eder... Devlet Sosyalizminin fevâidini müteaddit misâilleri teyit etmek mümkündür. Almanya'da devlet Sosyalizmi... pek güzel neticeler vermişdir».

Göçlüdügü gibi Celâl Bayar, devlet sosyalizmini hararetle savunuyordu. Niha yet Kurtuluş Savaşında, kapitalizme ve emperyalizme karşı yürüttüğüne göre, anti emperyalist ve antikapitalist bir hürriyete sahipti.

Halkçı veya halktan yana devletçilik bütün bu düşüncelerin ve şartların manzûk sonucu değil midid? Fikirler de, olaylar da devrimci kadroyu devletçiliğe doğru ittiyordu. Bunda en ufak tereddilde yok. Fakat devrimci kadro daha işin başından, Batıdan kopya edilmiş saf bir liberalizme yöneldi! Devletçilik sözü 1920 dan sonra istilimeye başlandı. Ama hiç bir zaman eiddi bir devletçilik politikası uygulanmadı. Atatürk bir taraftan emeğin hakkını savunur ve «bizi mahvetmek istiyen» emperyalizm ve kapitalizme karşıyız derken, öbür tarafından da «memleketimizde milînerlerin, hattâ milyarderlerin yetişmesine calışacağız» diyor ve bizde «Küçük çiçet büyük ağaç sahibi, küçük sanat erbabı - büyük tüccar, ameles - büyük sermaye sahibi» gibi farklı sınıfların olduğunu belirtiyordu.

Birbirine ullaştırılması imkânızsız görünen bu sözler, o devrin fikir alanındaki özelliklerini iyi bir şekilde ortaya koymak tadm: iyi niyeeli, halkçı ve devrimci bir kadro ihtiyadadır. Halk yararına, yüz yıldır ezilen Anadolu köylüsü yararına reformlar yapmak ve Türkîyemizi bir an önce çağdaş uygarlık seviyesine ulaşır mak istemektedir. Fakat hedeflere nasıl varılacağı hususunda bir ciddî hazırlık yoktur. Çelik hedeller çizilmekte, gâyeler ve o gâyelere götürecek vasıtalar üzerinde durulmamaktadır. Bu fikir keşmeke

si, takip olunan iktisadi politikaya da damgasını vuracaktır.

Devlet liberalizm yapıyor

Iktisadi Politika 1923 te büyük tîmitlerle toplanan İzmir İktisat Kongresinde çizildi. Kongreye meslek grupları katıldı. 15 gün süren Kongrede her meslek grubu kendi görüşünü savundu. Büyük ve organize gruplar, Kongrede görüşlerini kolayca kabul ettirebildiler. Meselâ ticaret alanında, 1922 de İstanbulda kurulan Millî Türk Ticaret Birliğinin liberal görüşleri hâkim oldu. Baş çiftliklerin köylüye verilmesini istiyen bir tekli, kıymetlerin kopmasına yol açtı. Varlıklı zâmrere mensup oldukları anlaşılan köylü temsilcileri, bu tekli reddetti. Bu iki ufak örneğin de göstergesi üzere, Kongreye, büyük toprak sahipleri ve tüccar damgasını vurdular. Kongrede tam liberal bir formül olan «özel faaliyet inişyatının son bulduğu noktada Devletin görevleri başlar, görüşü kabul edildi. Atatürk 1923 Martında, «Ticaret hakkında düşünceleri iki şekilde tesbit etiyorum. Biri bugüne ait... diğeri âtiye ait düşünceler... Bugün için düşündüğüm yegane şey kapitülasyonlardır... Yarına ait olan, Türkiye ticaretinin dünya ticâreti ile rekabet edebilemesi için dâlişinilmesi lazımlı gelen şeyleri, hittâbî siz tüccarlar benden daha iyi bilirsiniz» diyor. Tüccar ise serbest ve bol devlet yardımını istiyordu. Lozan anlaşmasıyla da 1929 yılına kadar, gümruk serbestisi tanımlanmıştır.

Bu şartlar altında, hem ieraat, hem de nazarye bakımında serbest teşebbüsü geniş ölçüde destekleyen liberal bir zihniyet (yabancı sermaye hariç) yetkililere hâkim oldu. Özel teşebbüs testvi edici tedbirler dışında, devletin iktisadi hayatı filen müdahalesi. Oenanlı Imparatorluğu devrinde devletçe idare edilen işletme ve inşârların devralınması, yabancı şirketlerin elindeki bazı teşebbüs ve inşârların satın alınması ve devlet eliyle yeni demiryolu inşâları dan ibaret kalmuştur.

Bu devrin özel teşebbüsü vasfını gösteren en önemli olaylardan biri, mecbûren devletin eline geçen işletmelerin devletçe adetâ bir yük sayılması ve bu sebeple bunları ya özel teşebbüs devretmek,

SİZİ BİR YERDEN GÖZÜM ISIRİYOR...

ya özel sahiplerin istirâkını sağlamak, ya huk (demir yollarında olduğu gibi) özel şirketlere yaptmak bir amaç olarak kabul edilmişdir. İnhisârların hemen hemen hepsi, devlet tarafından mukâvekelerle çoğu yabancı olam özel şirketlere devredilmiştir.

Tuz inhisâri bir Anonim Şirkete, Petrol - Benzin İnhisâri bir Amerikan Şirketine (Standard - Oil Co.), kibrî - çakmak inhisâri yine bir Amerikan Şirketine (The American - Turkish Investment Corporation), İspîro ve Alkolîj İğâkler İnhisâri 1927 ye kadar bir Polonya Şirketine, Liman İnhisârları devlet sermayesiyle özel sermayelerin ortaklığından meydâna gelmiş Anonim Şirketlere verilmiştir. Şeker Sanayiinde devletin sermayesi sâyesinde kurulan bazı işletmelere özel sahipler ortak girmiştir. Sanayi ve Madde Bankası'nın elindeki fabrikaların özel teşebbüs devri, ilgili kanun mevîne konarak, mecburi hâle getirilmiştir. Demiryolu inşâları ve yabancı Şirketlere hâle edilmiştir. İş Bankası özel teşebbüs geliştirmek makâsiyla kurulmuş ve hâkanın nüfuzlu idareleri, başta Bayar olmak üzere, daha sonraki devrede ciddî bir devletçilik politikasının uygulanmasına başarıyla karşı durmuştur.

Devrin özel teşebbüs karakterini gösteren en önemli teşebbüslerden biri 1927 de çıkarılan, Tesviî Sanayî Kanunu'dur. Bu kanun ile özel teşebbüs taşınan imtiyazlar sunlardır:

- İşletme kuracaklara parasız arazi verilmesi.

- Mülakkafat, arazi, kazanç, maktu

zam vergilerinden ve bazı belediye resimlerinden muafiyet.

- Gerekli yâtrum maddeleri ithalinde gümruk muafiyeti.

- Gerekli yâtrum mallarının ithalde demiryolu ve vapur naâliye fiyatlarında yüzde 30 tenzîli veya o nisbetle prim. Ham ve mamül maddede nakliyatunda da tenzîlât.

- Devlet dâre ve müesseselerinin, ithal malından yüzde 10 pâshâ da olas, yerli mal satın alma mecburiyeti.

Görildüğü gibi özel sanayii geliştirmek için çok önemli tâvizler ve devirde verilmiştir. O kadar ki liberal görüşü Serbest Fırkanın lideri Fethi Okyâr bile, «Devletçilik, devlet sermayesini hâsusî adamlar vâsatiyle işletmek ve umumi hizmetleri hâsusî adamlara bırakmak suretiyle tecelli ediyor». (Meclis Zâbitâri 2.10.1930) de mektek kendini alamamıştır. Okyâr, İzmir nuâkunda da «Fırkanız... İnhisârlardan halkın zararına... eserlerini doldurmak isteyenlerin gayri mezu hârekelerine karşıdır. Devlet Hazinesi, Liman İnhisârlarının tesisi için fedakârlik etmiş olduğu halde İnhisârlardan hâsil olan fâda tamamen hâsusî sahiplere terkedilmiştir. (Hâkimiyeti Millîye 8.9.1930) diyor. Serbest Fırka Söz cüllerinden Ağaoglu Ahmet Bey de, demir yolu inşâsı için «Araya... komisyoncular giriyor. Asıl... bunlar istifâde ediyor... Si mendiferileri, zâhirde hâkimiyet hâsusî sahiplere terkedilmiştir. Devlet Hazinesi gerek doğrudan doğrudan, gerek İnhisârlar ile bilâzâta mal satın alıp bir hayrat ocağı sahâk, mücadale edilmek lâzım gelen bir zihniyyettir... Bilmenâ kaqncı elden fâzî faizle büyük ahsâverî hevesilerinin tütün veya mülkiyat hevesilerine mal satmak için... mürcâsatları bu kabildendir» diyerek, bu tenkitleri paylaştığı belirtiyordu.

Mecburen devletçiliğe yöneliş

Devlet parasıyla özel teşebbüsük yapma politikası, iyi niyeli devrimci kadroda hâsel kırıklığından başka bir şey yaratmadı. Serbest Fırkanın seçimlerde sağladığı büyük başarı da halkın bu iktiâsi politikayı tutmadığını ortaya koydu. Bütün Dünya Buhranı ise kapitalizme karşı duyuulan güveni tamamen sarsı ve devleti iktisadi hayatı artan mîdâhalelere zorladı. Devletçilik politikası, bu zorlutların ve hâsel kırıklığının sonucudur. Hâsel kırıklığı, özel teşebbüsün devlet Hâzi-

ATATÜRK VE EMEK

“Biz hayatımı, bağımsızlığını korumak için çalışan emekçi kişileriz, zavallı bir halkız. Mahiyetimizi bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız. Bundan ötürü her birimizin hakkı vardır, yetkisi vardır. Çalışmak sâyesinde bir hak kazanırız. Yoksa arkaüstü yatkın ve hayatını çalışmadan geçirmek isteyen insanların toplumumuza yeri yoktur, hakkı yoktur. O halde ifade ediniz efenâdiler! Halkçılık, toplum düzenini emeğine, hokâsına dayandırmak isteyen bir toplumsal öğretidir. Efendiler, biz bu hâkimimizi, bağımsızlığını korumak için, bizi mahvetmek isteyen emperyalizme ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı, milletçe mücadeleyi uygun bulan bir mesleği takip eden insanızır.

1922

”

nesini yaşıma etmek sayesinde varlık gösterebildiğinden anlaşılmasıyla ortaya çıktı.

Aşırın nüfuz ticareti, Türk parasını karşı circaşan spesialistler, mallarını çok düşük fiyata satmak sorunduda bırakılarak müstahsilin ihracatçı tüketiciler tarafından sönürlülmüş, bir türde doymayan özel teşebbüsden devletten daha fazla himaye ve imtiyaz istemişti. İyi niyetli devrimci kadroyu özel teşebbüslerden sağlıyordu. Ustalık, özel teşebbüs politika gibi bütün bu malzümlerle rağmen, 1923 - 31 devresinde, siyahatlı bir gelişmeye de sahipyamamıştı. Yabancı sermaye ise, bütün amitlere rağmen, gelmemisti.

Yabancı sermaye, ancak imtiyazları içinde geliyor ve iktisadi menfaatleri mize uygun şekilde galismiyordu. Aynı zamanda yabancı sermaye ile anlaşıarak, ona paravanlık yapan yerli özel teşebbüsler vardı. Recep Peker, 1933 sonbaharında yaptığı bir konuşmadada, özel teşebbüslerin sözlerini bahsetti:

«Ezici ve gayri meşru istismarçı sermayenin düşmanızı. Muharebeler devrini takip eden senelerde birçok müteşebbisler az zamanda milyoner olmak istiyorlar ile hareket etmişlerdir. Bu gayri tabii teşebbüslerin birçoğu yıkılmış, olmakla beraber, normal ticaretin meşru ve dürüst kârı ile ictisadi dürüstliği aydet etmiş degidir. Aynı devrin teşebbüslerinin birçokunda ticaret tek niginin basit kâdelerine bile rüya etti medigini görüldü. Hesaplarını saklayarak gayri meşru haber temini için herkesi aldatan ve nihayet çöken bir nevi gizli ticaret mansupları da vardır. Yıkkırken diğerlerini de surükleyorlar. Emniyetsizlik hâkim oluyor. Firkamız, bu zihniyetle mücadeleyi özümüzü görmektedir.»

Özel teşebbüsler, Celâl Bayar da 1938 yılında, «20 - 30 senedir, bir Türk ticaretini boncuk prototot edildiği zaman, o tüketicilerde inazbat edecek kadar elem ederdi. Bu alâkâri inazbat, maalesef gevşemektedir, diye, tüccardan sıkıştırılmış etmektedir.

Bayar, 22.5.1938 da, T. B. M. M. nde dokuma fabrikası kurmak için Bakanlığında yapılan müsrekatları da, (1) ecnebi sermayeye paravanlık yapanlar (2), Simdi nüsaade koparırsam, heride specülasyon yaparım, diye düşündüler (3) fabrikaları kurmak için zaten kapasiteleri müsait olmayanlar diye öge ayrıarak, özel teşebbüslerin davranışlarını ortaya koymayı.

Bütün bunlar kalkınmanın devlet eylem yürütmemesini özümüzü kılıyordu. Dünya buhran ise devletçiliği bir zarar et hâline getirdi. Yalnız devletçilik hiç bir zaman sınıf tezadalarını gidererek kalkınmanın sosyal adalet içinde ve hızla yürütmemesini gerçekleştirecek bir ictisadi ve sosyal sistem olarak ortaya konmayı.

Yetkililer, devletçiliği daima özel teşebbüslerin yetersizliğinin olaya çıkardığı bir zaruret olarak savunmuşlardır, en ileri devletçiler dahi kamu yararının gerekliği işlerin devlet tarafından yapılmasına tezini heri sürdürmişler, iktidarı nihai görevin özel teşebbüsçülük olsadığını belirtmekten geri kalmamışlardır. İnönü'nün Kadro'daki devletçilik yarısı, devrin en ileri devletçilik avayısanı temsil etmektedir. Nitekim devletçiliği, en ileri noktası olan 1935 te çikan Etibank Kanunu bile, 1923 - 31 devresinde karma teşebbüsler en ağır tenkitlere uğradığı halde, Etibankın maden işletmelerinde, özel teşebbüs ortaklaşarak kurmasının öngörümektedir. 1933 teki Ali İktisat Meclisi Raporu devletçiliği mecburen başvurulan bir politika olarak göstermektedir ve devlet teşebbüslerinin özel sektörde devredilebilceğini belirtmektedir. Benimla beraber sistemiz de olsa, cumhuriyet tarihinde devletçilik sadece bu devrede az çok iddiate uygulanmıştır. Özellikle, 1934 - 37 devresi, devletçiliğin altın devridir. Gerçekten bu devrede, özel teşebbüsler karşı çekingen tutum bir derecede kadar terkedilerek, önemli devlet teşebbüsleri kurulmuştur. Basit bir programdan ibaret olmakla beraber, ilk 5 yıllık plan ile, Türkiye'nin sanayî temelleri bu devrede atılmıştır. Yabancı sermaye elindeki tezislerin ve imtiyazların devlete mal edilmesi de bu devreye rastlar.

Fikir alanında da devletçilik bu dönemde, nisbeten daha cesur şekilde savunulmuştur. C.H.P. programında heri bir devletçilik görüşü yer almıştır. Nitekim 1932 C.H.P. kongresinde devletçilik, «Ferdi... mülkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi maneviye erişirmek için milletin umunu

O devirlerin devletçilik anlayışını göstermesi bakımından inönü'nün Kadro dergisinde çıkan yazısını yayınlıyoruz.

Fırkamızın devletçilik vasfi

Başvekil İsmet

Iktisatta devletçilik siyaseti, bana herseyden evvel bir müdafaa vasıtası olarak kendi lüzumumu gösterdi. Asırların ihmali telâfi edecek, haksız târipleri imar edecek, yeni zamanın getin şartlarına mukavemet edecek sağlam bir devlet bünyesi kurabilmek için herseyden evvel, devleti iktisatta yipratacak âmillerden kurtarmak lazımlı geliyordu. Demek ki, iktisatta devletçiliği biz, inkısaftı takip edebilmek için bir müdafaa vasıtası ve bu sebeple bir azmet noktası, bir temel adet mecbur bulunuyorduk.

Devletçiliğin müdafaa vasıtası olup olmadığı, yedi senedan beri münaâka olunmuştur. Fakat son seneler artık bu münaâka manasız ve bedîhi bir mahiyet aldı. En kuvvetli, en zengin devletlerde, tasavvur olunamayacak devlet tedbirleri ile iktisatları müdafaa kuvvetini gör müş olmamız, firkamız, Cumhuriyet Halk Fırkası için an eak övünülecek bir isabet ve doğru bir karar elâmsinden sayılınak icabeder. Biz iktisatta devletçiliği inkısaftı için ve yeni düzeni kurmak için de feyzili ve müsibet bir yol söyleyorum. Demek istiyorum ki, yalnız müdafaa gibi muhafaza kâr bir nokta nazardan değil, ilerlemek ve inkısaftı genisleyici politika için de müsibet ve en müessir ve sita söyleyorum. Memleketin muhtaç olduğu sanayii, teşkilâti, vesaiti, devletin yardımcı nezareti ve hattâ doğrudan doğruya teşebbüs olmaksızın kurabilmeyi sadî olalar duşunebilir. Asır, çok amansızdır. Ve seneler geçtikçe, za manın insafsızlığı azalmıyor, her huduðu açacak kâr az günüyor. Geri ve eksik vesait içinde bırakılmış olan kâr raman ve büyük bir milletin sanayiini ve ictisadi düzenlerini devletin bütün vasıtaları ve imkânları ile bir an evvel vücuda getirmek, taşadığımız vazifelerin en ağır ve en mühibindir.

Bu kısa hâlâsalaram, iktisatta devletçilik siyasetini ne kadar inanarak takip ettiğimizi ifade eder ümidiñeyim.

Devletçiliğin memleket iktisadî üzerindeki faydalı tesirlerinin ekseriya kâfi derecede farkedilmemiğini görüyoruz. En serbest zannolunan bir sanat veya ticaret müreffe olabilmek için, mutlaka devletin yardımına ve müdahelesine ihtiyaç göstermektedir.

Subâsında olduğumuz için, bu ihtiyacı her gün, görüyorum. Ve sonra «serbest meslek» (1) - Devletçilik - rüç hâni için, aynı mevzuların delil olarak zikrolunmasına şayiyez.

Dikkatle vazgeçtiğimiz gümrük himayeleri veya diğer tedbirlerin mevcut olmadığını bir an için tasavvur edebilir misiniz? En kâr ve verimli bir sanat veya ziraat, bir tek müsteri bulamayacak kadar, rekabet karşısında perişan olur. Yedigimiz ekmeğin ununu dahi memleket dahilinden alamayız. Osmanlı İmparatorluğu gibi bir misal, henüz hârlarımızda pek yakındır.

Türlü krizlerden dolayı en serbest nice müesseseleri,

senelerden beri, sert şartnameye karşı tutunduran, Devleti. Ticaret gibi en serbest sahada, dar vaziyete düşen törcarları (mesela tüttün tüccarlarını) korumak için hükümet, geçen senelerde hususi tedbirler almıştır. İnhisarlar, her se ne, hasat zamanında, piyasaya müdahele ederler. Ve bir se ne, «devlet inhisarı» ve «devletçilik» aleyhinde hayalât kuran nice müteşebbisler görmüşdür ki, mevsiminde inhisarların piyasaya müdahele etmesi için, bütün idrak ları sarfederler.

Devlet gönenceleri, bazı yerlerde ve bazı mahsul ler için, yaktığı kömür parçasını çıkarmayacak kadar ucuz tarife ile nakliyat yapar. Devlet elinde olmamış bir gomen dîferin böyle bir tedbir almasına imkân var mıdır? Bu misallerle, devletçilik aleyhindeki en büyük iddiayı izah etmiş oluyorum: Hususi müesseseler daima kârlı çalışıclar ve devlet müesseseleri daima masrafı ve zararlı olur iddia.

Bütün memleketin menfaatine tedbir alınken bazan yaktığı kömürün bedellini veya inhisarın varidatını düşün memek vaziyetinde bulunan Devlet, elbette serbest bir bezirgân gibi, birçok ahalde kâr etmeyecektir. Bundan daha tabii ne vardır? Ve zaten devletçiliğin memleket için en büyük bir faydası da, ancak bazı ahalde bu kadar cesurane tedbirler alınmasının mümkün olması ile izah edilir.

Devlet, ancak ferdin yapamayacağı şeyleri yapmağa çalışmalıdır nazariyesi basiretle mütlâka olunmalıdır. Bir defa efradın yapabilecegi bir şeyi Devletin, bahusus bizim devletimizin yapmaması, şayi arzudan da fazla bir şey, lüzumlu bir şeydir. Çünkü herseyden sarılmaz, yalnız maddi vasita bakımından, yapacağımız işler o kadar çok ve mühimdir ki, bunlardan, efradın yapabilecegi kismina vesaitimi dağıtmak, elbette en makul şeydir. Mahaza, benim kanaatimde bir işin efrada veya devlete nit olmasi, o işin talep ettiği vesatile ölçülemez. Meselenin bütün memlekete alâkasi veya hususi menfaatlere terke dildiği ihtiyâlidir ki, bu hususta karar vermeğe esas ola caktır.

Geçen on senede hisselerim ile temiz vatanperlik, ictisadi hayatı devletçilik siyasetini, bize kendiliğinden yerleştirdi. Biz, bu yolda, imparatorluğun çok zamanda ya pâmadığından fazlasını yaptık. Milletin yüz milyonlara lârik işleri ve iş şeklinde hazineleri, her nektânsızdan müdafaa ve inkısaftı vasıtaları kuruldu, biriki. Artık tecrübe edilmiş bir yolu sunur ve sebat ile yoleşuyor.

KADRO, Sayı: 22 (Şeninievvel 1933)

(1) «Serbest meslek» = Liberalizm

ve yüksek menfaatlerinin icabettiği işlerde — bîhassa ictisadi sahada — devleti filen alâkâdara etmek şeklinde tâlimlamışdır. 1935 Kurullarında bu liberal devletçilik anlayışı defâğırlı, «Devletin fili olarak, sangi ekonomik işleri yapacağım belirtmesi, ulusum genel ve yüksek menfaatlerine vagıtdır» şeklinde daha geniş bir formül kabul edilmiştir. 1935 programı daha da ileri giderek, özel teşebbüs elindeki tezislerin devletçiliğine lebileceğini belirtir ve tefeciliye karşı savaş açılamamı, müstehlik zararına fiyat birliği yapacak trost ve kartellere izin verilmeyeceğini, müstehlik ve müsahibâ arasındaki menfaat kaygalarını devletin fiyat kontrolleriyle bâlyecigi ilan ediliyor.

Devletçilik 1937 de anayasa programı hâlinde geçirildi. Semsettin Gülnâzır o târîhte «Bir liberal çıkış liberalizm esasla rımlı savunamıyacaktır. Teşkilâti: Esasye Kanununa muhalif bir hareket nasıl bir cürüm ise devletçiliğe muhalefet de ay ni sekilde cürüm savıracaktır» diyoruz.

Devletçilik

ölümü

1937 yılında Bayarın başkanlığıyla devletçilik duraklama ve tedrici ölüm devresine girdi. Bayarın Hükümet programındaki devletçilik anlayışı, 1935 programına nazaran bîyâlik bir gerilemeye ifade etmektedir: «Fert tarafından yapılabilecek işlerin ferilerce yapılması teşvik ve himaye edeceğiz... Fert... sermayenin bugün için yetmediği ve gidemediği işlerde, millî korumamın getirdiği huislarda millî emniyeti ve umumi menfaatleri temin etmek, fert... sermayenin çesitlenip bîyâlimesini kolaylaştırmak

icin Devlet işbaşına gelecektir.

Dünya Harbi memleketimizi bu hava içinde yakaladı. Harp, artan bütçe ihtiyacını ve savunma ihtiyacını karşıla mak ve karaborsaşa savasmak için devleti müdâhelesini genişletmeye de, bu po litika hiçbir zaman özel teşebbüs saracak şekilde yürütülmeli. Aksine, harp yılları, kanun dışı ve kanuni yollarla, özel teşebbüslerin gelişme devresi olmuş tur. Söyle ki, Millî Korumâna Kanununa göre, devletçilikle, tezislere, müsâhabâlere, takibâl ve muhîtemâl kârları da kapsayan tazminat tanınmıştır. Özel sektör manâlîlerine kâr ve sürüm garantisi tanınmış, kredi ve döviz kolaylıklar sağlanmıştır. Geniş devlet mübâyaaları ve işçi hakları nun kısılmazı, özel sektör yararına olmuspur.

Harbin en ziddîli devresinde, 1943 yılında toplanan C.H.P. Kurultayı, 1935 programının ileri devletçilik anlayışı sun «Ferdin yapamadığımı devlet yapar» formülünde yakın bir tarza değiştirmeye si, devletçiliğin can çekliğini açıkça göstermektedir. Nitekim harpden sonra, harp yıllarında palazlanan ve çok parti li hayatla birlikte siyasi siyâcları artan özel sermayedârlar, özel teşebbüslerin politikâsi devletçilikte empoze etmesini bîyâlik lârlar. Amerikanın da Türkiye'yi kapitalist bir gelişme yoluna koyma arzusu, özel teşebbüslerin işini kolaylaştırmıştır.

Bu tâzîkler altında, 1947 de C.H.P. nin devletçilik anlayışı tekrar tâdî edilmiş, devletçilik anlaysız boş bir kalp hâline getirilmiştir. 1946 devletçiliğin slim yüzüdür.

Netice :

1 - Cumhuriyetin bayanları beri sic

temli bir devletçilik görüşü uygulanma müşter. Ancak olayların zoruya, fert teşebbüsler yana bir devletçilik politika si yürütülmüştür.

2 - Kurtuluş yapan devrimci kadro, devletçiliğin, sınıf tezadalarını gidererek, sosyal adalet içinde kalkınmamızı ger çekilecektir, kapitalizmin alternatifî o lan sosyal ve ictisadi bir sistem olduğu nu anlayamamıştır.

3 - Devletçilik politikası, devletçiliğe inançlı kimseler tarafından yüreliştir.

4 - Bununla beraber, ancak 1932 ve 1934 - 37 yıllarında az çok ciddî şekilde uygulanan devletçilik politikası, Türkiye'nin sanayî temellerini aharak, devletçiliğin gücünü ispat etmiştir.

5 - Devlet sektörü, özel teşebbüslerin politikalarına rağmen gitmekle genişlemektedir. Fakat, bu devletçilik demek değildir. Nitekim, geniş devlet sektörü, özel teşebbüs yararına bir sümürge gibi kullanılmaktadır. Devlet sektörünün bü yemesi, olsa olsa özel teşebbüsün zâfî gösterir.

6 - Türkiye, hâlen sınıf tezadalarını gatışmalarını artıran kapitalist yoluvenida, sunul enjeksiyonları berlemektedir.

7 - Memleketimizin sahâbesi yepük dizeyine sınıf tezadalarını artırmadan, sosyal adalet içinde hâlini olumsuzlaştırmayı Atatürkçüler, ba herâlde, adaletsiz, yavaş içtaşılı ve gecen ahlâkî kapitalist gidişleri karşı koymak için halkçı ve ona takâs etmek için devletçilik ve devrimci kadroları arasında birleşmeli dir.

D. A.

Gerçekçi ve Osmanlılı MUSTAFA KEMAL

Cahit Tanyol

Devrimleri değil, düşüncesi Ata türkten bağıtmak gerek. Ta ki aksiyonda bir gelişmey olsun. TürkİYE'nin önemli konularını gözümlemek için, Atatürk'le getin bir hesaplaşmaya ihtiyac var. Atatürk'le hesaplaşmak, O'nun yerine anıma gelmemeli. Millî hayatı nazar ister istemez bir pargası olmuş bir insanı övmek ve yemekle ipşa kavustura mayna.

Bir tabiat olayının nedenlerini anlamak için, olayı övmek veya yerme yoluna gitmeyiz; onun özünü, dokusunu arazisiz.

Atatürk hakkında yazılanları söyle bir düşünüyorum da. Onda Doğu ahlâkının esasidesi lerindeki hayatı buluyorum. Övmek, gerçekten uzaklaşmaktadır. Her ovgu gücünden emâlîâbatas dan alır. Mâbâîâbat ise olanı büyütmek ve ve değistirmekti.

Gerçek bizi rahatsız ediyor. İskitlen kaçıran yarasalar gibi ondan kaçıyoruz. Başımızı karanlığa göndere, aydınlatırız. Gördürüyoruz. Devrimciliğin şartı. Ata türk'ün kişiliğini kavramak ve onu kenâdi gerçek yerine oturtmak. Oysa ki; Atatürk'ü kendi yerine oturacak yerde O'nun ihtiraslarını, kinlerimizin vasıtasi yapıyoruz. Atatürk böyle bir anlayış açısından ele alınınca, Onu savunmamız, Onu yerenlerden farkı kalmaz.

Atatürk'e saygı, Onu öymemekle başlar. Gerçekçi açıdan düşünülence, yemek ve övmek arasında bir fark yoktur. Halbuki, tam tersine, Atatürk'ü korumak için kanun çıkardık. Ve Onu dokunulmaz hale getirdik. Onu dondurduk. Saade başımızı sıkıştırmak zaman O'nun elimizde bir silâh, bir keşke yaptık. Bu yet miyormuş gibi, Atatürk adını, körpe çocukların kafasında, ulasılmaz ve askin bir değer haline getirdik. Kışâcessa, akla ve gergîye aykırı şyleye karşı idi. Bir O'nun akıl ve gerçekliği bir hale soktu. O'nun, yıkmak istediği bir düşüncenin komusu haline getirdik.

Bunda hiç şüphe yok ki Atatürk'ün hayatının bir devresindeki tutumunun da bir etkisi vardı. Çok iyi hatırlıyorum. Ben henüz bir ortaokul öğrencisi idim. Atatürk Adana'ya geldi. Onu ilk defa o zaman gördüm. Kitaplarım, şirlerim anlatıldığından başka türlü bir insanla karşılaşmıştım. Kişiliğini hiç de yadı gamanmıştım. O henda kurtuluş savâgi nun efsanesi içindeydi. Bütün memlekît halkı da O'nun bu efsane içinde görüyor du. Çevresine gürkânlâ karîkâr bir saygı telkin ediyordu. Fakat o gün gâhit oldu güm bir olay, çocuk düşüncemde, tıksın tıksın benzer bir tepki yarattı. Halkının küük salonunda, Atatürk'ün etrafını sarmıştık. O, hem sigara içiyor, hem de günün olaylarından bahsediyordu. Bir ara, saygın bir gok, bir ugakkâ davranı şile bir adam Atatürk'e doğru ilerledi, elinde zarif bir kavanoz vardı. Sigara külâriyle dolu tabayı ona boşalttı, kuttu.

Emperializm ve kapitalizme karşı
ATATÜRK

sal bir hazineye sahip olmuş da onları müzede saklayacak gibi bir tavrı ta kınarak, masadan uzaklaştı. İçinde bir isyan kabardı. İçinden: «Ben olsaydım Atatürk'ün yerinde, şu adamı bir tepe lerdime diye düşündüm.

Sonraları Atatürk'le ilgili her şeyi kutsallaştırmaya çalışan insanlar, O'nun pevresinde bir kadro oldu. Ve bunlar, Ata türk'ü kendi çıkarlarına uygun bir müdâbalâ içinde didik didik ettiler. O'nun bir Osmanlı paşası haline getirildiler. Bütün değerlendirmelerini de bu yolda yapmaya yaşıtlar. Halkçılığı devrimlerin prensibi yapan bir adamı halktan böylece uzaklaştırdılar.

Aynı yıllarda sit bir başka olay, her zaman gözümüzün önüne gelir. Bir gün okulun kapısına kılık kuyafeti perşen saç sakal birbirine karışmış yağlı bir köy lü gelmişti. Yırtık bir çaval içinde bir santur çakardı. Çocuklar hep onun etra-

fina toplanmıştık. İhtiyaç köylü, ibadete benzer bir coğunkuluk içinde, Mustafa Kemal adını Anadolu'nun dağına, kıyı ne dağitan bir türküyâ getirmeye başladı.

Yaya Kemal Paşa sen binler yaya,

Askerin süymiyor dağının yaya,

Buğa sey calmadı; hep aynı türküyi tekrarladı. Fakat türkü her tekrarında bir başka anlam kazandırdı. Öyle ki o içimde, zengin bir Anadolu halk destanı haline geldi. Sanki, küçük santur çekipleriyle telleri döven bu nasır hâllerde, Mustafa Kemal'in halk gönüline mal olmuş hikâyesi bir bir anlatıldı. Tellerde sade, duygulu bir bâdüy uyuşuyordu.

Anadolu geceğini dolduran kağıt yankıları, cepheye mermi taşıyan kadın yüzleri, gölge gölge bu kılıçkâs çağla yanının içine karışıyordu. Bir şırperme içine düşdüm; heyecandan ağlamaklı oldum.

Ne zaman bu yağlı köy galicisini hatırlasam, gözümün önüne, Ege şehirlerini köy köy dolasarak sivasâhâ yelerini anlatan Homeros'un coşkun çehresi gelir. Bu sântur sesinin gerisinde, Yunan sitelerini yaratan bu kör epope şairini görür gibi olurum.

Sonra, kahvelerde, okul kapılarında, halkın gönülündeki Mustafa Kemal'i dile getiren yağlı köylüyü düşünürüm. İçimi Homeric bir coğunkuluk kaplar; adı, Ana dolu dağlarında yankılanarak sonra ormanlara, toprağa sinen Mustafa Kemal'i ararım. O'nun, Fîrdevsîn'nin *Şehnamesi* içinde Acem mübaâbatı içinde uyuşurulurum.

O'nun, sigarasının kâillerini toplayan adamlar halktan palmug, buraya hapsetmiş gibi gelir bâna.

O halde, Mustafa Kemal'e yeniden dönük ve devrimlere birer kalip olarak gelir. O'nun gerçek kişiliği aşçın dan beklemek gerek. Mustafa Kemal ne yapmak istiyordu, ne oldu? Kişiğindeki eksikslik nereden geliyordu? Bunları gözümüzle görmememek, devrimleri bir temele oturamayız.

Bir kism ayımlar, devrimdeyince, bunu gerilik karşılığında direnen birkaç şeâller olarak düşünüyordu. Gerçi geri davranışa karşı Cumhuriyet devrimleri Batıya doğru bir toparlanıştır. Ama devrim denilen şey, donmuş bir kalıp değildir. Duran, kalıplanan hiçbir şey; ne kadar her olursa olsun, devrim ola maz, bir nevi gerilik olur.

Bu bakımdan ainkelâpi eden gidiyor, gerilik inkılapları da, Atatürk'ün de karşılığında, onları yıkmak istiyortarında oraya atılan fikirlerde de bir gerilik vardır. Çünkü bu düşüncede, devrimler, dondurulmuş kalıplar olarak ele alınmış ve gerilik dinamik bir güç ve rümlüktür. Oysa ki hâkât bunun tam tersidir. Bu tarz bir devrim anlayışı, halkla ezeiden beri Ngisini kessmiş bir Osmanlı aydınının telâğinden başka bir şey değil.

Osmanlı aydınına göre Mustafa Kemal, Tanzimat'tan beri devam eden ve sadecen fist yapıda değişmeleri gaye edinen bir Batılılaşma hareketinin son hal kâsidi. Yapılan devrimlerin doğrudan böyle bir düşünceye hak verdirir. Fakat, Mustafa Kemal'in kişiliği on plâna getirilince, gözümüzün önâne bir başka görünüş gelir. Bunu daha açık olarak belirtmek iger. Mustafa Kemal'in kişiliği üzerinde durmak gereklidir.

O'nun kişiliğinde üç unsur vardır.
1 — Osmanlı ayımları Mustafa Kemal,
2 — Gerçekçi Mustafa Kemal,
3 — Çatışma.

Osmanlı ayımları Mustafa Kemal, Tanzimat'tan beri gelen, sosyal derinliği olmayan, bir yenilik hareketinin adımı idi. Bu düşüncede batılılaşma, devlet kadrosunda ele alınan bir İslahât hareketi olarak görünür.

Osmanlı ayımları için önemli olan politik kuruluş ve bir de fist yapıda cereyan eden kültür değerleridir. Her yenilik devlet kadrosunda, daha açık bir deyimle, idareciler ve onlara bağlı zdârîler için düşünülmüştür. Halk için, halk kadrolarına inmek, memleketi de rinligine bir değişimye kavuturmak, onların akılından geçmemelidir.

Mustafa Kemal'in kişiliğine sonra dan eklenen bu Osmanlı etkisi, içinde yetişmiş olduğu kültür çevresiyle açıklanır. Fakat O, Anadolu'ya ayak bastığı andan itibaren, kültürden, öğretim ve eğitimden gelen bu kişiliğini, edinmiş olduğu bütün rütbeler ve kazançlarla birlikte silkip atmıştır; kendi deyimiyle, «Sinel millette bir ferd-i vâhid» olmuştur.

Kurtuluş Savaşı'nda yapan Mustafa Kemal, «Osmanlı ayımları Mustafa Kemal» degildi.

Gerçekçilik, O'nun en belirli vasfi idi. O'nun Anadoluya çeken de buydu.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin
21 Ekim 1920 tarihli beyannamesi

azmiyle kurulmuş bir orduya sahiptir. Emir ve kumanda yetkisi Büyük Millet Meclisinin manevi sahibiyetindedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, halkın öteden beri maruz bulan duzu sefalet sebeplerini yeni teşkilat ve vassâtilârla ortadan kaldırarak yerine refah ve zaâdet sağlamayı başlatacak hedef sayar. Bu sebeple toprak, eğitim, adalet, maliye, iktisat ve vâkıflar işlerinde ve diğer mevzelerde sosyal adaleti hâkim kılarak halkın ihtiyacını göre yerelikler ve fesâlere yapmaya çalışacaktır. Buna için de siyasi ve sosyal ileklerini milletin rohundan almak ve uygulama da milletin eğilim ve geleneklerini gözlemek düşüncesindedir.

Bu sebeple Türkiye Millet Meclisi, memleketin idari iktisadi ve sosyal genel ihtiyaçları ile ilgili hükümleri peyderperî incelemeye ve konun seklinde uygulama almasına koymaya başlamıştır. Allah yardımci olsun.

Emperialist devletlerin, devlet ve milletimizin hayatı aşıka kastetmeleri sonucunda meşru savunma için top lâzımlı Büyük Millet Meclisi, simdiye kadar çeşitli vesile erile aşıka veya örtülü olarak İlân ettigi tuşum ve umâmet bir kere dâha bütün cihâna duyurmak igeri su beyannameyi yaymayı gereklî görmüştür.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, millî hukümetler içinde hayat ve bağımsızlığını sağlamak ve halifelik ve sultanat makamının kurta rûmâsi, ahdîyle kurulmuştur. Bu sebeple, hayat ve bağımsızlığını, tek ve muâkâdes emel bildiği Türk halkını, emperializm ve kapitalizmin baskısı ve zaliminden kurtararak irade ve egemenliğinin sahibi kılınmakla amâcına ulaşacağı konasındındır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin hayat ve bağımsızlığını göz diken emperialist ve kapitalist düşmanlarının saldırılmasına karşı savunma ve bu amaca aykırı hareketlerini cezalandırma

ATATÜRK VE ORDU

Ben, ordumuzun varlık gücünü, paramızla denk bulun-
durmak nazariyesini ka bul edenlerden değilim: «Para
vardır, ordu yaparız; p aramız bitti ordu çözülsün...»
benim için böyle bir mesele yoktur. Efendiler, para vardır veya
yoktur, ister olsun ister olmasın, ordu vardır ve olacaktır.

MAYIS 1922

Ben askerliğin herseyden çok sanatkârlığını severim.

10 ŞUBAT 1929

Ben Türk ordusunun yabanı bir adam değilim: Ben ordu ile çok uzun zamanдан beri derinden temasla olmuş bir askerim. Ben olayların sevgi ile ordu nun içinde subay, nihayet komandan olarak iş görmüş ve zannıma göre başarı kazanmış bir komandanım. Türk ordusunu, onun faziletini, kıymetini ve bu ordu ile neler yapılabileceğini benim kadar anlıyan az olmuştur.

15 MART 1926

Ordumuz, Türk topraklarının ve Türkiye idealini gerçekleştirmek için yürütmekte olduğumuz sistemli çalışmaların, yenilmesi imkânsız teminatıdır.

KASIM 1927

Zafer, «zafer benimdir» diye bilenindir; başarı, «başarı kazanacağım» diye başlayan ve «başarı kazandım» diye bilenindir.

OCAK 1925

Hicbir zafer, ülkü değildir. Zafer ancak kendisinden daha büyük bir ülkeyi elde etmek için belli başlı vâsitadır. Ülkü, fikirdir. Zafer, bir fikrin elde edilmesine yaradığı ölçüde değer ifade eder. Bir fikrin elde edilmesine dayanmamış zafer süreli ve verimli olamaz. O, boş bir gayrettir. Her büyük meydan savaşından, her büyük zaferin kazanılmasından sonra, yeni bir âlem doğmalıdır. Yoksа başlı başına zafer boş gitmiş bir gayrettir.

11 KASIM 1933

Zaferleri ve mazisi insanlık tarih ile başlayan, her zaman zaferle beraber medeniyet nur larını taşıyan kahraman Türk Ordusu..

Memleketini en buharlı ve güç anlarında zulümden, felaket ve musibetlerden ve düşmanın istilasından nasıl kurtarmışsan, Cumhuriyetin bugünkü fevizli devrinde de, askerlik teknünün bütün modern silah ve vasıtalarıyla mücâhez olduğun halde vazifeni aynı bağlılıkla ya pacağına hâc şüphem yoktur.

Türk vatanının ve Türk top lumenin şan ve şerefini iç ve dış her türlü tehlikelere karşı korumaktan ibaret olan vazifeni, her an yapmaya hazır ve önde olduğumu benim ve büyük ulusumuzun tam bir inan ve güvenimiz vardır.

EKİM 1938

”

O ne romantik ve ne de rasyonalist idi. Rasyonalizm burada Batı anlamında, gerçeklerin peşisine koşan bir yeti ola rak alımıyorum. Bumunia ortaçağ Akl erlikini kastediyorum. Bu ortaçağ aklici hâl gerçekle bağlantılı yitirmiş bir «Ki yes mekanızmasız» idi. Aradığı şey, geri değil, emansiyon tutarlılığıdır.

Descartes'la beraber başıyan çağdaş aklici ise, gerçekler arasındaki bağları arastıran bir yetidir.

Bütün felâketimiz, bu iki türde rasyonalizm birbirine karıştırılmıştır. Manzûkî ve hukuki rasyonalizm gerçekle ziye sunmamızdır.

Mustafa Kemal'de aldığı Osmanlı kültüründe rağmen, yaradılışından gelen son bir gerçeklik vardı.

Onum Anadoluya getiği zamanlar da ortaçağ rasyonalizmini, İstanbul'daki Osmanlı aydınları temsil etti. Gerçekle bağlantısı olmayan böyle bir rasyonalizme göre, elbette ki Mustafa Kemal'in «MİLLİ bir ayaklanması ya teşebbesi etmesi dellilikti. Akl öyle emrediyordu: Odtulan doğulmuş, en güclü çocukları Birinci Dünya Harbinde şahit olmuş, toprakları parçalanmış bir memlekette, eydi dövüş karşı naiki ayaklanırmak, onlarca bir cinayet, bir delilikti. Akl ve mantık buna gerektirirdi.

Evet, o zamanı kiyaslama doğru idi. Ama bunun yanında da bir halk gerçekliği vardı. Bu halkın neler yapıp, neler yapmayıcağını kimse bilmiyordu. Yalnız bizim aydınlar değil, batılı aydınlar da Türkîğü, Osmanlı kadrosundan ibaret bir mekanizma sanıyorlardı. Mekanizma eğilimliydi, yapılacak şey yoktu.

Gerceğin Mustafa Kemal, böyle duşunmedi. Gerçek Mustafa Kemal, doğan oduvarın, göken vatanın gerisinde, yüzüllârın sefaetiyle gelikleme bir halk görıyordu. Bu artık onunla yapılmak isti. Bu yüzden O, Anadolunu

daki perakende ordu birliklerini topa yarak ise başlamadı. Erzurum'a gitti. Orada mütevazı birkaç insan, vatanın telâsiyle gırıpınır, «Erzurum Müdafası Hukuk Cemiyeti» adıyla bir dernek kurmuştur. Parası yoktu, binası yoktu, askeri yoktu. Belki de bu Cemiyetin ilk hedefi, ıgal devletlerine hukuki yoldan idrâcâat etmek ve Doğu Ulerinin hukukunu korumaktı.

İşte gerçekçi Mustafa Kemal, bu büyük topluluğun gerisinde, bütün bir memleketi, bütün bir halkı gördü. Ordu lar yenilebilir; fakat halk daima ordu yaratır. Millet ordu haline gelebilirdi.

Nitekim de öyle oldu. Bütün bir memleketi halkı hiçbir karamsarlığa kapılmadan, Mustafa Kemal'in etrafında toplandı.

Aşağımış, medreselerde eğnene eğnene ne sakız haline gelmiş ortaçağ skiteli gün buna anlıyamadı.

Mustafa Kemal, mucizeyi harekete getirmiştir. Gereğe sükûkuya yapmıştır.

O, romantik değildi; ve fakat duygulu, neyeçanlı idi. Bu duygular ve neyeçan gerçekle birleşince bir «Kuvayı Millîyesi» romantizmi çıktı; memleketi kurtardı, Cumhuriyeti kurdu ve fakat devam etmedi.

Yeni devletin kurucusu Mustafa Kemal, en çok doğduğundan şeylerden biri Cumhuriyetin ikeleri idi. Yeni devletin kurucusu Mustafa Kemal'in karısına çakan tehlike, Osmanlı aydını idi. Buna, önce O'nun karısı geldiler, O'nun öldürmek istediler. Gerçekçi Mustafa Kemal, onları tasfiye etti.

Mustafa Kemal'in karşısına gikan, O'nun tasfiye etmek istenmiş zümre gerileri, yanı Doğu kültüründe bağlı olanlar değildi. Doğu kültürde ve kurumları esasen Tanzimat'tan itibaren yaşa ya yaş kendi kendisini tasfiye ediyor. Cumhuriyet inkişâfları bu temizliğin

resmi ifadesi idi.

Mustafa Kemal'in karşısına gikan «Osmanlı politikacılardır» idi. İmparatorluğun bir hamlede batırırlar, Mustafa Kemal'de Abdülhamît'e mücadelenin bir devamını yapmaya çalışırlar. O'nun bir diktatör gibi gördüler Mustafa Kemal'in diktatörink kurmak istemiyordu. Gereğe sadakat, O'nun ikinci Meşrutîyetin siyasi parti, hürriyet, demokrasi oyularından uzak tutuyordu. Harap kurtarılmış bir vatan üzerinde intirasının târik eden hiçbir politika oyunuuna müsaade edemezdi; ve etmedî.

Fakat... Osmanlı aydını mührüştü. Osmanlı aydını gergindi, Osmanlı aydını her kâlibâ kolaya giren bir dalka vuktu. Başka yoldan Mustafa Kemal'e sokuldular. Bu suretle Osmanlı aydınıları O'nun şevresini aldı. Kraldan çok krâle oldu. Cumhuriyeti ve devrimleri öylesine bir iddetle savundu ki, Mustafa Kemal için yapacak iş kaldımadı. Sağın Devî içinden çıktılar. Onda Osmanlılığı târik ettiler. Her sözü bir ayet, her yaptığı bir kerâmât oldu.

Kadrosunu iş portföyüne yazdı. Birinci kadrosu Türk milleti idi. Onluha millî mücadeleyi yaptı, ikinci kadroyu, inkişâf kadrosunu kuramadı. Mücadelededen sonra, Mustafa Kemal, Osmanlı kadrosuna angajâ oldu. Esasen Onda, Osmanlılığı, alımı olduğu terbiye icabına kadar olsa bir yâkinî vardı. Bu kadro, asıl inkişâfbâ, Tanzimat'tan beri sürüp gelen yenileme hareketi içinde olduğuna O'nun inandırdı.

Devrimlerin dinamik temeli «Halk gülâs ve «Devletçiliğ» olması gerekiyor, ortaçağ kalıntı kurumları taşınmasına mucezeler aranı. Sonradan, «Halk gülâs», «Halk Partisi» na, «Devletçiliğ» de, millet namına yapan toplumlar bir zümre tarafından silâhetlere mesne, yeni bir devlet nüfuzlu uyruk yetiştirmeyecektir.

Halbuki «Kuvay-i Millîye Ruhu» ikinci merhalede, halkla elele vermiş Mustafa Kemal'in geniş kitlenin hayrına hedef tutan bir idealle yürümesiyle devam gücüne sahip olabilirdi.

Üst yapida, sosyal ve politik kurum larda, kültür olaylarında yapılacak değişmeler, ancak o zaman yepenyi bir anam kazanırırdı.

Bu da ancak «Devletçiliğ» ve «Halk gülâs» ikelerinin lider ve temel prensip olarak alınmasıyla mümkünündü.

Gerçekçi Ataturk, buna daha çok yatkındı. Bu, O'nun misyonundan gidiyordu.

Halkla beraber yola gikan, yaptığı her güzel seyi halka maleden bir inanın genel faydayı, genel saadeti yolu ve zümre çikalarının üstünde tutmasına imkân yoktu.

Ataturk hiçbir zaman, bir anadil azılığının sözçülüğünden yarınmadı. Devrimlerin gelişme hedefi, O'nun için, devrimde inkişâfî Türk milletinin saadet ve refahı idi.

O halde, Ataturk'ye yeniden dönmem. Onu gerçekçi «Şüjî» içinde yakalamaç, «Halk gülâs», «Devletçiliğ» devrimlerin temeli ve lider iklesi haline getirmek gereki. Bunun dışında Ataturk'u savunular, gerçekçi Ataturk'ı değil, ancak Osmanlı Ataturk'ı savunurlar. Buna igin Ataturk bir inanç konusudur. Ataturk hayatı iben içine atıfta geçik durumdan, ancak bu anadilin anadil makâmındaki.

Osmanlı Ataturk'ı, Inanç, inanç yapısında değiştirmenin inanç konusudur. Karşılıkta Inanç - anadilin inanç konusundan da sorumlu, ancak Ataturk'ı inanç konusundan da bu anadilin inanç konusudur.

Gereğinde Ataturk'ın inanç konusundan da sorumlu, ancak Ataturk'ı inanç konusundan da bu anadilin inanç konusudur. Bu inanç, her aydın inanç konusudur. Bu inanç, her aydın inanç konusudur.

Millî
kahraman
hasreti

Atatürk'ün yüksek sahiyetini ve başardığı büyük işleri Umu mi Tarihin ve hususıyla Türk Tarihinin ölçülerine vurmadan de gerlendirmek bence mümkün değil. Bu, mümkün olmadığı içindir ki, şimdi ye kadar Ataturke dair gerek yabane lar, gerek bizim tarafımızdan yapılan yayınlar O'nun yalnız gölgelerini verebilmiştir. Gerçi, bu gölge bile gözlerimiz önüne hayran edici bir yüce manzara si sermektedir. Fakat, hayran olmakla anlamak keyfiyetleri arasında derin bir fark vardır. İnsanlar, çok defa iççüllü ne varamadıkları büyük hâdîseler ve büyük kişiler karşısında hayranlığa düşerler. Bu ruh hâli ise ancak mistik bir görüşe doğru götürebilir. O hâdîseler na zarlarında birer mucize ve o kişiler birer mesal kahramanı haline girer ve hakikat ortadan kaybolup yerini bir takım fik siyonlara bırakır.

Biz, Ataturkü ve devrimlerini böyle bir tehlikeye duşlarmekten sakınma luyız. Bunun içinde takip etmemiz gereken yol o büyük adamların eserlerini ilmlî tarih metodlarına göre çözümleme ve yorumlama yoludur. Ataturke hâvâle bir an dan baktığımız zaman görürüz ki, O bir zim gözümüzde şimdikinden çok daha ziyade büyür. Şahsiyetinin boyutu, tip ki mitolojik devirlerde dâraek bir çer ceve içinde görülen dünya ve kâinatın müsbat ilimler ışığında bugünkü enginliğine varışı gibi, genişledikçe genişler ve o vakit Ataturk'ün biyografyasını yalnız Türkiye tarihinden değil hattâ eihan tarihinden ayırmak imkânına açıktır.

Nitekim, bu biyografyayı yazmak serefî bana düşmüs olsaydı O'nun doğum yılını ve doğduğu yeri şu şekilde tesbit etmek lüzumunu duyardım:

«Mustafa Kemal, Avrupa emperiyâ İlâzminin yeryüzünün dörtte üçüncü hâkim olduğu bir devirde, yarı sömürge bir memlekette dünyaya geldi».

Lâkin, korkarım ki, cogumuz, belki de hepiniz bununla neyi ifade etmek istedigimi anlamakta güçlük çekeceksiniz. Size bu hususla bir yardımda bulunmak için, 24 yıl önce Ataturke dair yazdım: «... bir kitabı baslangıcındaki su paşayı okumamı müsaadeniz dilerim:

«Bizim ilk gençlik yıllarımız bir millî kahramana hasretle geçti. Biz, —simdi ellî yaşına varanlar, ellisinden ötedeki— gözlerimizi dünyaya bir bozgun havası içinde açtık. Babalarımız, ana larımız bize tutuk bir dille Moskof seferlerinden, Rumeli kiyamlarından, Yemen isyanlarından ve bunları takip eden eocene müdahalelerinden bahse der duruları. Kaybolmuş filkelere, gi dip dönmeyenlere, gözleri yaşı nişanlılara dair yanık halk türkülerini bizim ninnilerimizdi.

«Namık Kemal'le çağdaş olan baba larımızın yüreğinde bir vatan aşkı, bir tâ eskiden kalma destanı nefha var mıydı yok muydu, pek iyi hatırlıyorum. Yalnız, bildiğim bir şey varsa, büyüklerimizin bize Avrupalılardan daima saygı ve korku ile bahsedisleridir. Arastra ilmanlarımızda yabancı harp gemilerinin görünüşü veya herhangi bir Büyük Devlet Hükümlerinin memleke timizde ayak basmış halka heyecan veren önemli hâdîseler idi. Çünkü, kendisine ve kendi devletine güvenen kalmayan o halk, mukadderatına hâkim olan kudretlerin bu sembollerde tecessüm ettiğini sanıyordu.

Ataturk «Biz, bu mücadeleye kendi kurtuluşumuz için olduğu kadar bütün esir şârk milletlerinin kurtuluş için girişmiş bulunuyoruz» diyordu. Gerçekten Ataturk'ün zaferi, yalnız bir vatanın düşman istilâından kurtarılması değil, yeryüzünün dörtte üçünü kapsayan bir manevî fetihdir. Ne yazık ki biz bu fetihin ganîmetlerini gereğince değerlendiremedik

Yakup Kadri Karaosmanoglu

Esir milletlerin lideri : Ataturk

Ne hakla
vuruyorlar?

On oniki yaşlarında bir çocuktum; bir gün Manisa'da babamla bir gezinti den eve dönüyorduk. Oturduğumuz soğan ağzındaki Sultan Camii meydânda acayıp bir kalabalık rastgeldik. Beş on kişilik, kızıl yüzü, panama sapaklı bir seyyah grubu etrafındakî bir kâlme çocuğu kalın bastonlarla merhametsizce döğüyoşlardı. Çoğuunu şahsen tamadığım bu çocuklar hiç şüphesiz, memleketin görgülerine göre, tuhaf kıyaftılı bu seyyahlara sırf bir teces sâsi sağısıyla yanmış bulunuyorlar; öbürleri de, bunları, sanki bir sürü müzâ ve rahatsız edici mahâkular imâse sine, yanlarından defetmek istiyorlardı. Fakat, bunun içün kullandıkları tedbir o kadar vahşî ve gayri insanî idi ki, benim kâlçık yüreğim bile isyanla doldu ve boğazım hıçkırıklarla tikanarak bağırdım:

— Baba, ne hakla vuruyorlar?

— Babam başını önde eğdi ve þâna cevap verecegi yere dayak yiyen çocuklara seslendi:

— Heydi savulun bakayım; haydi savulun dedi.

— Lâkin savulmak isteyenler de bir müddet dayaktan kurtulamıyorlardı.

— Baba, dedim, gidelem, karakola haber verelim.

— Baham acı acı gülümseyerek elimden tuttu:

— Karakol eenebilere karşı ne yapabilir, a oğul? dedi.

— Bu söz üzerine, sanki yaşama bir den bire on yıl daha katılmıştı. Üstüne gamlı bir ciddiyet çöküllü ve millî gururum —zannederim— o andan beri kanamaya başladı. O andan beri, tam yirmi beş yıl, bu yaranım kani, ölüm işkencesine mahkûm Cinlilerin irâğı te pesine akitulan damlalar gibi, yüregimin üstüne damladı, damladı.

— Yirmibes yıl bu bütün bir genglikti. Yirmibes yıl, bütün millî ve sosyal kâ-

metleri altüst olmuş, «bütün kaleleri zaptedilmiş», etrafı bir demir çemberle kuşatılmış viran ve perîsan bir ülke de, yüzyıllardan beri durmadan kovalanan, dumadan tekmenlenen yılın ve âvare bir sürünlün arasında, içерiden dışarıdan söyle söyle itile kakila ve o yara, o millî gurur yarası bağırmızın içinde damla damla kanayarak sürünenmek sürünenmek. İşte, bizim neslin dünya realitelerine ilk temasından olsunluk çağına ayaq basıncaya kadar geçirdiği ömür bu olmuştur.»

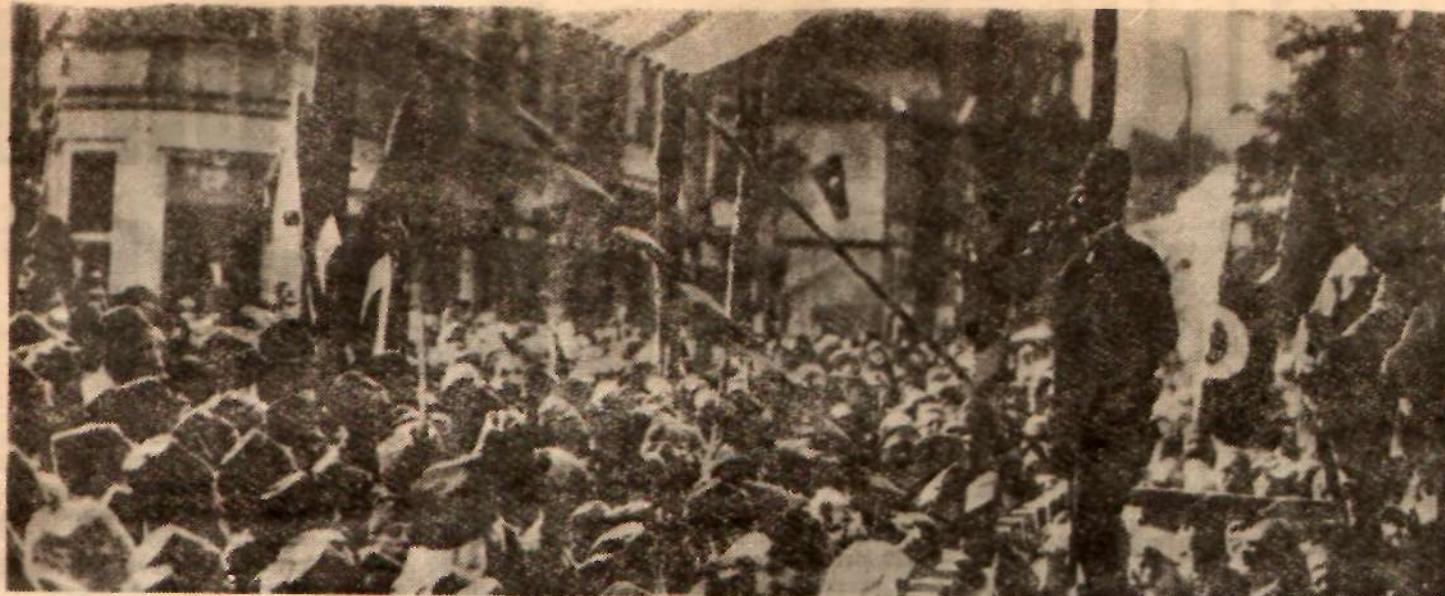
Ataturk de bu nesildendi ve dışarıının ceberutuna, içерinin zilletine karşı isyan bayragını açtığı güne kadar bu acı hayat şartları içinde didinerek, çırpinarak yaşamıştır. Harp Okulu sıralarında talebe; ordu kadrosunda Yüzbaşı, Kolağası, Binbaşı, Albay ve General olarak zihni kurelayan tek mesele Türk milletinin bu berzahtan nasıl kurtulacağı idi. Gençliğinin bütün sevkîyle atıldı, Meşrutiyet hareketi, Ünu, çok geçmeden derin bir hayal kırıklığına uğramıştı. Sarayı her fenalık kaynağı addeden ve Tahtından indirilmeyle her şeyin yoluna gireceği sanılan Sultan Abdülhamit ortadan atılıp gitmişti amma, yerine bir sürü zulüm ve zorbalık unsurları geçmiş ve İtilâhidü-Terakki adımı fâsihan gayri-mesul bir siyasi teşekkülün Umumi Merkezi Yıldız Sarayının birçok kötlüklerini hatırlatmaktadır geri kalmamaya başlamıştı. Meşrutiyet rejiminin temelini teşkil etmesi lazım gelen ve halkın «Yasasin hürriyeti» hâykârları arasında oldukça serbest bir seçimle kurulmuş olan Mebusan Meclisi bu yıldan mürâkabe yetkisini kullanamıyor; bu yetkiyi kullanmak cesaretini göstermeye kalkışan bazı Milletvekilleri ise türli baskilar altında sindiriliyorlardı. Abdülhamit devrinde açılan ilk Mebusan Meclisine Avrupa lilar «Evet efendiciler» meclisi adını takmıştı. ikinci Türk Parlamentosu da çok geçmeden bu tezyife müstahak bir hâle girecekti.

İngiliz elçisinin arabası Devlet ve hükümete gelince, gene eski âcizlik, bilgisizlik ve perîsanlık içindeydi. Ne dış ne iç politikasına yenisini bir yön verebiliyordu. Memleketin mali ve iktisadi meselelerine el sürmek söyle dursun en küçük bir idari islahat yapma bile kudreti yoktu. Yabancı devletlerle münasebetlerinde ise ya te reddüdü, ya çekingenliği, ya da gafleti ifade eder sarsık ve şaşkın bir siyaset takip etmekte idi. Nitekim, bu siyasetin neticelerinden biri olarak, Meşrutiyet ilânının ilk devresinde, yarı mutlak bir Monarşîdir diye, Almatıya şart geçirmiş ve bütün gayretimizi Meşrutiyet ve Hürriyetin kabesi olarak bildiğimiz İngilterenin dostluğunu kazanmaya hasretmiş ve bu yolda İlk attığımız adım Mebusan Meclisinin açılış merasimine gelen İngiliz Büyükkâbîsîn arabasını, atalarından ayırip, Divanyolundan, o zaman Meclis binasının bulunduğu Sultan Ahmet meydanına kadar çekmek olmuştu.

Sokak kalabalığına, bazı politikacılardan tesvik ve tertibiyle yaptırıldığı süphe görmeyen bu aşağılık sevgi gösterisinin İngilizlerde veya İngiltere krallığı hükümetinde bize karşı herhangi bir sempati uyandırmamış olacağına ihtimal verilemezdi. Bu sempatiyi, biz, bir kaç yıl sonra, İngiliz dostu olarak tanınmış ve İngilizlerin itimadını kazanmış eski devlet adamlarımızdan birini, Kâmil Paşa'yı hükümet başına getirmek suretiyle de sağlanamamıştı. Öyle ki, bir gün gelmiş, Balkan Harbinde uğradığımız hezimet ve onu takip eden millî felâket sıralarında Kâmil Paşa, İngiltere Kralının, bir Misir seyyahatinde rastlaşıp, kendisi ayakta ve o Kraliçenin yanında oturmuş olarak, birlikte resim çikardığı İhtişâr Türk Vezir, gene hükümet başında bulunuyordu. Ona rağmen, İngiliz, yuvarlanmıştır. Ümîz uçurumda bize elini değil, serçe parmagımı bile uzatmadan.

Zira, diğer Avrupa devletleri gibi Büyük Britanya devleti de bizi ölüme mahkûm addediyor ve mirasımızın böülüleceğî günü bekliyordu. Avrupalılar, bosna mi Osmaî İmparatorluğu na «Hasta Adam» adını takmışlardır. Bosna mi daha son nefesini vermeden bu genis ilkeyi paylaşmak için kendi aralarında bir takım anlaşmalar yapmışlardır. (Bu bölge benim, o bölge senin olacak) demişlerdi ve tâ o günden beri bu bölgeleri «nâfuz mintâkâları» adı altında ayırmışlardır. Bu tâkâsına göre, mesela Antalya ve Konya vilâyetleri mi Italyanın, Suriye ve Adana havâlisi Fransanın, İrak, Ürdün ve Filistin İngilterenin nâfuz ve menfaat bölgeleriydi. Rus Çarlığının ne istediği ise asırlardan beri malîndü ve Meşrutiyetin ilânından bir kez gün önce İngiltere Kirah ile Rusya Çarı arasında Reval'de tertip edilen bir mülâkâtta bu hususta bir anlaşmaya varılaştı.

O zamanlarda, bu Osmanlı ülkesini bölüme projelerinin gerçeklegesine yalnız Almanya ile Avusturya — Macaristan İmparatorlukları — manî olmakta idi. Bunun sebebi de o iki Büyük Devletin yukarıda bahsettiğimiz anlaşmala ra alınamamasından ileri geliyordu. Nitekim, Almanların inşa ettilerini Bağdat demiryolu İngilizlerce, bu bakımdan, kendi menfaatlerine bir tecavüz telâkki edilmiş; nitekim, Avusturyalılarının Türk kiyede girişmek istedikleri bazı iktisadi

'Atatürk, İstiklal Savaşı sırasında halka hitap ediyor

ve sinai teşebbüslerin önüne bu yüzden geçilmiştir.

Görülüyorki, Türkmenin sahibi artik Türk milleti değildi. Bu hak çoktan elimizden alınmış bulunuyordu ve bu şartlar içinde, başımıza iyi idare geç se bili, memleketin kalkınmasına imkan sağlamak hayli zor bir işti. Adlı kapitül lâsyonlar devletin icra ve kazâ yetki sini kısıkrak bağlamış ve mali kapitül lâsyonlar belli başlı gelir kaynaklarını zi haciz altına almıştı. Bütün bu kaynaklar devlet içinde bir devlet mîhiyetini ve yetkisini taşıyan Dâiyunu Ummiyeye aynasarrufunda bulunuyordu.

Ya İstiklal, ya ölüm

Aziz gençler, işte, Atatürk, milli gururu her şeyin üstünde tutan Ataturk, bunun içindir ki, Kurtuluş Savaşına «Ya İstiklal, ya ölüm» parolasıyla atılmıştı: Zira, İstiklalinden yoksun bir milletin, hangi idare şekli altında bulu narsa bulunsun, mutlaka ölüme mahkûm olacağım görüp geçirdiği acı tecrübeler O'na yeten bir aşıklıkla ispat etmişti ve «Ya İstiklal, ya ölüm» derken Türk milletinin yüz yillardan beri çektiği cefa, bu suretle, O'nun sözünden dile geliyor: daha doğrusu, bu milletin, gaflet ve echelet örtülerini sıyrarak uyanan suuru Onda tecelli ediyordu.

Yalnız Türk milletinin suuru mu? Hayır, aziz gençler, o devirlerde, boyun duruk altında bulunan ve yarı insanı bir hayat şartları içinde yaşayan bütün mazlum milletlerin suuru. Ve bununla, sade Türkiye tarihinde değil eihan tarihinde yeni bir devir açılmış oluyordu. Biz, Onun önderliğinde Milli Kurtuluş Savaşımızı kazandıktan sonra dünyanın çehresi değişecekliği. Zira, asıl o zaman, modern çağın «genes» i sayılan Büyükk Fransız İftihâlinin ortaya atıldığı İnsan Hakları prensibi, ilk defa olarak, tam mânasiyla gerçekteşecekti. Bir büyük asır boyunca salt Garp milletlerinin in hisarında kalan bu haklar, irk, renk, din ve coğrafi bölge sınırlarını aşarak yeryüzündeki bütün milletlerin malı olacaktır.

Şimdi, tahakkukunu gözlerimizle görmekte bulunduğuuz bu büyük beşeri hâdisenin «genes» nin de bizim Kurtuluş Savaşımız olduğunu kim inkâr edebilir? Kim, milyonlara Hintli ve Pakistanlıların, hürriyetlerine Ataturk'ın açılış yoldan kavuşduğunu bilmemezlik edebilir? Bunların ardından Ende mülâtilâra aynı yolda rehber olan Ataturk deñil midir? Komşularımız İrak ve Suruç'tan Kuzey Afrikâniñ öbür ucuna, Nahr nevândan tâ göbeğine kadar Suriye Orta-Doğu milletleri İstiklal ve hattâ İstiklal hâblelerinin solgununu Ataturk'ken almamışlardır.

Gegenlerde, Amerika Cumhurbaşkanı Yardımcısı Mr Johnson İzmir Fuarında söylediğim bir notumda şunu söylemiştim: «Bu büyük tarihi hâdiseyi ne konkretn bir şekilde Ifade etmemiştir. Sayın John son demişti ki: «Yirminci asırda geri kalma milletlerin istiklal ve terakkîye doğru ilerlemelerinin bu bölgede başla dijî unutulmamalıdır.»

Gerçi, hepimiz hatırlamaktayız ve yahâncı kaynaklardan edindiğimiz bilgiler bize ispat etmektedir ki, konuşmanın başında dediğim gibi yeryüzünün dörtte üçüncü teşkil eden esaret dünyası

bizim Kurtuluş Savaşımızın destanı yan kâlaryla dolmuştu. Budistler mabetlerin de Müslümanlar camilerinde hep bu savâta muzafer olmamız için dua ederdi ve zaferi kazandığımız gün bu dün yanın her yanında misli görülmemiş senâlikler yapılmıştı.

Ben, Bern'de Elçi olarak bulunduğum sâralarda, genç bir Hintli meslek taşım, çocukluğunda, bizim zafer bayramımızı ne büyük bir heyecanla kutla dığını anlatırı. Çünkü, Gandhi'nin sağ kolu olan babası Desayi, üç yıl boyunca, her okuldandan döndüğünde, onun kafasını ve ruhunu durmadan Türkiyedeki Millî Mâcadele menkibeleriyle doldurmuş ve Mustafa Kemal aşkınlı kalbinin en derin köşelerine kadar naksetmiştir.

Windsor Dükünün şâşkınlığı

Size, Millî Mâcadelemizin gene Hîn distandaki tesirlerinden başka bir model vermek isterim: Dük de Windsor veliahtlığı zamanında, ilk defa olarak, 1922 yılının sonlarına doğru İngiliz İmparatorluğunun bu en büyük sömürgeşini ziyarete gidiyor ve halkın tarafından son derece soğuk bir surette karşılanıyor. Üradıktı sehirlerde gerçi hükümet erkânı läzim gelen istikbal mersimini tertip etmiştir ama, hiç bir yerde halkın bu merasime, seyirci olarak dahi, katılmamıştır. Evlerin penceleri, dükkan ve mağazaların kapıları, dövântürler sâmsâki kapalıdır. Bu hal genç Veliâhî te acı bir hayret uyandırıyor ve Majeste babasına gönderdiği bir mektupta: «Bunun sebebi seaba ne olsa gerek?» diye soruyor. Aldığı cevabın özeti şudur: «Bunda anlamiyacak ne var! Türk Generalı Mustafa Kemal açtığı İstiklal savaşında büyük bir zafer kazanmıştır ve bu zafer Hintilerin bize karşı zaten beslenmeye bulundukları direnmeye hissi ni artırmış olabilir». (Dük de Windsor'un negrettigi hatıra kitabında bu hâdise nin tasâfâtı ve bu mektubun metnini okuyabilirsiniz).

Atatürk'ün dünyayı kaplayan manevî nüfuzuna dair bir misâl daha vere yim: Uzak-Doğu ile ticaret yapan bir Avrupalı, oniki yıl önce, bana, pek garibine gittiğini söyledi bir olaydan söyle bahsetmiştir:

— 1938 Kasım ayında, mühim bir iş için Saygun'a gitmemistim. Bu işe ilgili kimselerin, oraya varacağım gün ve saatini evvelde telgrafla bildirdiğim için, beni, gelip hava meydanından alacaklarımı bekliyordum. Fakat, karşımıza hiç biri çıkmadı. Etrafta da üyesine bir tenha bırakıldı ki, seaba o gün, halkın mabetlerde toplantımasını icabettiren diğni bir gün müdür diye düşündüm. Bir yandan da kendi kendime öyle olsayı iş oraklarının bana tam bugünde rendez-vous vermeleri lazımdı, diyor dum. Çok geçmeden hakikati anlıyacaktım; Saygûnlular, gerçi, ilk düşündürgüm gibi mabetlerde imişler. Niçin diye sor dum. «Mustafa Kemal ölmüş ruhunun selâmetine dua etmek için dediler.»

Avrupalı iş adamının, Tevrati kisaları andıran bu hikâyeyi dinlerken bir insan olarak gözlerimin nasıl yaşardığını ve bir Türk olarak, göğsümün ne büyük bir iftihârla kabardığını tahmin edersiniz. Bundan önce bütün İslâm

ni tasfiye etmemiş olsaydı bu müsessepler tarafından gene hianete uğrama fırsatı muhakkaktı. Eğer, eskisi gibi, Orta Çağ şartları içinde pasif bir hayat sürdürmek devam etseydiğim günün birinde gene sunlar ve bunlar tarafından gafil avlanabilirdik. Nihayet, eğer millet iradesine dayanan bir rejim kurmakta gecikseydiğim istiklalimiz yeniden tehlikeye düşerdi. Zira, kendi mukadderatına kendisi sahip olmayan bir milletin başına mutlaka o millet dışından bir vasi çıkar. Bu, tarihin değişmez bir kâidesidir. Nitelikim, birine Dünya Harbinin sonunda, sözde bunun önüne geçmek için kurulmuş olan Milletler Cemî yeti kendi kendilerini idareden açızdır diye bazı memleketlerin vesayet altına alınlamalarını MANDA tabiriyle hukuki ve meşru bir tasarruf şeklinde sokmuştur.

Asıl

büyük iş

Aziz gençler, işte, Ataturk, bütün bu gerçekleri görüp bildiği içindir ki, Kurtuluş Savaşını kazandıktan sonra hem devrim savaşlarına atılmıştır. Hiç unutmadı İzmir'i geriye aldığımın ya ikinci ya üçüncü günüydü. Henüz ne müfareke imzalanmış, ne de Müttefik Devletlerin harp gemileri İzmir körfezinin sularını terketti. Yâli boyundaki evlerden birinin taraçاسında Falih Rıfkı ile ben, o vakıt Başkumandanlık vazifesini görmekte bulunan büyük önderle oturmış konusuyorduk. O, bize harbin bazı sahalarını anlattıktan sonra, gözleri Müttefik Devletler donanmasının sıra sıra dizildiği denizden çok daha uzaklara dalarak: «Bizim için asıl büyük iş simdi başlıyor» demişti. Sanırım ki, biz bu sözün manasını, o zaman gereği gibi anlayamamıştık. Başkumandan Mustafa Kemal Paşa'nın «sil iş» dediği şey, zafer bağlarını eğmiş olan Müttefik Devletler mîmessilleriyle bir müttareke imzalamaktan ve bunu müteakip bir sulh anlaşması müzakeresine girismekten başka ne olabilirdi? Gerçi, bundan sonra, Padişahsız yeni bir devlet kurulacağını da biliyorduk. Lâkin, bu devletin temeli teşrif yetkileri taşıyan ve millî iradeyi temsile etmeye bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi ile zaten kurulmuş sayılmaz mıydı? Padişahlık müsesesi nin zaten çok medîk yeri kalmış mıydı? Şu halde bütün bu gerçeklere göre «asıl büyük iş» ne olabilirdi?

Bunu, Mustafa Kemal Paşa, bir kaç zaman sonra, sirtından Mareşallik Üniformasını çıkarıp Millî Mâcadeledeki kıyafetine girerek devrim savaşına girişi günde gün anlayacaktır ve görüp edecektik ki, meğer, istilâ ordularının memleketimizden sürülp çeka rımlasıyla; meğer, Saltanat ve Hilâfet müseseselerinin ortadan kalkmasıyla ve hattâ halkımızın tanındığı bir sulh anlaşmasının imzalanmasıyla Türk Milleti tam manasında gene bağımsızlığını kazanmış olamışacaktı. Zira, bağımsızlığı esas şartı olan kafa, ruh ve viedan hürriyetinden yoksun kaldığı takdirde gene bir gün Kurtuluş Savaşından önce ki haline dönmesi hiç de ihtimal dışındadır.

İste, Ataturk birbiri ardı sıra giriştiği sosyal, ekonomik ve hâssatén kültürel devrim mîcadelesiyle böyle bir tehdîkenin önâne geçmek istemiş ve devrim hâreketlerini de bunun için «asıl büyük iş» felâkî etmemiştir.

Aziz gençler, İlâraf etmemiz lazımdır ki, Ataturk'ın Garpcılığı Tanzimat Garpcılığından bâsbütün başka bir mahiyet taşıymaktadır. Tanzimat Garpcılığı pasif bir Garpcılıktır. Ataturk'ın Garpcılığı ise dinamiktir. Yani Garpcılık bir mührşit ve eğitimci olarak tanıtmakla kalmıyor, önderlik ettiği Türk milletinin manevî değerlerinden kuvvet alarak onunla boy ölçüşüyor.

Bu açıdan, Ataturk'ın politik, sosyal ve kültürel alanlardaki devrimlerine Millî Mâcadelemizin devamı nazarıyla bakabiliyoruz. Dumluçinar'da kazandığımız askeri zafer ve Lozan'da elde ettiğimiz siyasi başarı, ancak bu devrimlerle meyvalarını verebilmıştır. Aksi takdirde, o zafer bir istilâ ordusunu topraklarımızdan atmak ve bu başarı kâğıt üzerinde bir barış vesikası olmaksızı kâldır. Daha açık bir ifade ile beyan edelim. Ezer, kendi çıkarlarından başka bir sey düşünmeyen, kendi mensâfaterini millet ve memleket menfaatleri istiklade tutan Saltanat ve Hilâfet müseseseleri

28 Ekim 1962 günde Robert Koçer Maltepe'de Mektebi Tâlikâ Hisâbâsi'nde Tâlikâ Koçer Kâzâmetâne'ye yürüdü konusunda yazıldı.

Açık oturum Türkiye'yi kurabildik

Atatürk'ün öz

YÖN'ün açık oturumu, meseleleri çözmekten çok, şimdije kadar üzerinde durulmadı, son derece ilgi çekici meselelerin ortaya atılmasına yol açtı. Okuyucularımızı, bu meseleler üzerinde düşünmeye ve tartışmaya çağırırız.

YÖN

DOĞAN AVCIOĞLU — Oturumu açıyorum. Şimdiye kadar Atatürk hakkında çok konuşuldu, çok yazıldı. Bunları tek raramakta bilmem fayda var mı? Atatürkün dev şahsiyeti ve başardığı büyük işler hepimize malim. Gerçek Atatürkçiler olarak bize düşen vazife, sanırım, daha çok yarın kalan işler üzerinde durmak ve bugün karşılaştığımız meselelerin işği altında Atatürkü değerlendirmek.

Once Atatürk'ü ikeleri üzerinde durmak faydalı olabilir. Sayın Karaosmanoğlu, özel bir konusmamızda, C.H.P. programının hazırlaması sonrasında fikrini soğan Atatürk'e, ouna «milli sosyalizm ismini vermek lâzım» dediğini söylemişti. Biz Yönçülerin kanaati de bu Halkçılık ve devletçilik ikeleri sosyalizme götürüyor. Tek başına Halkçılık bire sosyalizm demek. Hic değilse 1962 yılında Atatürk'ü ikelerinin ciddi şekilde uygulanması sosyalizmden başka birşey olamaz. Fakat bu ikeler, daha başlangıçtan ibaren kâğıt üzerinde kaldı. Ne dersiniz?

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU — Evet, Atatürk'ü ikelerine milli sosyalizm ismini verebilir. Yalnız hatırlatmak isterim ki, ben milli sosyalizm deyiminin kullandığı zaman Hitler ortada yoktu, henüz bu deyime sahip gitmemiştim.

Atatürk'te gerçekten sosyalist bir görüş vardı. O, sınıfı bir toplum düzenine ulaşmak istiyordu. Sınıfı toplum, tabii ki sosyalist bir idealdır. O kadar ki Atatürk, soyadı kanunu çıktıı sırada, soyadlarında «oğlu» kelimesinin kullanılmasını bile hoş karşılamıyordu. Bunu bir asalet unvanı gibi görüyordu. O günlerde Tiran'a sefirdim. Atatürk'ün «oğlu» deyi minden hoşlanmadığını bildiğim için, kenarına mektup yazarak, Karaosmanoğlu yerine, soyadı olarak, Gediz'i almaya düşündüğümü bildirdim. Atatürk, cevabını Tevfik Beye dikte etti ve «yok, Karaosmanoğlu soyadını alsin. Bu aile hanedanına karşı mücadale etmiştir. Karaosmanoğlu ismine itirazım yok» demişti. Oradan da biliyorum ki Atatürk, seklen bile bir zadeğanlık görünüşüne karşıydı. Onda bir cins demokrasi popüler (Halk demokrasisi) görüşü vardı. Fakat Atatürk'ü ikelerini ve temayüllerini bir doktrin veya bir ideoloji hâlinde sistemlesitledi. Biz Kadro dergisinde bunu yapmak istedik. Nitekim Kadro çıkmadan önce kendisine gittim, gäyemizi anlattım ve müsaadesini istihsal ettim. Atatürk'ü ikelerini halka yaymak istedigimizi söyledim. Kadro'dan ne anladığımızı sordu. «Kadro, inkilâpçıların kadrosu ve inkilâbin doktrinidir» cevabını verdim. Atatürk «Doktrin istemem, donar kahız, biz yürüyüş hâlindeyiz» de di.

DOĞAN AVCIOĞLU — Devrimci bir doktrin domup kalmaz. Değişen olaylara kendini uydurur, daha doğrusu değişen olayların da önünde gider.

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU — Herhâlukâda Atatürk, ikelerinin sınırları iyi tayin etmedi. Bu ikeler arasında ki münasbetler gereklî gibi ortaya konmadı. Bunları kül hâline sokmak güç. Mesela, milliyetçilik ve halkçılığının sınırları belli değil. İkeler dumanlı kaldı. Hele sonradan biz Atatürkü dondurduk.

Atatürk, sadece bir resmi sahabet, Türkiye Cumhuriyetinin birinci adamı hâline getirildi. Yilda bir defa yapılan merasimlerle ruhsuz ve donuk Atatürkü tarihi ifa desini kaybetmiş bir sahabet olarak kutuyoruz.

Kadroda, inkilâbin doktrinini yapma ya çahşirken de etrafın çok sıkıntılı çekti. Başta Peker olmak üzere, bizi sık sık Atatürk'e şikayet edenler eksik değildi. Falih Rıfkı Atay bizi zaman zaman bu şikayetlerden haberden eder. «Dikkat et, seni partiden atacaklar» derdi. Bunun üzerine Atatürke gider, savunmamı yapardım. Anlaysı gösterirdi. Ama etrafın çok çekti.

CEMAL HÜSNÜ TARAY — Atatürk, asıl halkçılığı önem verirdi. Kurduğu siyasi teşkilâti bunun için, Halk Partisi adını koymuştu. Sık sık, «Biz çiftçi ve çobandan müteşakkil bir millet» derdi. Sınıfı bir toplum düzenini özlüyor, aynı emeği her meslek faaliyette aynı değere sahip olmasını emeğin en, istenilen değer tanımaması, sınıf tezadalarının kaldırılmasını istivordu.

Yalnız Atatürktan, bir filozof gibi görüşlerini tamamıyla sistemi bir şekilde ortaya koymasını beklemek büyük bir haksızlık. Büyük adamlardan herşeyi beklememek lazımdır. Büyüklük simşekler halinde tezahür eder ve büyük adam simşekler çaktığı zaman belli olur. Atatürk, 19 Mayıs Samsuna çıktığı zaman bir şimşek gibi çıktı. O tarahde kimse bir kurtuluş yolu görmiyordu. Kurtuluşu, «mandası» idaresinde bulanlar eksik değil. Manda istiyenleri ayıplamıyorum, vatan haini savıymam. Başka çıkar yol kesfede demiyen namusu insanlarından da bu idareye taratar olan bir hayli kimse vardı. Kurtuluş solunum Atatürk gördü. Bu az bli yüküklü mü?

Atatürk'ün talihsizliği, Çanakkale Harbine Üniversite kadrosunu harcanması oldu. Bu kadronun kaybosu yüzünden, yeni nesilleri yeteri kadar yetiştirmek mümkün olmadı. Atatürk kadro sıkıntısı çıktı. Mesela, Atatürkü etrafında iktisatçılar yoktu. Bu olmayınca, agefähriler, sömürgeler sıvırıldılar, ön plâna çıktılar. Aferişçiler (çikareçiler) piyasayı doldurdular. Atatürk'ün dostu ve arkadaşı görünüp iş çevirdiler.

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU — Yine de bir kadro vardı, 35 yıl. Kadro da yazdı. Sesimi duyarım adı.

CEMAL HÜSNÜ TARAY — Sadece yazmak yetmez. Yazmak, fikirleri sistemlesitmek elbette lâzım, lâkat yemez.

SADUN AREN — Bu nokta çok ilgi çekici. Bugün için de durum galiba farklı değil. Bir aydın topluluğu çıkar yol arıyor, fikirlerini bir sistem haline getirmeye çalışıyor. Fakat idarecilerin pek kuşak astığı yok.

CEMAL HÜSNÜ TARAY — Dinlemezler, onlara zorla dinletebilmek lâzım. Fikirler elbette yazılmalı, konuşulmalı ve sistemleştirilmeli. Sonra bu fikre inanılanlar taraftar toplamalı. Daima ileriçî olan üniversitesi gençleri için kurslar tertiplenecektir, gençler halka gitmeli, onları uyarmalı, onları teşkilâtlandırmalı.

Bugün nüfus 29 milyon, fakat parti-

lerde 1 ilâ 1,5 milyon insan var. Milletvekilleri bu 1,5 milyon insan içinde seçilir. Ama seçime hakim olan her partide 50 kişi geçmez. 5 parti için bu 250 kişi eder. Milletvekilleriin büyük çoğunluğunu, bu 250 kişi tayin eder.

Yapacak iş, halkın sevmek halka gitmek ve partilerin dışında kalan büyük halkın çoğunluğunu yeni bir parti halinde teşkilâtlandırmak. Bana bu mümkün görünüyor.

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU — Konudan uzaklaştık.

DOĞAN AVCIOĞLU — Sayın Dursun oğlu söz istiyor.

CEVAT DURSUNOĞLU — Atatürk ilkelere flu, yani dumansız kaldı, dendi. Fakat o zaman toplum flu duyu Toplum için de doğru dürüst iş bölümü bile yoktu. İşçi sayısı 30-40 bini aşmıyordu. Bu sebeple, ilkelere tam vuzuhla ortaya konamadı.

Atatürk'ü ikelerini iki kaynağı götürmek mümkün. Bulardan birincisi, milletin yüzündür taşlığı bir hasretti... Bu, hasret, ölen ortaçağdan tamamen kurtuluş modern Batı medeniyetine geçiş seklinde ifade edilebilir. Ikinci kaynak, Ziya Gökalp ortaya attığı fikirlerdi.

Atatürk bu kaynaklara dayandı ve fikirlerini genel hatlarıyla verdi. Fikirlerini daha büyük bir vuzuhla ortaya koymaya fırsatı yoktu.

DOĞAN AVCIOĞLU — İkelerin dumansız kaldı, ilkelere sınırlarının iyice testen edilmediği ileri sürülebilir. Fakat bu pek önemli olmasa gerçek önemli olan, ilkelere, bu ilkelere uygulanmasında ortaya çıkan temel gelişimlik. Söyle ki, Atatürk, kurtuluş hareketinin ilk günlerinden itibaren halkçılığı ilkesini ortaya attı. Ayrıca emperyalizm ve kapitalizm yok edeceğini söyleyiyor. Bunu sonucu, el yordamıyla ve zızkâz bir şekilde yürüttü. Halk yarısına köklü reformlara yer veren devleti bir politikanın ortaya konması olmuydu. Halbuki İzmir İktisat Kongresi ile, yüzde yüz liberal bir iktisat politikasına yönelikti. Kurtuluş Hareketi ni yürüten silâküler, Babiâli kadrosun dan geniş şekilde vararlanmaktadır mahzur gormediler. Tabii remâyûl halktan uzaklaşmak olan bürokrasi, Babiâli kadrosuna da büyük ölçüde beslenince, halkçı bir politikayı yürütecek gücü kaybetti. Bu tip bir bürokrasının eşraf vasıtasyyla ve

esrafla işbirliği halinde çalışması, halkla irtibatını kaybetmesi normaldi. Esasen C.H.P. de bir eşraf partisi halinde ortaya çıktı. Böylece, daha işin başında halkçı bir politika yürütme ısrârı kaçırıldı. Halkçı bir idarenin, tayânatı iktisadi güçten alan eşrafın sâsiş gücünü kırmak ve halk ile devlet arasındaki engeller kaldırılmak amacıyla daha ilk günden epe alınması gereken toprak reformunun el sırıldırıldı. Kisaca, liberal bir iktisadi politika, halktan uzak bir bürokrasi, esrafla işbirliği ve sosyal yapıyı değiştirecek köklü reformların ihmali, halkçı bir politikanın uygulanma imkanlarını son derece zayıf latıldı. Bu şartlar altında, devrimci kadro, bütün iyi niyetlerine ve ülkücüligine rağmen fazla bir sey yapamazdı. Nitelikin çok geç girişen 'oprak reformu', eşraf duvarı aşılamağı için, halkın desteği kazanamadı. Köylünün yararına olduğu halde, idare, enstitüler haika malede edildi. Çok partili hayatı geçirdiği zaman, halkta devrim idaresinden kalan hâstra nın jandarma ve tâhsîldar taskısı olmasına, bu durumda, pek fazla şâşmamak lâzım. Halk bunun içindir ki, 1946 den sonra, halkçı ilkelere savunmak ve halk yararına reformlar yapmak istemekle beraber, gerçekten halkçı bir politikanın şartlarını yaratamayan eski devrimci kadrodan yüz çevirdi. Bürokrasının istihâdâm bir derecede kadar kuran D.P. ni nesnâ kadrosunu destekledi. Nivet itibarıyle halkçı bir hareket olan 27 Mayıs da, bürokrasının halkı bizar eden iâkimiyyetini artıracak C.H.P. devrini natirâttı. İçin, popülerîte sini kabucak kaybetti. Halkçı anayasının umulan coğuluğu sağlayamadı ve seçim sonuçları bunu gösterdi. Halk bu gün de, halkçıyla ilgisi olmayan siyasi teşkilâtların peşinden gidiyor.

Atatürk devrimleri bakımından en önemli mesele bu olsa gerek. Halkı kazanmadan hiçbir olsuk iş başarılama Nerede hatâ etti? Halkçı politikası nedenden dejenere oldu? Halkın ısteğeni kaza nacâk bir halkçı politikasının temel şartları nelerdir?

CEVAT DURSUNOĞLU — Demin söylediğim gibi o zamanki toplumda işbölümü teşekkül etmemiştir. Sonra dâvâ mevcudu kurtarmaktı. Çokmâs bir İmparatorluğun yerine, millî bir devlet kurabilmek başlı başına büyük bir meseleydi. Size

Oturuma katılanlar: D. Avcioğlu, S. S. Aytemir, C.H. Taray, Y. K. Karaoğlu

nediği ni?

şak bir hikaye anlatayım. Erzurum Kongresinde, nizamnamenin en çok hücum eden maddesi şu meşhurdu: «Cemiyetimiz; Atısal, fenni ve asrı gayeteri de tebci etsin.» Hükümleri asrı kelimesi çekiyordu. Buna Avrupa hâlasmak, gâvur olmak deniyor ve asrı kelimesinin metinden çıkarılması isteniyordu. Erzurumda en çok istirahî size asrı sözü verdi. Atatürk ise, asrı söndürmek için feragat etmeyeceğini belirtti. Sarılar buydu.

YAKUP KADİ KARAOSMANOĞLU — Lekiden söyleyim, 1923 te yeni meb'usumustuk. Atatürk o zaman Meclis Reisiydi. Bir hâtip, asrı kelimesini kullandı. Bu sun üzerine hocamın biri, asrı ne demek diye yerinden haykırdı. Atatürk kendini utamayıp, riyaset kürsüsünden «adam olmak, adam olmak demek» cevabını yapıştırdı.

Fakat tartışmamızda, meselenin histığını yapmak yerine bugündü esas alalım. Atatürk, bazı fikirler getirmiş, fakat tâbi tattâ bu fikirler lejene almıştır. Gençliğine düşen bu prensipleri şâhetize etmek, senden hayatıte kavuşturmak. Esasında bu...

SADUN AREN — Atatürk, biraz öne belirtildiği üzere, umiyâzîz ve sınıfsız bir toplum düzeni istiyor. Sosyalizmi bilgisinde de şüphe yok. Fakat sadece teknolojiyi değiştirmekle katılmamış, umiyâzîz ve sınıfsız bir toplum kurmanın kaparını da yerine getirmemiş. Eşrafın şartara edilmesi ve devletiyle yönetimek gibi...

Acaba bundan Atatürkü Rusyanın peş olsmak endişi ni alıyordu? Bugün mi yetçi ve bağımsız bir sosyalizm mümkün. O zaman belki mümkün değil.

YAKUP KADİ KARAOSMANOĞLU — İstesin başkanı olsun. Bir devlet başkanı da, sosyalist diyemezdi ya. Bu işe emindiklere dilişti.

CEMAL HÜSNÜ TARAY — İlk günde kurtulmak. Atatürk bunu getirebilme için muhanileriyle bile destekli. Vatam kurtarmak için komünist olmak gerekecekti. Fakat o tâbide Rusya'ya tâkîn dahi ittilâk etmem çok tehlikeliydi, giderdik gürültüye bâsar, 15 milyon Rusu Anadoluya getirir. Türkleri de sürebilirlerdir. Türkiye'de bir şey kalmazdı; ortada Bûnunla beraber bütün kapitalist dünya bize karşı

Oturuma katılanlar: S. S. Aydemir, C.H. Taray, S. Aren, Y. K. Karaosmanoğlu, C. Dursunoğlu, C. Tanyol, Kemal Tahir ve D. Avcıoğlu

di. Atatürk, emperyalizmle savaşıyordu. Ruslarla işbirliği yapmaya mecburdur. Beşeret o zaman Rusyanın başında Lenin vardı. Stalin olsaydı, hâlimiz nice olurdu, bileyem. Sonra unutmadık lâzım ki ga ye, Batılılaşmaktı. Bâtan fikren ayrıla mazdak. Batı ile ittilâflarımız vardı, İhtîlâflar gözümüzde çözülmeye, Başıya yöneldik. Cemîti Akvama girdik.

İçeride de, Dursunoğlunun belirttiği gibi sosyal gruplar teşekkül etmemiştir. İleri gitse, eşraf karşılaşma dikilebilirdi. Sonra sosyolojikman bürokrasi önemli bir engeldi. Bürokrasi yerini bırakmak istemez, yeniliğe düşmandır.

YAKUP KADİ KARAOSMANOĞLU — Babâli bürokrasisi bu. Bütün idare kadroları Babâlidendi. İnkılâbın başum bunlar yedi.

CAHİT TANYOL — Cemal Hüsnü Bey, Batılılaşmaya çok sekilli bir anfam verdi. Sosyalizmde Batıda doğmuş bir fikirdir ve Batılışmanın belki de en kısa yoldur. Hattâ Lenin tam Batı bir insan değil midir? Bama kahrsa, Osmanlılık zihniyeti, sosyalizme gitmeye engellemiştir. Osmanlıştan kurtulmadık. Osmanlıştan, daima devleti korumak, halktan uzak durmak ve hattâ kaçmak sekunde tezahür eden pasif bir zihniyeti anlıyorum. Batıya dönüs harketini Osmanlı gibi yaptıktı. Sayın Karaosmanoğlu'nun dediği gibi, mal zeme Babâlden. Mustafa Kemal kadrosu sıkıntısı çıktı, Babâliyi getirdi. Hafibuki sosyalizme gitmek için şartlar uygundu. Bati sanayileşmiş, sınıfalar kuvvetlenmiş. Bir anamda sınıfı olsun toplum olsun, sosyalizme çok daha kolay gelebilirdi. Halkçılık, sosyalizme götürecek bir ilkeydi. Fakat kadro yoktu. Atatürkte Osmanlı kadrosunun düşmanı çitamadı.

SADUN AREN — Osmanlı dediginiz ne?

KEMAL TAHR — Statik bir kadro. Atatürküne dediği doğru. Sınıf yok, feodalite yok. İdare eden, edilen var. Mektep Osmanlı yetiştireyor, kişiye Osmanlı. Osmanlı ise halkın kopuyor, içinde bulunduğu toplumu reddediyor. Halkın Osmanlıdan gördüğü buydu.

CEMAL HÜSNÜ TARAY — Atatürk, Babâlinin şöhretlerinden kaçındı. Yeni ve genç bir kadroyu işbaşına getirdi. Mesela ben 22 yaşında Ziraat Bankasına geldim, 29 yaşında Millî Eğitim Bakanı oldum. Fakat eski zihniyeti büyük bir engeldi. Eski kanunu değiştirmek, reform yapmak meseleydi. Hazırlanmış elemân yoktu. Mesela fâkir halk çocukların yüksek okullarda okumak istiyorsunuz ve sırf fâkir çocukların içi meccani imtihan açıyzısunuz. Zengin çocukların da bundan faydalansın diyorlardı. Başa çakmadım. Meb'uslar dikkili yordu, kendi çocukların bundan faydalanan için.

CEVAT DURSUNOĞLU — Yanlış yol üzerindeyiz. Millî Mâcadeleden sonra idare kadrolarını Babâli ele geçirmedi. Başkanlar ve yüksek memurlar. Babâlidenden

değildi. İnkılâbın kadrosuydu.

CEMAL HÜSNÜ TARAY — Ele geçirdi, geçirdi.

CEVAT DURSUNOĞLU — Örnek olarak, kendi çalıştığım maarifi söyleyebilirim. Bakanlığım İleri gelendirlerin Babâli ile ilgisi yoktu.

CEMAL HÜSNÜ TARAY — Evet, maaleef biraz İleriidi. Ama diğerleri? Hele Maaliye, Babâlidendi.

CEVAT DURSUNOĞLU — Fikrinize, katılmıyorum, kadro inkılâpcıydı. Maalef açıldı, söyleyelim. Bu inkılâpcı kadroyu kadınlar yedi. Erenköyden, Şişli'den kız aldılar. Osmanî devrinin nâzir kızları rum aldılar. Inkılâpcı kadro kendini onları havasuna kaptırdı.

KEMAL TAHR — Falih Rıfkı Atay da kitabında bundan söz ediyor. Bu kızlar nedir cülemiz, dağdan gelenlere catal tutmayı öğretiyor, diye yakınırlar.

YAKUP KADİ KARAOSMANOĞLU — İdare Kadrolarına Babâli hâkim oldu. Örnek mi? Mustafa Abdülhalîk Bey Babâliyi getirmeye (Abdülhalîk Renda) tek başına yeterdi. Bu zât Meclis Reisi yapıldı. Bu zât Şâpka Kanunu sularlarında «Nâsil şapka giyeceğim» diye yakındığını hatırlarım.

KEMAL TAHR — Bence Osmanî kadrosu işe hâkim oldu. Bâtan itibaren gevşeklik olmuş, İzmir İktisat Kongresi liberalizmi getirmiştir. Kadro bırakılmış. Kadro hareketle ne zarar verirdi ki?

YAKUP KADİ KARAOSMANOĞLU — İş Bankasına zarar verirdi. Kadroyu İş Bankası grubu kaptırdı...

CEVAT DURSUNOĞLU — Lozana kadar memleket sömürülüdü. Firmalar 1924 ten ilâberen Ankaraya akmaya başladı. İş adamları Ankara Palâsa yerlestiler. Mebuslar temasa geçtiler. Firmalar, mebus elde edemezsek, işlerimizi yürütmeyiz, kanaatindeydi. Nüfuzlu mebusları elde etmeye koymuşlardır. Nüfuz ticareti ve yolsuzluklar başlıdı. İnönü, 1926 da durumun farkına vardı ve nüfuz ticaretiyle mücadele etti. Mebusların tâcette iktisâti onları kanunu çkarıttı. Taşfiye hareketlerine girdi.

KEMAL TAHR — Bütün bunlar halkçılığa gidiyordu.

SEVKET SÜREYYA AYDEMİR — Halkçılığın bir tarifini yapسا...

CEMAL HÜSNÜ TARAY — AtâTürk, çifte ve coban milletizdi diyordu. Bu sınıfları kütleyen efendimiz yapmak istyordu.

YAKUP KADİ KARAOSMANOĞLU — Ama toprak改革u bile yapılmadı.

SEVKET SÜREYYA AYDEMİR — Fakat aşarı kaldırdı.

CEMAL HÜSNÜ TARAY — Daha Kuruluş Savaşı yıllarda Ziraat Bankası köylüye yönelik istedik. Kredi çeşitlerini ve miktarını arturdık. Kooperatifler üzerinde durduk. Ben o zaman Ziraat Bankasının başındaydım. Bir de İdare Heyeti seçildi. İdare Heyeti, isim

yapmış, emniyetli ve nâmusu insanlar dan kuruldu diye seviniyordum. Fakat işe başladıklarının daha dördüncü günü, filân adamı Konyaşa müdürü tâyin etti, köylü birasını tâcere kredi açılım deme ye başladılar. Taleplerinde başarıya da ulaştılar. Bana istifa etmek düştü. Hami yetti adamları güya, eşraflandılar.

YAKUP KADİ KARAOSMANOĞLU — Eşraf bu bir de köylü geçirirler...

SEVKET SÜREYYA AYDEMİR — O halde halkçılık nedir?

CAHİT TANYOL — Halkçılığı, sosyal faydayı kâğıt üzümre menfaatlerinin üstünde tutmak, kanunları ve prensipleri buna göre ayarlamak şeklinde anlıyorum.

İyi bir nesil vardı. Ama toplumun yapıcısim değiştirecek güçü gösteremezdik. Devlet yoluyla halkın sömürülmesi önlenemedi. Aracılık, devleti ele geçirirdi. Halkçılık tamamen gümme gitti. Osmanîlik ta bir devlet suuru, devleti üstün tutma zihniyeti vardı. Bu zihniyet, partilerin en Osmanlı olan C.H.P. de mevcuttur. Kasım Gülek için, «ya o, ya ben, derken İnönü, tam Osmanlı idi ve devletin savunmasını yapıyordu. Gülek'te Menderes'in siluetini görüyor ve ona kargı koyuyor du.

1950 den sonra Osmanlı anlamında devlet otoritesinde çözülmeye oldu. İktidarı ele geçirilen sömürücü aracılık, Osmanlı zihniyetini sarstılar. Halk bu aracılıkla birleşti. Osmanlı zihniyetinin Temsileisi gördüğüm CHP yi halk tutmadı. CHP fakirler ihi, hâlde A.P. ye nazaran İleri, fakat halk CHP ye karşı. Durum bu.

CEVAT DURSUNOĞLU — Tanyol'un halkçılık târifini güzel. Fakat bu târif daha çok sosyal adalet târifine yaklaşıyor. Bence halkçılık millî irâdeyi hâkim kılmak demek. Halkçılık, bu anlamda demokrasi demektir.

YAKUP KADİ KARAOSMANOĞLU — Demokrasi ne demek? Demokrasi sınıflar arasında dengeyi sağlayarak rejim değil mi? Halbuki sınıflar inkâr ediliyor.

CEVAT DURSUNOĞLU — Demokrasî bu mânayı sonradan kazanmıştır. 1848 e kadar dâva millî irâdeyi hâkim kılmıştı.

YAKUP KADİ KARAOSMANOĞLU — Burjuvazinin iradesini hâkim kılmıştı.

CEVAT DURSUNOĞLU — Tanyol'un Osmanlı görüşüne gelince, Osmanlılığı çoktan tasfiye etti. Ne CHP, ne de öbür partiler Osmanlı değil. Osmanlılığı dayanıyor, kapukulu idi, bu kalktı.

KEMAL TAHR — Kapukulu duruyor.

SADUN AREN — Bürokrat desek de doğru değil mi?

KEMAL TAHR — Osmanlıcılık bir kavram. Sınıfa dayanmadığı için Osmanlılıkta en çok ezilen Anatolianları Türk azınlığı oldu. 17 milyon Anadolu Türk 7-8 milyon Türk yedi. Küllerdeki 70 lâydi. Osmanlıcılık devrimde yükselen 70

C. Dursunoğlu ve C. Tanyol

lu, Enderun ve Yeniçeri Ocağıydı. Bu iki Ocak ta Türk halkına kapalıydı. Padişah Türkçe konuşurdu, kapılar Türkçe kapalıydı. Osmanlıya karşı asıl Türkün ayaklanması lazımdı. Fakat diğer unsurlar ayaklandı. Anadolu Türk halkı, kurtuluş Savaşı bile Osmanlılarla birlikte yapmak zorunda kaldı. Halkçılık bence, Türk halkını, Osmanlıları elinden kurtarmak demek.

SADUN AREN — Bana böyle geliyor ki, Osmanlı deyimi bugünkü şartlarda olaylara çok tutmuyor, meseleleri daha çok karıştırıyor.

YAKUP KADRI KARAOSMANOGLU — Ben anlatıyorum. Ben de Osmanlıyı sayıyorum. Osmanlı, Allah'tan sonra düveli muazzama'nın geldiğine ve onlara karşı hiç bir şey yapılmışaçına inanan static bir davra nüstr. Olaylara reaksiyon yoktur.

SADUN AREN — Evet ama, sosyal kavramlar bir işe yaramam. İşe yaramayan, işler daha çok karıştırın sosyal kavramlardan kaçınmam. Osmanlılık dünyasının her yanında var. Osmanlı bir zümre ise birelim ve modern kapılar, operasyonel kapılar içinde konuşulam. Ben muhafazakâr sözünü daha uygun buluyorum. Osmanlılık kelimesi haric, Tanyola katılırlım. Halkçılık toplum yararına davranış şeklinde tamamlanabilir. Fakat toplum sınıflara ayrılmışsa, toplum zararına davranış hangsidir? O halde ilk önce sınıf ve zümreler arasındaki menfaat anlaşması in ortadan kaldırılmak lazımlı. Halkçılık, bunu gerçekleştirecek metod bulmayı gerektirir. Mesela devletçilik, halklığın bir vâsîtiştir.

SEVKET SÜREYYA AYDEMİR — Artık, «imtiyazsız, sınıfız bir milletiz, sahsemiz alladık. Hâzır bir kapitalist inşâfı için biz hâlen. Devlet sektörü, gittikçe genişlesme bile. Ünlü bir sektör. Özel sektör ise gururuna ulaşıyor, maddi temelini buluyor.

Gazetelerin büyük çoğunluğunca özel sektör mutlak hâkim. Hâni yoluya gazeteleri hâkimiyeti altında tutuyor. Bu sektör gittikçe teşkilâtlanıyor. Siyasi Partiler üzerinde nüfuzunu artttırıyor.

YAKUP KADRI KARAOSMANOGLU — Amerika da onları besliyor.

SEVKET SÜREYYA AYDEMİR — Özel sektör, ithalât kotalarını ben tanım edeceğim diyor ve ediyor. Dış yardım, projelere verilsin diyor, veriliyor. Zira proje yordamları, Amerika özel sektörüne kayırdığını göre, yardımını özel sektörde rahatça kayırdırmak demek. Devlet teşkâkulları, ofisler hâlalanıyor. Toprak Ofis, yeter dâne sermaye bulamıyor. Devlet teşebbüslerine merkez Bankası kapalı. Merkez Bankası kredileri gittikçe artan ölçüde özel sektörde yönelikiliyor. Böylece, sun'lı enjeksiyonlarla bir özel sektör yaratılmak isteniyor. Batılı dostlar, siyasi sebeplerle, bu politikayı benimsiyor, zira, bir orta sınıf kurmak dâvası peşindendir. Mecliste de devlet sektörünü savunan kalmadı.

Diyelim ki karşılık sendikalar var. Fakat sendikalara da para Amerikadan geliyor. Türk Amerikan parasıyla ayakta duruyor. Sendikacilar sırasıyla da seyahatere çıkarılıyor. Hilton cinsinden otellerde ağrılıyor. Devlet teşkilâtında bile, mülkâfatandırılmış istenilenler, maaşa ve seyahate bağlanmıştır.

YAKUP KADRI KARAOSMANOGLU — Otomobil de hediye ediliyorlar. Unesco bile otomobil dağıtıiyor. Hep devlete gittiği manâ olmak için.

SEVKET SÜREYYA AYDEMİR — Yabancı parasyyla tertiplenen Cimâ Otel Konferanslarında, «devletçilik ölmüşdür» diye hâl olunuyor. Basının hâlini ise görürsünüz Eregli — Çelik'in bir sayfalık muazzam ticereli hânları ortada. Özel sektör, avukatlarını, içcîli alimleri de bulmuştur.

CAHİT TANYOL — Profesörlerin büyük çoğunluğu özel sektör emrinde...

SEVKET SÜREYYA AYDEMİR — Sözlerimi uzatmak istemiyorum. Türkîyenin, sun'lı enjeksiyonlarla, Adeta zorla kapitalist gelişmeye istikametine yönelikliği ortadadır. Fakat bütün bu zorlamalarla rağmen devlet sektörü genişliyor. 1950 de 31 devlet teşebbüsü var di, şimdi sayıları 151. Zaruretler, devlet sektörünü genişletiyor. Bütün engellere rağmen, iktisadi devlet teşebbüsleri

EFENDİLER

Yoktu yok
Ve tarla sınırlarında kan vardı

Analar en güzel çocukların
Çocuklar yüreklerini
Ve silâh hiçbir zaman
böylesine kutsal olmadı

Yoktu yok
Ve büyük dayanımı kemiğe
Açıkta işsizlikte ezilmişlikte
Kim söyler bu türküy kim dözer bu ağıdı kim
Kocaman eller mi bu bağışmalarda
Efendiler efendiler efendiler!

Bütün davullar gülünç
Bütün silâhlar sağlam
Onlara gitte o davullar sindi yok
Onlara kâğıt silâhlar sindi var
Efendiler efendiler efendiler!

Yoktu yok
Bir sömürge havasıydı aşk diye damarlarda
Ve bütün sınırlarda kan vardı
Bir ekmeğ bulup bölgüstüler
Bir türkü bulup bölgüstüler
Ve sokaklarda gezdirmek için özürüğü
Ve vatanı anavatan yapmak için bir anda
Efendiler efendiler efendiler
Kim söyler bu türküy kim dözer bu ağıdı kim
Ve kim varmış barışa el-yordamıyla

Yoktu yok
Verecek hiçbir şeyleri yoktu yüreklerinden başka
Ve barışın demir kapılarında skilmış yumrukları
Toprağı sürer gibi demir döver gibi dövüştüler
düşüller
Ve bu çetin kavganın
Mustafa Kemal dedik adına
Efendiler efendiler efendiler!

BEN BÜTÜN

BAYRAMLARDA

AĞLARIM

Uluslararası Meydanında
Ata'nın heykeline karşı
Bir öğretmen gördüm çocukların başında
Dai gibi ince, bir kemik—bir deri
Inanmış yüzünden bellî
Gözlerinden sevinç akyordu
Gözleri kurşun gibi ileri
Mustafa Kemal'e bakıyordu.
Şehir ayaklanmış gibiydi
Şehir bayraklar içindeydi
Bandolar çalıyordu.

Ben bütün bayramlarda ağlarım
Ne zaman askerler geçse
O dağ heybetiyle yedeksubaylar
Atalarım son mirası aziz hediye
Çelik saflar halinde Harbiye
Tarifiziz heyecanları dolardım
Ben bütün bayramlarda ağlarım.

Çocuklar geber
Tabur tabur
Bölük bölük çocuklar geber
Yarının aydın günlerinin büyükleri
Eksersisinin solgun, eksersisinin yorgun yüzleri
Askerler geber
Köylüler geber
İzciiler geber
Ben bütün bayramlarda ağlarım.

Görünmez tellerile dokunur bu manzara
Hâtrimdan ulu şehitler geber
Halkımız geber, kalbini vermiş bayraklara
Sancaklar misali dalga dalga
Tanrılar Üstünde Atatürk geber.

Halim Yağcıoğlu

Hasan Hüseyin

hızla gidiyoruz.

YAKUP KADRI KARAOSMANOGLU — Hangi kapitalizme, XIX. yüzyıl kapitalizmine doğru.

CAHİT TANYOL — Liberal de ikili dâra gelse, devlet sektörü mecburen gelişiyor. Ferdi teşebbüs başarıya ulaşmayı devletten istiyor. Bîzde Batıdaki burjuva yok. O halde bu yağmacı, bu çapakçı haçâga usuline son vermek gerek. Olaylar bizî sosyalizme götürüyor. Niye diretiyoruz, niye sosyalizme gitmiyoruz?

Sosyal buharı keskinleşiren bir sebep daha. O da hızla nüfus artışı. Onu da hesaba katmak ve olayların gerisinde sürüklenecek yerine, online geçmek ve olaylara yön vermek lazımlı.

SEVKET SÜREYYA AYDEMİR — Demin bir nektarı unuttum. Batıdaki kapitalist gelişme, dış gelirlere dayanıyor. Dış pazar avantajı büyük. Batı, bu sâyede emekçisine de nisbi bir refah sağladı. Bîzde ise dış gelirlere artırmayı. Millî letlerarası mübadeleler, aleyhimiz işliyor. Dış yardımlarla, yabancı sermaye ile kapitalist gelişmeyi besliyoruz. Yabancılar sindi de işler istemez gerekli parayı verecekler. Buna karşı mücadelele CHP den gelmeliydi, gelmedi.

KEMAL TAHİR — Kim devletçilise, seçimlerde kaybetti. Halka giderken başka yol bulmak lazımlı. Yânzâ devlet fabrikalarına sahip olmak, demek yemiyor.

SEVKET SÜREYYA AYDEMİR — Devlet, hiç ekmadi devletçi olarak. Sonra seçim sonuçlarını devletçiliğe bağla mamak lazımlı.

KEMAL TAHİR — Bizim burjuva tak sile, dış yardımlarla bile, ona hediye edilmek istenen devlet teşebbüslerini satın almadı. Devlet sektörü imalatımı, karaborsaya aktararak palazlanmayı tercih etti. İşçiler bile bu karaborsa döneminin içine ithal edildi.

İnönü'nün yolunu kesmek için, bazı işçileri kullanabildiler. İşçiler işi Sigortaları fonlarının yâzma edilmesi üzerine de bile yeteri kadar durmuyorlar. Halka nasıl anlatacağımız bunları? Hırsızın hırsızlığı teşrif ile yetmiyor. Ben bunun

icin halktan kopuk, halka karşı olan zümre Osmanlı diyorum. Halka Osmanlı ile mücadeleyi anlatmak daha kolay olacak.

SADUN AREN — Sayın Aydemirin ciddi toboza katılıyorum. Yânzâ suna belirtmek isterim: Burjuvanın iktidârında bîle devlet sektörünün genişlemesini, devletçiliğin veya sosyalizmin zaferi gibi görmemek lazımlı. Devlet sektörünün genişlemesi, gerçek anlamıyla devletçilik demek değil. Bu olsa olsa özel sektörün zaafını gösterir. Bugunkü hâliyle devletçilik, özel teşebbüsçülüğün İslîmî vasıtâsından başka bir şey değil. Eskiden müs temlekeler böyle sömürülürdü. Devlet teşebbüsleri bugünkü şartlarına uygun bir İslîmî şekli. Bunun sosyalistlikle bir ilgisi yok. İşçi de devlet teşebbüsünü gerçekçi gibi tutmuyor. Karşısında özel teşebbüslerinden daha mütehakkim bir patron görüyor. Zira devlet, halktan ya na devlet değil.

Bu noktada devletçiliğin imdadına halkçılık gelir. Atatürkün bu iki ilkesi, halkçılık ve devletçilik, Türkiye'ye sosyalist bir yol çiziyor. Devletçilik, halkçılığı vâsîti hâline geliyor.

CAHİT TANYOL — Atatürk'lere düşen vazife bu gerçekleri halka ulaşır mak. Zinde ve organize kuvvetlerin bu hükümlerin işliğinde yetişirilmesini sağlamak, halk ile devlet arasındaki para yâzânin kaldırılmasına çalışmak. Kisaca, Atatürkçülüğe, Atatürk inikâplarının kaynağını gidip, oradan tekrar başlamak lazımlı.

CEMAL HÜSNÜ TARAY — Atatürk devrimleri, sonraki gelişmelerin zeminini hazırladı. Harf, Şapka, v.s. devrimleri ilerleme yolunu açmak için zaruriydi. Ama asıl iş bundan sonra yapılacaktı, ya pişâmadı. Atatürkün yaptığı korumak marifet değil. Muhabazakârlık bu. Atatürkün hazırladığı zemin üzerine, yeni devrimlerle bâsını kurumadı. Hâlâ temel le uğraşıyor. Binası bugünkü Atatürkü kuracak.

**Osmansı
imparatorluğunun
sonu**

Müsadele konuya girmeden öne, burada nakledeceğim hatırlarla, Ata Türk'e alt sözlerin gereği gibi deşirler dirilmesini kolaylaştırmak için. O'nun Büyük Nus Kununun başındaki giriş kısmını küçük bir parçasını birkaç cümle ile özetliyerek, Osmansı imparatorluğunun son yıllarındaki durumunu kısaca hatırlamayı faydalı görmekteyim:

«1885 senesi Mayısının 19uncu günü Samsun'a çıktı. Umumi durum ve gürünüş: «Osmansı imparatorluğunun bir türk Bütün Dünya Savasına girdiği dev letler yenilmiş, Osmansı ordusu her tarafta zedelenmiş, şartları ağır bir müta reke imzalanmış, uzun savaş yıllarda millet yorgun ve yoksa düşmüş, devleti bu savaşa sokular canlarını kurtarmak kaygusu ile memleketten kaçmışlar, za manın Padıgahı Vahidettin, yalnız şahsi te hattını koruyabileceğini sandığı aşaklı tedbirler arastırılmış. Damat Ferit Paşa'nın başkanlığında kabine aciz, hâsiyetisiz, korkak; yalnız Padıga han iradesine tâbi ve onunla birlikte kendilerini koruyabilecek herhangi bir durum razı.»

Üstelik, milletin iradesini temsil eden «Meclisi Mebusan» dağılmış, mem leket bu suretle başsız ve dayanaksız kalmıştı. Ayrıca, memleketin birçok yer leri illegal altına girmekte ve birçok mem leket parçaları çeşitli milletlere vadet lerek devletin takşısına yol açılmaktı id.

Tek umut

İşığı

Bu şartlar herhangi bir ulusu umut suzuğunu en koyu karanlığına düşürme ye yetmedi. Bu durumda tek umut işiği Türk ulusunun geniş ve şerefli tarihin den aldığı bağımsız yaşamak şururu ve azmi idi. Bu ağır şartlara mukavemet de anacak bu şururdan doğabildi. Nitelik kim bu böyle oldu.

Daha Mondros Mütarekesinin inza ları kurulmadan, Türk ulusunda bu mu kavernet şurur uyanıldı. Bu uyanış, mem leketin birçok yerlerinde kurulan Müdafaa-i Hukuk, Reddi İlahik, Muhabazası-i Hukuk Cemiyetlerinde ifadesini buldu ve millet teşkilatlannaya bağla di. Fakat burada sınımlı bir eksikslik baş göstermemiştir. O da milletteki bu azmi gören, buna inanan ve bu kuruluşların bir araya topluyabilecek olan başı. Bu baş, bir tarihi bulunamıyor, herhangi bir şöhrete el atılısa bog dönmüştür. İşte millet, bu çırpmalar içinde kır ranurken, 19 Mayıs'ta Samsun'da bir

«Atatürk devrimlerinden her biri, belli bir sistemin birbirine bağlı halkalarıdır. Bu sistemin mihveri yeni bir dünya görüşü ile, Türk ulusunu ortaçağ uygarlığı düzeninden modern batı uygarlığına götürmek ve tam bağımsız yeni bir Türkiye kurmak!»

Cevat Dursunoğlu

HATIRALAR

...nud işiği belirdi. Anafartalar kahrama na. Yıldırım Ordularının egsiz komanda ni Mustafa Kemal Paşa, Samsun'a çıktı. Bu çıkış kurtuluşun ilk müjdeci si oldu. Halkın bu inancı, O'nun belli vasiflarına dayanıyordu.

Atatürkün millette înancı

O'nun en büyük kuvvet kaynağı, Türk ulusuna olan inancı idi. Nitelik, daha Samsun'a ayak bastığının üçüncü günü (22 Mayıs 1919) Mustafa Kemal Paşa, Erzurum'daki 15. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa ile kurmayı bulunuşordu. Erzurum Müdafaa-i Hukuk Heyeti de bu kâfiliye ikiinci kişisini teşkil ettiyor.

Mustafa Kemal Paşa ile arkadaşları, ikinci astı İhsenî varmışlardı. Kapıca İsmîl Öndünde, dushman baltasından kurtulmuş birlik tövbe'den gölgésinde misafirler birer kahve sunuldu. Bu kahve kâfili, kahvelerini içerken, gündün durnu konusulmaya başladı. Paşa, bu tövbe'lerde sözlü hep millî hareket etrafında dolastırıyordu. Bu sırada, gözleri İhsenî'nin batısındaki sırtlara dikketti. Ak şam şineyi bu sırtlardan arkasına doğru çekiliyor ve sırtın üstündeki işıklarıyle sudsuyordu. Burada, tam yolu geçtiği yerde, bir adam ufkı müritesine döktüğü işin ırileydi, koyu bir cehverden döküldüğü bir heykel gibi görünüyordu. Bu güzel işık ve gölge oyundunu ilk gören Mustafa Kemal Paşa olmuş ve yanında killere göstermişti. Orada bulunanlardan hepsi, o tarafa baktılar.

Heykel sırtlardan aşağıya doğru iniyor, onu ufkun arkasından çıkan yeni heykellerle Anadolu ovalarının cefakę kâğıtları takip ediyor. Bu, 5 - 10 kişi ile kadın erkek, goluk çocuk yirmi otuz kişilik muhacir kâfili idi. Kâfiliye öndünde yürüyen heykel, yavaş yavaş Sögütlige doğru ilerledi. Bu, ırı ve ding bir ihtiyardı. Gür ve ak sakallı göğsünü doldurmuş, Anadolu ovalarının gönü, Anadolu doğlarının rüzkarı cehre sinti turlaştırmıştı. Sırtındaki aban, elindeki ıssası bir yoldan ziyade, doğu mitolojisindeki yarı Tanrı kabile resilerine benzıyordu.

Misafirlerin önemli kimseler olduğu no anıyan ihtiyarın zeki gözleri parıldır. İri ve ak tüylere ördülü elini geniş göğsünün üstüne koymak, oturanları sevmiştir. Mustafa Kemal Paşa, bu ihtiyarın hatırını soruyor, o da gövdesine ya rızaç derin ve gür seziyle teşekkür ediyor.

Bu kısa hoşbesteden sonra Paşa, ihtiyara:

— Ağa, böyle nereden geliyorsun? dedi.

İhtiyar:

— Paşa, Ruslar gelirken muhacir olmuşustum Çukurova'da idim, şimdi köyüme döndürüm, diye cevap verdi.

Paşa, zamanın nezaketini, durumun güvenliğünü ileri sürecek, böyle bir zamanda bursalarla gönnesinin pek yerinde olmadığını, kışın sıkıntı çekeceğini anlat mak isted. Sonunda da:

— Yoksa orada geçinemedin mi? dedi.

İhtiyar derhal mukabele etti:

— Hazır Paşa, Çukurova connet gibi bir yer. Bir eken ydz bigiyor. Geç mimiz Padışta bile yoktu. Çok rahat siz, yalnız son günlerde işittim ki, İstanbul Hükümetindeki «İzra kırkları» bi zim Erzurum'u ellere vereceklermiş. Gel dim ki görevin bu anımlarını kimini malî hâme veriyorlar. Tunç gehrelli, ak sakallı, gün göründü ihtiyarın inan dolu gözünden gelen bu ses, yine onun gibi tunç gehrelli Kahraman askerin gözlerini yarattı.

Bu eski Türk kale sine, millet içinde milletle birlikte galistirmaya gelen büyük devlet adamı, nemli gözlerle yanındaki lere döndü ve ebu milletle neier basarı manzı dedikten sonra, ihtiyaria vedalaştı.

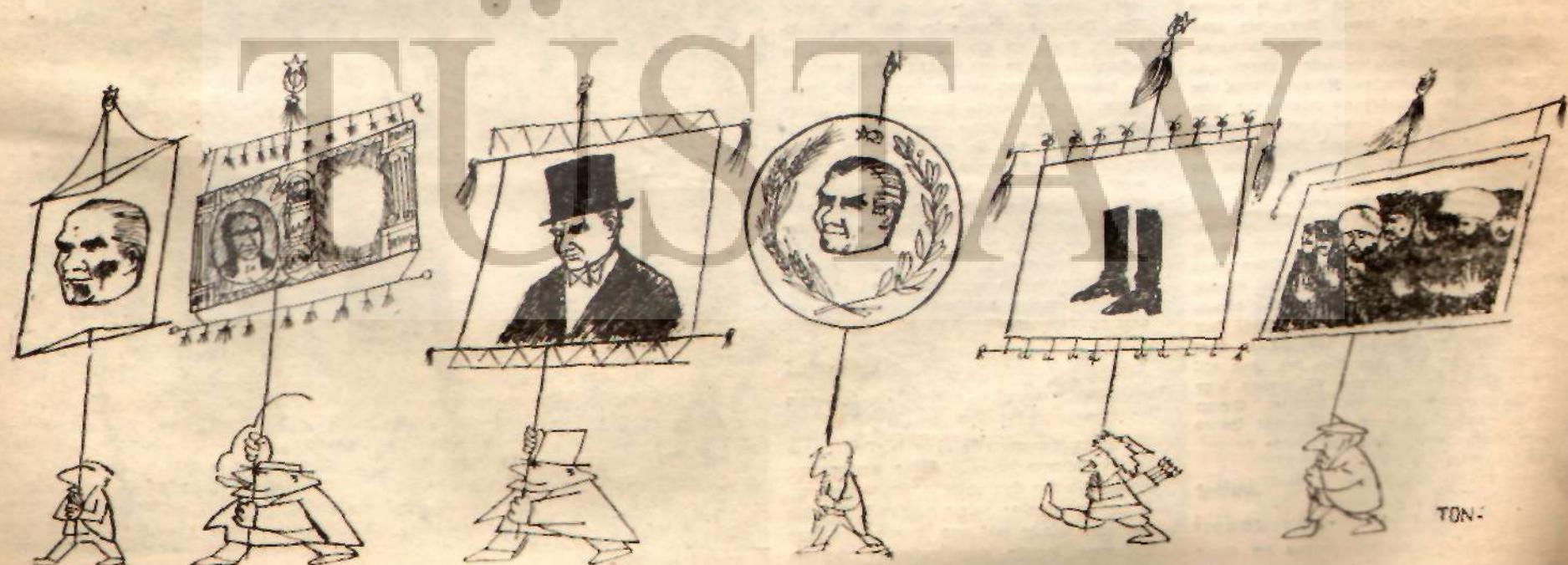
İşten gelen bu birlik kelimeki cüm le, Onun en büyük kuvvet kaynağı olar inanınım üçüncü bir şenliği idi. O, da inanınım ömrünün sonunu kadaşı laşdı Nitelik de büyük zaferin ilk ayakları da, 21 Kasım 1922 de, İzmirlerde İstanbul gazetecilerine söyledi: «Şu nakkâşten tegâfil ediyorlar: İnsanırm inçadele sinden kuvvetli kale iman dolu göğsü lerdır. Ümmeli ile de 1923 yılında «Benim kuvvet ve kudretim, nakan be na gösterdiği emniyet ve itimatın ibarette ażżu, bu inanın ayri bir İħaddi olsun. O, Türk ulusuna inandır gibi Türk ulus da O'na inanmış ve bu kâ siliki inandan kurtuluş zaferi ve desimler doğmuştur.»

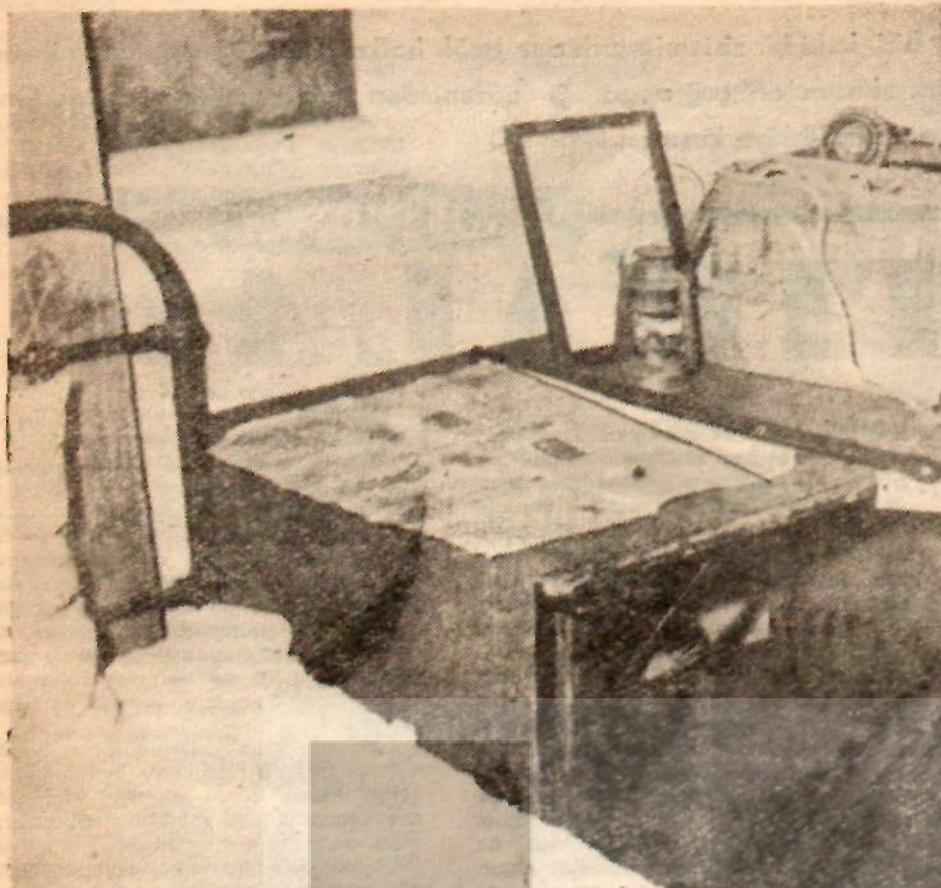
İleri

görüş

Mustafa Kemal Paşa, Erzurum'a gelin inanın haftasında «Sine-i millette bir ferd-i mücahit nisih» de dahi verbest yalınamazlık spina nakerikten istifa etmiş ve bunu bir beyannâme de notum memlekete bildirmiştir. Artık aqıtta aşı ga milletle birlikte çalışmak için bir engel kalmamıştır.

Artık Paşa, ilk büyük nulli niz top lantı olan Erzurum Kongresinin nagħma gegebelecekti. Bu işi hazırlamak için, kendi deyimi ile «Bir heyet-i faile tħulma għixx» għalli. Cemiyetin baġna gejmese ve heyet-i faile riċasseti kabul eunemi teklif ediyorlar ve beraber galismak üzze tħixi ve tefrik ettki kien 5 zatn isim lerni bildiりorlardi. Bu beq' zat Raif Efendi, Mutekkat Bimbis Süleyman, mif tekait Bimbis Kazım, Albayrak Gazete si Mūduri Necati ve Dursun Beyzade Cevat Beylerdi. Bu tezkerede syna, Raif Beyin de Heyet-i faile riċasseti sanjyesine intihap edildi: bildi哩r!

Atatürk'in cephedeki yatağı, telefonu ve feneri

duş

Bu heyet hemen o gün (10 Temmuz 1919) saat 16 da Paganın yanında ilk topiantısını yaptı. Tam 4 saat süren bu topiantıda Paşa, içindeki büyükçe bir Avrupa haritası üzerinde, bize dünya üzerindeki gizli siyasi ve askeri durumunu en ince noktalara kadar açıkladı. Sonra da Türkiye'nin askeri ve siyasi durumu geçerek. Anadoluda tektilatları Jacek bir milli mukavemetin mutlaka zafer erişegesini, çankırı büyük savun sonunda yorgun düşen ve aralarında çeşitli ihtilâflar beliren ittilâf devletlerinin yeri bir savasçı gözle alamayacaklarını; nitelikte daha birkaç hafta önce Kırım Yerimadasına çkarılmış olan bir Fransız kolordusunun bir tek kurşun atma dan gemilerine döndüklerini, bu takdir de bizim yalnız Yunanlılarla çarpışacağımızı anlatmış ve «Eğer Türk ulusunun tek bir mukavemet cephesi halinde bir leşirebilirsek, kia bir süre içinde Yunan ordusunu denetle döker, memleketi istila dan kurtarır, tam bağımsızlığını kazanır tururuz» sözleriyle konuşmasına son verdi.

10 Temmuz 1919 da söylemiş olan bu sözler, 9 Eylül 1922 de İzmir'de gerçekleşti. Bu bir kahane değil. Dünyanın durumunu iyi bilen ve kendi milletinin kabiliyetini çok iyi öğrenen büyük bir devlet adamının heri görüşünden bir örnekidi.

Tolerans

Kuvveti iradesiyle daima büyük bir oturite örneği olmakla beraber, Mustafa Kemal Paşa çok geniş bir toleransı da sahibi idi. Ben, bunun tâhi olduğunu öneklelerinden birini burada vermek istiyorum.

Erzurum Kongresinde Mütâfa-i Hukukun yeni tâzîgündü yapmak için, bir komisyon kurulmuş, ben de bu komisyonu seçdim. Komisyonun başkanı Rauf Beydi. Tâzîgün kurulmuş madde sini görüşüyorduk. Rauf Beyle bir arkadaş, Cemiyetin gubelerinin başkanlıklarını illerde valiller, ilçelerde kaymakamlara vermek istiyordu ve direniyorlardı. Benimle bir iki arkadaş da kuruluşum tam bir halk kurucusu olması için, resmi oturuları bu işe karıştırınmak istemiyordu. Ayrica da o zamanlar İstanbul'un tâyin etmiş olduğu bu memuriye güvenmedigâr oluyor, teknikâti buluları eğlenceli ni zararlı görüyorlardı. Bu konuştular, bir öğleden sonra kapılıyacak kadar uzadı. Konuştuların sonuna doğru Mustafa Kemal Paşa, komisyonu geldi. Konuşmalar bir middet dinledikten sonra, Rauf Bey bir yana çekerek, «Rauf Bey size, arkadaşlar haklıdır. Ayrica biz bugün bir iken beg, beg iken ell olmak istiyoruz, toleransı göstermek bize düşer diyerek mesleki halletti. O'nun bu toleransının birçok örneklere ictidârının en yüksek olduğu günlerde de çok gördük.

Millet iradesi

Mustafa Kemal Paşa, daha bu devletin temeli atılırken, her şeyden çok milli

iradesine güvendigini göstermiş, her vesile ile ve her zaman, bu esas üzerinde durmuştur. Nitelikte Erzurum Kongresinin «Vilâyat-i Şâriye Mütâfa-i Hukuk Cemiyeti» tâzîgündü 4 ed mukasat maddesinde «Vatanın bütünlüğünü ve milli istiklâlin mescûniyetini temin etmîn. Kuvayî Milliyeyi âmîl ve İrade-i Millî yezi hâkim kılmak, sözü fizerinde israr edildiği gibi, bu kongrengin kapandığında yayımlanan beyannamenin 2 maddesine de bu esas değiştirilmenden alınmıştır ve Mustafa Kemal Paşa bu esasların kabulünde israr etmiştir. Demokrasi, millet iradesinin hâkim olması denek olduğuna göre, onun bu esas üzerindeki israrını başka türlü anlamak mümkün değildir.

Hukuk devleti anlayışı

Daha Erzurum Kongresinin toplantı günülerde idi. Paşa oturumlarında, gülerlerin arasında karışık sohbetlerle telkinler yapmağa çalışıyordu. Vîne böyle bir aralıktı, bir gün beni yanına çağrarak, Erzurum Valiliğine tâyin edilmiş olduğunu o gizli ajansta okuduğu Regit Paşa tanrıyp tanımadığını sordu. Ben tanımadığımı, fakat Sâleyman Necati'nin yakından tanıdığını söyleyerek, Necati'yi yanımıza çağrıldım. Necati, Regit Paganın daha 1912 de Erzurum Valisi iken, tâkinme bir ihtiyâr olduğunu söyleyerek, nînîn merak ettiğini sordu. Paşa, «Yeni valının Valideâtin'den talimat alarak, Erzurum'a hareket ettiğimiz» söyleyerek, «Eğer ictimâze zarar verecek bir adamsa, Trabzon'dan İstanbul'a İade edelim» dedi. Bu konuşmayı dinleyen eski İttihat ve Terakkî cetecciligidin ve mollâşından kinaya olarak Piyerlermit Lâkabi ile anılan Rize eyâlesi Mehmet Necati, heri atarak, «Paşa, Güzâşşeyin, laap edense Kop Dağında temizlenir» dedi. Mustafa Kemal Paşa, acı bir infâle, «Hocam ne diyorsun, eyleye gibi dağda, komitede gibi sokakta adam râi vurduracağın. Bizim devlet anlayışımızda bu yoktur. Bundan sonra bu memlekette vatandaş, aneke mahkeme kararı ile cezalandırılır. Size de böyle düşünmeniz lâzımdır. cevabını verdi. Bu küçük olay, O'nun hukuk devleti anlayışının ilk açık ifadesi idi. Mustafa Kemal Paşa, emrî boyuncu bu kanâstına sadık kaldı. O'nun zamanında hiçbir vatandaş hükmüsüz cezalandırılmıştı. En keskin mühaliflerine sordum, hiçbirist bunun hâlinde bana tek bir örnek gösteremedi.

Gerçekçi görüşü

İsaâ Erzurum'da iken bütün memleketi kapsayacak olan Sivas Kongresine hangi illerden lütfen çağrılmıştır? Sivas Kongresine yalnız bogâlı Türkîye sınırları içinde bulunan illerden delege çağrılmış, bugün sınırlarının dışındaki kalan illerden kimseyi çağrılmamıştı. Ni-

tekim daha sonra «Mîsâk Millî» beyanname mesi de bu sınırlar içinde kaldı. Bu olay onun gerçekçi görüşünün bir örneği olduğu gibi 23 Nisan 1920 ve tekrardan eden günlerde, Ankara'da yeni Hükümet kurarken bu Hükümetin bir «Meclisi Müessesesi» dayanmasını düşünmüştü. Bunun için kumandanlarla ve bir iki Mütâfa-i Hukuk Heyetiyle telegraf başın da tartışılmıştı. Mustafa Kemal Paşa bu olayı bîyîlik mutkunda şu cümlelerle tesbit etmiştir: «Ben ilk yazdım mîsâvedde de Meclisi Müessesesi tabirini kullanmıştım. Maksadım topianacak meclisin reji mi değiştirmek selâhiyeti ile ilk andan mücîchîzâ bulunmasının temin etmekti. Fakat bu halkın ıslâhet etmediği bir ta birdir diye Erzurum ve Sivas'dan ikaz edildim. Bumun üzerine selâhiyeti fevka lâdeye malik bir meclis tabirini kullandim.»

O'nun daha İzmir'e girdiği gün «Bâkalım, Yunanlılarla ne zaman ittifak ak tedeeceğiz» sözü ise siyasi tarihe mal olmuş bir hâkîktir. Bu olay onun herhan gi bir görüşünde lüzumsuz yere israr et miyerek gerçeğin gereğine uymasının açık bir örneğidir.

Aksiyon adamı Atatürk

Buraya kadar söylediklerim O'nun yüce kişiliğini dört yan ile belirtecek bir yeterlikte olmakla beraber onun belli bir zaman içindeki görüşleri ni açıklamaya ve bu yoldan kişiliğinin bir yönüne ışık tutacak bir kaç bilgilendirmek başka bir iddia taşımamaktadır.

Sünderde oîr saç sözü onun Türk Uluslu ve insanlık alemini üzerinde ne gibi etkiler yaratlığı hakkındaki görüşümü ki sâca belirtmek isterim.

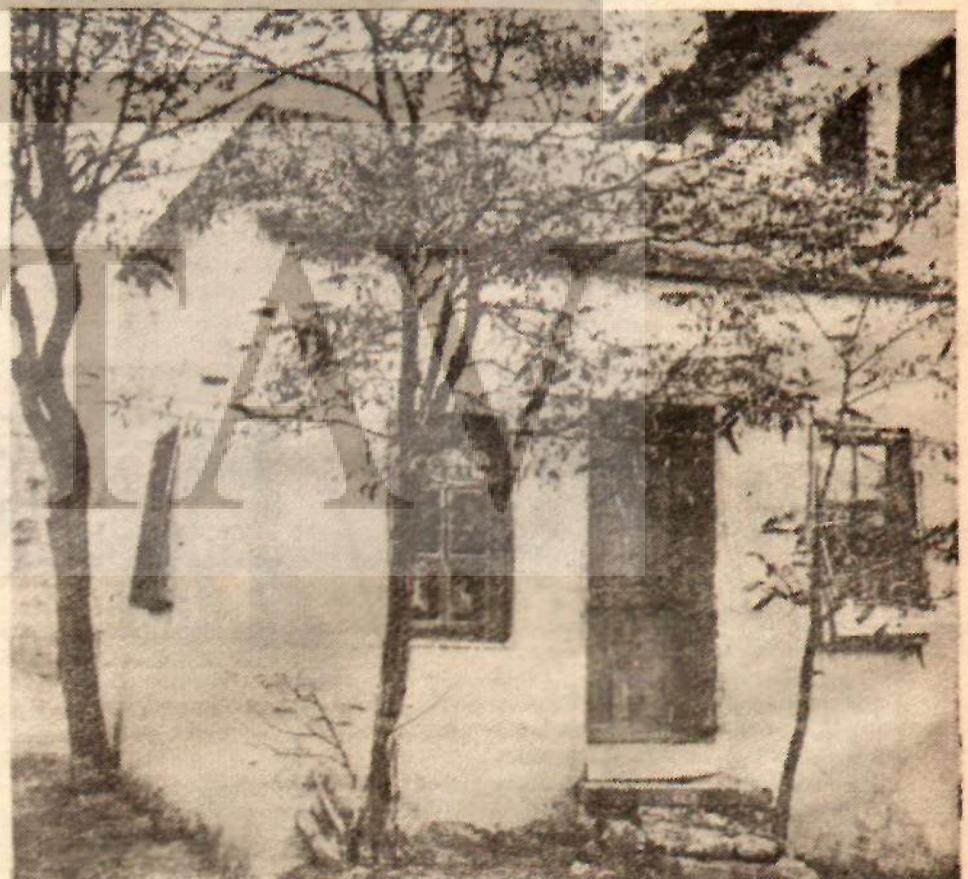
Bâtil bir düşüncenin gerçek büyük adamlar yükseklârlar gibidir, der. Bu büyük dağların yücelikleri, hasmeti me saefler arttıkça daha iyi görüldüğü gibi büyük adamların kişiliklerinin özellikleri ve bîyîliklikleri ile bîlümberinden sonra daha iyi seçili ve aradaki zaman mesa fesi açıldıktâ hayatta iken özel bir önem biçimiyle gündelik konuşmalarında açıkladıkları düşünceler yeni anımlar kazanırlar. Bu bakımından şimdi biz onun bî yîkîlîğinî, yaşadığımız zamanlardaki günde lik hayatın sislerinden ayrılmış olarak daha vâzuha görürler ve düşüncelerini değerlendirebiliyoruz. Ölümlünden sonra bir çok defalar onun bir düşince adamlı, yoksa yalnız bir aksiyon adamı mı olduğu konusu üzerinde tartışılmış ve tartışılmaktadır. Sence bu büyük aksi

yon adanının düşunce yönü de, aksiyon yonii kadar kuvvetlidir. Düşünceleri gibi aksiyonları da bir dünya görüşüne da yannmaktadır. Sapka kanunundan dil devrimine kadar gerçekleştirdiğin bütün reform ve devrimlerin her biri belli bir sistemin birbirine bağlı halkalarıdır. Bu sistemlerin milîveni veni bir dünya görüşüyle Türk Ulusunu Ortaçâ ugurâğı dâzeninden Modern batı uygarlığı götürmek ve bu suretle Türk Ulusunu bu uygarlık çevresi içinde yaratıcı seviyeye ulaşmak ve her bakımından tam bağımsız yeni bir Türk Devleti kurmaktr. Bunu da yolu yarı koloni durumuna düş müş olan Türk Devletini İmparatorluk düzeninden «modern bir millî devlet» dâzenine eristemekti. O'nun en büyük hizmeti ağır kurbanlar vermeden bu amaca varmasıdır. Onun yalnız bir aksiyon adamı değil aynı zamanda bîyîlik bir düşünür olduğunun açık delillerinden biri de düşüncelerinin memleketsiz sınırları içinde kalınarak bîtîn dünya, özel olarak daha diline kadar birer koloni halinde yaşayan ve bu duremu değişim bir mukadder bilen doğu uluslararası üzerindeki etkileridir. Fas'tan Hindistan'a kadar bîtîn doğu uluslararası onu bir ider olarak tanımaktadır.

Nitelik bir gün Fas'ta bir kadınçı kiyor «Kadın haklarının nasıl sağlanacağımı biz Atatürk'ten öğrendim» diyor. Başka bir gün Türkiye'den Hindistan'a gitmen resmi bir ziaretçi Hind şehirlerinin sokaklarında «Atatürk bizim de önderimizdir» pankartlarıyla karşılaşıyor. O'nun bu etkisidir ki, vîzyârların bir başka milletlerin birer kolonisi olarak yaşayan milletler bizim Kurtuluş Savaşımdan sonra birer birer uyannış ve bağımsızlık larına kavuşmuşlardır. Bu işkâ altında emperyalist düzen yıkılmış ve dünya politikasında yeni bir çağ açılmıştır. O'nun esas kişiliğini Bâti devlet adamları da çok defa dile getirmiştir. Fransızın büyük devlet adamlarından E. Herriot'un su sözleri Bâti dünyasında nasıl tanımlanmış bir örneğidir: «Onda hayran olduğum iki harikulâde varış vardır. Birisi alev gibi parlayan vâtarâ sevgisi, öteki de eserine mutlak bir manzûk ve birlik manzarası veren nefse hâkimiyettir. İşte bu bakımlardan o, Türk tarihini ölmek bir büyüğü olduğu kadar insanlık tarihini de malîdir. Dünya bunu takdir etmektedir. Nitelik bir uluslararası büyük bir kuruluş olan Unesco onun bu yîkîlîğinî hemen bîtîn büyük merkezlerde özel bir törenle anacığı gibi bir bibliyografîn tesbit ettiğine göre de çeşitli yabancı dillerde bu güne dek 1650 kitap yayımlanmıştır.

Türk Milleti ve Türk tarihi daima onuna övünecektir.

(*) 17 Ekim 1962 günü Robert Kolej Mühindis Kâsim Talebe Derneği'nde yapılan konuşmadır.

İstiklâl Savaşı sırasında Çankaya'ya postanesi

Anadolu Türkülüğü açısından

Kemal Tahir

Atatürkçülük

Atatürkçülüğü simdiye kadar hep OSMANLILIK açısından inceleliğimizi ileri sürmek yanlış olmasa gerek..

Oysa Gibbons, Osmanlılığın YENİ BİR İRK olduğunu söyler, Paul Wittek de bu yeniırkından nerden, nasıl doğduunu etrafında anlatır.

Bütün tarihsel araştırmalar, biz, Osmanlılığın, herhangi bir millete da yanmamış bir DEVŞİRME İDARECİ KADRO olduğu gerçekine gözmekte dir.

Anadolunun Türkleşmesi Onbirinci yüzyıl sonunda tamamlanmıştır. Onuç yıl eü yüzyıl sonunda tarih yüzünde olmuş olan Osmanlı İmparatorluğu içinde Anadolu Türküyü, imparatorluk kuran, bunun kazanımı bölüşen HAKİM MİLLET karakteri göstermez.

Osmanlılık türkili sebeplerle, kuruluşun ilk 120 yılında, Bizans rumluğunla Balkan Slavlığını doğru genişlemiş. (Bizans uclarıyla, Balkanlardaki hırıstıyan Türkleri de unutmamak gerek) sonrasında Anadolu GAZİ beyliklerini imparatorluğuna katarak, kadından yana yakın akrabası olan Bizans ve Slav kuvvetlerini bol bol kullanmıştır. Bu hal, bînâyesindeki DEVŞİRME karakterinin, sonuna kadra sürüp gitmesini sağlamıştır, denebilir. Anadolunun ve Rumeli'nin tarihsel, ekonomik — sosyal şartları, ayrıca hiç bir millette veya bir milletin bir zümresine dayanıyan bir DEVŞİRME İDARECİ KADRO'nu bir imparatorluğa kolayca kurmasına, bunu — Timur yâkimına rağmen — kolayca büyütmesine tarihteki benzerlerinden çok daha uzun yaşamasına uygunu ama, bu özellik, çokıntı başlayınca bunu durdurmayı, önlemek için çareler bulmayı hiç de uygun değil. Osmanlılık, imparatorluğun kurarken temel dayanakları kaçırmış, böylece de yıkılırken hiç bir gerçek dayanak bulamamıştır.

Bilimsel araştırmalar Osmanlılıkta birbirine bağlı — birincisi ikincisini doğurmış — iki ana özellik gösteriyor:

a) Bünyesinde PASİF olan — hiç bir şeyi çok zorda kalmayınca değiştiremeyecek — Osmanlılık, özellikle Anadoluda, TABAKALAŞMAYI dikkate önleme, her çeşit zenginliğin belli yerlerde toplanmasına meydana vermemiştir.

b) Bu davranışın sonucu olarak da, açık yağmacılıktan başka, SÖMÜRÜCÜ LÜĞÜ (Ne feudal, ne de burjuva biçimde) sistemleştirmemiştir.

Osmanlılığın tarih yüzünde görüldüğü çağda, Onuç yıl eü yüzyıl sonralarıyla ondördüncü yüzyıl başlarında Anadolu Türküyü, Marmara çevresine kadar gerilemiş Bizanslığın, küçük feodal erin çökterinde aralıksız boğuştuğu Rumeli'nin (Balkanların) ekonomik — sosyal durumunu incelenen tarihçilerle iktisatçılar, çeşitli sebeplerle buralar halklarının çok yoksul düşmüş oldularını ya zarlar.

Bu hal, TABAKALAŞMAYI ÖNLEMİ ve SÖMÜRMEYİ SİSTEMLEŞTİRME özelliğile gelen, eski vergilerin bazlarını kaldırın, para değerinin düşmesine rağmen vergileri olduğu gibi bırakın, kapıkkularının geçimini dış talanlardan çıkarın Osmanlıya, barışsever, çalışan çiftçi halklarca yadriganmama gibi sağlamış, bu yadrigmayı, dış talanlar kesilene kadar da sürdürmüştür.

Düzeninin temelinde YAĞMACILIK olan bir imparatorluğun TABAKALAŞMAYI sürekli olarak önleme, özel mülkiyetin serpilip gelişmesine meydan vermemesi eşyanın tabiatına aykırıdır. Bu şart Anadolu Türk halklarını giderek kara yoksulluğa, cahilliğe, gerilige atmış, ekonomik bakımından da küçük kapılı ünitelere bölünmüş, kusacısı: Osmanlılıkla arasında anlaşmazlıklar koymuş tur. Osmanlı'nın Türk İDRAKSİZ derken, Türkün de, Osmanlı läfimi: KAN CIK anlamına kullanması bundandır.

Anadolu Türküyü, Osmanlı İmparatorluğunun içinde, zaten hem sayı, hem de ekonomik potansiyel bakımından başındanberi AZINLIKTı. Osmanlılığın kendisini apansız TÜRK sayması, daha doğrudan bir sömürgeye inanılmazdır.

rusu, öteki milletler ayrıma eğilimi gösterince Türk kaynağından geldiğini hatırlayıp Anadolu Türküyü aldatmak için kullanılmış, açık bir öydür. Nitekim, bu oyundan Anadolu Türküyü sonuna kadar zarar etmiş, batmakta olan bir imparatorluğa sahip çıkmakla 1908 den 1918 e kadar, on yıl içinde, milyonlara insan, milyarlara lira kaybetmiş, en sonunda anavatanın bile tehlikeye düşüğünü görmüştür.

Bence bizi sürekli olarak şırttan, Osmanlı İmparatorluğu ile Anadolu Türküyü'nün tarihteki yerlerini kesin ayıramayız, bu karışıklığın içinde Anadolu Kurtuluş Savaşının temel özelliğini bulamayımızdır.

Birinci Dünya Savaşındaki Osmanlı İlyenligi olmasaydı da, Anadolu Türküyü, tipki Sirplar, Bulgarlar, Yunanlılar, Araplar gibi, Osmanlıya karşı kendi MILLİ kurtuluş savaşını açıp kazanmayı bir çok temel meselelerimiz gibi, bir çok kişilerimiz de tarihteki gerçek yerlerini kolaya alabileceklerdi.

Mustafa Kemal, Anadolu Kurtuluş Savaşına, aynı zamanda, tarihten silinmek üzere bulunan Osmanlı Devleti ordusunun da bir ünlu komutanı olarak katıldı, uzun bir süre de, düşüncelerini bu açıdan avunmak zorunda kaldı. Böylece, Müdafaayı Hukuk Derneği Başkanı Mustafa Kemal ve Anadolu Türk Cumhuriyetinin ilk Cumhurbaşkanı: Mustafa Kemal (Atatürk) birine karışır maaş gerektir.

Mustafa Kemal Atatürk, Anadolu Türkünün Osmanlı sultasından kurtulma savaşından gelmediği için, Anadolu Türkünün kurtuluşu için önce denenmiş bilimsel bir dünya görüşü ve böyle bir dünya görüşyle yetişmiş bir KADRO bulmuş değildir. Bu yüzden, Kemalizm, ister istemez, batmakta olan Osmanlı'yı kurtarmak için Osmanlılar tarafından çok önceleri düşünülmüş fikirleri kullanmak zorunda kaldı. (Osmanlı düşünürleri ve politikacıları bu

fikirleri, Osmanlı İmparatorluğundan daha batmadığı için uygulamamışlar, çoğu zaman uygulamayı gözealamamışlardır). Böylece batmış olan Osmanlılık, Kemerizde bir zaman daha sürmüşt, fakat, Anadolu Türk Halkları bugünden bire gereği gibi kabullenmemiştir.

Kemalizmin halkın ve inkişafçılığı, durumu olduğu gibi tutmaktan başka bir dünya görüşüne tarihinin hiç bir basamağında varamamış olan Osmanlıya yorumlandı, pasif bir açıdan nyulandı. Cumhuriyetçilik bütün ana mülkelerle burjuva cumhuriyeti anlaşımdan başka bir şey olmadı. Bizim ekonomik şartlarımız daha burjuva de nilen Batılı insan tipini, buna meydana getirecek olan maddi temel birikimleri yapmadığı için bu açıdan alınan cumhuriyetçilik fikirlerinin kaderi de, halkın inkişafçılığından öteye gidemedi. Bugün de gerek anayasa, gerek se buna bağlı hukuk devleti kurma şabalanızımızda, ilk ve gerçek burjuva şehidimiz olan Mithat Paşa'dan bir adımı ileriye gitmiş söylemeyez.

Anadolu Türklerinin Laiklik ile dinsizliği birbirine karıştırılmaktır, yerden göke kadar hakkı vardır. Çünkü, Laiklik, Hristiyan — Kilisesine karşı çıkarılabilir bir ilkidir. Çünkü Romanın bu yana, büyük zenginliklere sahip olan, bunları kendi ekibi için uluslararası çapta kullanan Roma — Katolik kilisesi, temel bilinçlilik mevcut fizik vön dolayısıyle, isterine karışır dan da, inançları gütmek ödevini yapabilir. Hatta, bunun dışına çıkması, aslında, dinin maddeden sonra baslaması demek olan ana davâsını inkâr etmekti.

Batıda laikliğin gerekten tutması da bundandır. İslâmîa gelince, İslâmîa hîmî temelinde sosyal reformlar ağır basar, yani sosyal reformlar, dinin ana emirleriyle birlikte vâfir İslâmîa, halifeler devlet başkanı için bile Batı anlâmında, eğemen bir ekonomik gücü sahip KİLİSE vektür. Bu sebeple bizde laiklik ile, aneak vobezin dini kullanarak halkı sömürmeni önlenir dinsel ahâlî toplumun yararına kullanılır.

Kemalizmin Milliyet anlayışı üstün de ırkçılarımızla her zaman tazeleden çekisme, gerçek halkseverlerin bu ilkeyi doğru olarak nasıl anladıklarını sık sık maydana koymaktır. Buradaki karışımlık, altı ilkeyi seçen ilk Kemalistlerin, ümmet anlayışına karşı bu ilkeyi halkın从中 ayırt ederek düşünüp koymak zorunluğunu duymus olmalarındandır. Bugün dünyanın her bir yerinde, gerçek milliyetçilik halkın dişinde düşünülmüyor, halkın böyle bir desteği muhtesidir. Her biri düşünür, Kemalizmin Osmanlıya en az bulmuştur, en az bulastırıldığını için de yıldızlı yaraları tek ilkesi DEVLETÇİLİK'tir. Bu ilke, Anadolu Türklerinin kurtuluş tarihinde, haklı olarak, en büyük, en kutsal yeri alacak Atatürk, Atatürkçülüğü, dünyada en son Anadolu Türk'ü kalana kadar varasacaktır.

Bugün, genel tutarı YÜZ MİLYAR Türk-lirasıyla ölellen bu basit dâhilî mîsbat eser, sıkıntılı günlerde milletin biricik desteği olduğu gibi, geleceğin mutlu, zengin, ileri Türkiye'sinin de biricik en güçlü temel dayanışdır. Bu yüz milyar lira, yoksul, geri, bîgîsiz Anadolu Türklerinin alım terinden, el, göz, akl emeğinden santim santim biriktirilmiştir. Bugün kâra geçmiş dumdadır.

Sayılmıştır, gerçek en gözü doymaz saygısız tarafından anlaşılmıştır ki Anadolu Halkı hâlin bilmesin, biricik leye ve de grapha irtikaptırmaya yetenlikli konumındaki yerimize göre ilâzî hâlî hâlî olmalıdır.

ATATÜRK VE EĞİTİM

Koskoca bir millet, inançlı ve güvendiği kitaplardan deil getirecek önder olduğunu iddia edelerin sözlerine inanarak yürüse ve bu yürüyüşün yönü kendilerini mahv etmek için çareler bulmayı hiç de uygun değil. Osmanlılık, imparatorluğun kurarken temel dayanakları kaçırmış, böylece de yıkılırken hiç bir gerçek dayanak bulamamıştır?

FYLÜL 1924

İlim ve fen neredeyse oradan alacağınız ve her millet çocuğunun kafasına koyacağınız. İlim ve fen için kayıt ve şart voktur.

EKİM 1922

Hiç bir zaman hatırlmadan çıkmamıştır, Cumhuriyet, sizden dikri hür, viedam hür, irfan hür, nesiller ister.

25 AĞUSTOS 1924

Bu memleketin sahibi ve toplumumuzun temel unsuru köylüdür. İşte bu köylüdür ki, bugüne kadar eğitim ve öğretim işinden mahrum bırakılmıştır.

MART 1922

Eğitim ve öğretimde uygulanacak metod, bilgiyi insan için fazla bir süs, bir baskı vasisi yatacak olmayı temin eden pratik ve kullanılabilecek bir organ haline getirmektir.

MART 1923

Herseye rağmen inanakkak bir nura doğru girmektedir. Bende bu imanı yaşatan kuvvet, yalnız aziz memleket ve milletim hakkındaki sonsuz sevgi ve bağlılığım değil, bugünün karanlıklar, ahlâksızlıklar, sarıtanlıklar içinde de sur'atın ve gerçek aşıyla ışık serpmeye ve aramağa çalışan bir gençlik söylediğimden dir.

MAYIS 1923

Atatürk'ün Dış Politikası

Türkkaya Ataöv —

Atatürk'ün dış politikası, ulusal bağımsızlığımız ve varlığımıza bütün anlamıyla öncelik tanıyan ve büyük, küçük bütün devletlerle dostluk ve yardımlaşma münasebetlerimizin eşitlik ve karşılık sayısında kurulması isteyen, Kurtuluş Savaşı Türkçesine yaraşı harçlığı bir dış politikaydı.

Hıg şüphe edilmemelidir ki, bu tutum Türk ulusal Kurtuluş hareketinin kopulları ve Atatürk devrimlerine hâkim anlayışın kazınmaz sonucudur. Türk ulusal Kurtuluş hareketi, milletlerarası bir gelişmenin, yanı sömürgeci ülkelere tam ya da yarı sömürden gelişmemiş ülkelere arasındaki ekonomik ve siyaset gatışmasının içinde doğmuştur. Bu gelişmenin kaynağı hem makinenin endüstriye uygulanmasıyla doğan yaşama koşulları da, hem ekonomik gücün birkeş endüstriyle gelişmiş büyük ülkeye merkezleşmesinde, hem de endüstriyle gelişen tarihi maskelelere alında kendine sınırlı pazarları bulmak kabalarında aranmalıdır.

Kar temeline oturtulan endüstriyle gelişen kendini bir türk kurtaramadığı doğal eğilimi, bu pazarları bulmak ve zaman açık, zaman kapalı olsa da, onları sömürmeyecektir. Aşağıda ki ulusal Kurtuluş hareketlerinin en büyük amaci, istek dâma, istek destiği görüsünün ekonomik sömürgevi ve siyaset baskının bütünüyle bastıyesidir. Yabancı sömürgeci tek defa sömürden ulusun yöneticileri ve onlara hâkim kuvvetlerle işbirliği durumundadır. Haktan ve haktan uzak bu davranış, erkek kadınlarda egemenlik tarafından ve hâkim bir teşkilat bulur. Bu teşkilatın hâkim ülkelere karşı açılacak gerçek bir mücadeleyle başarıya ulaşır. İste, Türk ulusunun Atatürk'ün önderliğinde açığa mücadele, yabançların siyaset ve ekonomik sömürgeviye ve onlarla işbirliği yapan Balkık oğuzları zümreye karşıysı.

Bu karşı koymuş, çağımızın başında emperyalizme indirilen en büyük darbedir. Çünkü Türkiye, sömürge — sömürulen uluslar gelişmesinde sömürulenler sınıfında yer almış ve bu gelişmeyi sömürgelerin lehine silahlı çözdürtüd. Sömürgecilik yüzyıllar önce, Batı Hind Adalarındaki geng kızlarının boyunlarındaki bon cukiardan başıyarak, insanların büyük yoğunluğunun maddi ve manevi servetlerinin yağmasına kadar gitmiştir. Bu sömürge üç metodla oluyordu: Askeri, ekonomik ve kültürel. Birinci askeri dayanın kaba kuvvet ve açık saldırısı olup, modası geçmiş olan bir sömürgecilik tipidir. Ekonomik sömürgecilik ise, askeri değil, ekonomik kontrola kurulan hegemonyadır. Bir devlet diğerlerinin toprağı askeri saldıryla elde etmek istemi yorsa, aynı amaca o ülkeyi yönetenler evvelan içine almakla ulaşabilir.

Modern bir örnek igin, Chicago Üniversitesi Siyasal Bilgiler Profesörü Hans J. Morgenthau'un *Milletlerarası Politika* adlı kitabındaki bir sözfazını nakledelim: «Orta Amerika Cumhuriyetleri egemenlikler; egemenlikte aranan seyler ve onun gördürülerine sahiptirler. Ekonomik hayatı Amerikan olacatumla bütündüle de yandıracı igin, bu ülkelere Amerikanın des teklmediği bir iş, ya da dış politikayı herhangi bir säre uygulayanıslar» (s. 55). Üçüncü yol da, Fransızların la misson civilisatrice iddiaları gibi küllerel sömürgeciliktir.

Osmanhı imparatorluğu, seklen bağımsız da olsa, bütün az gelişmiş ülkelere gibi, bu üç tip sömürgeciligin etkisi altına daydı. Durumu, birkaç kelime ile belirtmekle fayda vardır: Yerli sanayi mevcut değildir. Ticaret, sömürgecililerin komisyonelliğini yapan azınlıkların elindedir. Ekonomi, kapitalist ülkelere mutlak egemenliği altındadır. Ağır bir borçlandırma politikası sayesinde, kapitalist ülkelere, memleketimizin gürültüklerine ve bütçesi ne olmayacağındır. Dijitumu Ummiyi İdaresi, devlet içinde devlettir. Tanzimattan itibaren zorda kabul ettirilen reform hareketleri ve ecdabi okulların istillası, kültürel sömürgeciligin ağır örnekleridir. Kapitalistler ise her alanda yabancı egemenliğinin yüz kuzatıcı belgeleridir.

Bu durumda, siyaset bağımsızlığını korumak, elbette mümkün değildir. Bir İngiliz zırhlısının Boğazlarda görünmesi, yöneticilerin en usak direnceğini güçlendirir.

Birinci Dünya Harbinden sonra, sömürgeci ülkelere, seklen mevcut Osmanlı İmparatorluğunu paylaşmaya karar vermişlerdi. Atatürk, bu sırada ortaya çıktı ve ekonomik, kültürel ve siyaset bağımsızlığı gerçekleştirmek için başarıyla sahne aldı. Atatürk'ün bu konudaki sözü açık tür: «İstiklali tam denildiği zaman, bit biti, siyasi, malli, iktisadi, adli, askeri, hâkim ve İlâh, her hususta istiklali tam ve serbesti tam demektir. Bu sayıyla rünum herhangi birinde istiklalden mah-

halâ bünyemizde tuttuğumuz Fasist İtalyan sömürge siyasetine tepkidi. Türk kurtuluşu, Lâhûru düşünür İkbal ve Bengali şair Nazr-ül İslâm'dan, Cezayir ve Endonezya, Latin Amerika'dan Çin kadar eski milletlere ve onların halkları önderlerine örnek olmuştur. O zaman Türkiye'nin sömürgeviyle doğrudan doğuya ilgili olmayan endüstriyle Batı ülkelere bile, bu önceden korkar hale geldi.

1931 de, bir Amerikalı gazeteci, Falih Rıfkı'ya şunları söylemiş: «Ben Lozan Andlaşmasına karşıydım. Kapitalistlerin kaldırımanıza korkuyordum. Amerika için Türkiye piyasasının büyük bir örneği yoktur. Buradan imtiyazlarını kalkmış-

ci Cihan Savasından sonraki değişiklikleri barışı yolla yapan ilk devlet olmuştu. Sömürgeci, saldırgan ve barışı tehlikeye düşen ülkelere düşünde Türkiye'nin bütün büyük devletler ve komşularıyla dostluk münasebetleri vardı. Atatürk'ün ulusların diğer ulusların derinliğine ilgilenmeleri ve dünya yurttaslığı hususunda söyleşikleri tekrara değer: «Büyüğümüz hepini bir vücut ve bir milleti bulsun bir araya getirmek icabeder. Bir vücutun parçası ucundaki accident, diğer olsun da müteessir olur. Dünyanın filan yerinde bir rahatsızlık varsa, ovana nes dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa, tipki kendi aramızda olmuş gibi onuna alakadar olmamışız. Eğer devamlı sulh isteniyorsa, insan büt llerinin vaziyetlerini iyileştirecek bir nüfus tedbirler olmalıdır. İnsanlığın hayatının umumiyesinin refahı, ağık ve tazikiye yerine geçmelidir. Dünya insanları da hast, aqosluuk ve kinden üzüklaşacak şekilde terbiye edilmelidir.

Dünyanın sömürge ulusları, bugün kurtuluş savaşları yapıyorlar. 19. yüzyıl nasıl sömürgecilik çaptıysa, 20. yüzyıl da sömürdenlerin kurtuluş çaptı. Çin, Hindistan, Endonezya, Mısır, Tunus, Pas ve Cezayir kurtuluş hareketleri, Afrika'daki hızlı yükseliş, Atatürk'le bağlı bu mücadelenin örnekleridir.

Kurtuluş savaşlarının amacı, sekil bir bağımsızlık sağlamaktan ibaret değil, siyaset bağımsızlığının yanı sıra ekonomik bağımsızlık isteniyor. Bu memleketler, geriliği ve faktörleri tasfiye etmek, ekonomik bağımsızlığı gerçekleştirmek için sosyal ve iktisadi alanda savasıyorlar.

Siyaset bağımsızlıklarına daha önce havuçları ülkelere de ekonomik bağımsızlıklarını sağlamak, sosyal ve iktisadi hamlelerini yürütmek davası pesindedir.

Sömürgeci ülkelere ise, eski sömürgecilik politikalarını değiştiren dünya şartına uyumuya çalışırlar. Bu ülkelere, 20. yüzyılda siyaset bağımsızlığının kazanılmış olduğunu anımlarıdır. Bunun için hedefleri, siyaset bağımsızlığı tamlaması beraber, su veya bu şekilde, ekonomik ve kültürel egemenliklerini devam ettirmektedir. Buına yeni sömürgecilik adı veriliyor.

Ekonominik bağımsızlık olmadıkça, siyaset bağımsızlığının lâfta kalacağını anlıyan ve yeni sömürgecilikin egemenliğinden kurtulmak istiyen az gelişmiş ülkelere, kapitalist olmayan, halkı gelişmeyi yollarını tutmuglardır. Nâsimîn mücadele siyaseti, Cezayir, bu mücadeleye başlamak üzere.

Bazı az gelişmiş ülkelerde de, igerdeki sömürgecilik düzenlerini sürdürmek maksadıyla, milletlerarası kapitalizmle iş birliği yapan hâkim zümrelerle karşı, halk hareketleri genişliyor. Amerikan kapitalizminin eski ağızlığı, altında bulunan Güney Amerikalı hâkim hareketlerinin anması budur. Hakkında ne düşünen de, Castro hareketi, milletlerarası kapitalizmin himayesinde iş sömürgevi düzenini sürdürmeye çalışan hâkim sınıflara karşı girişilmiş bir savastı. Taalıhzâz Lumumba, sekil bir hâkim bir bağımsızlıkla yetinmeye, milletlerarası kapitalizme başkaldırı, işin olduğunu gösterdi.

Sömürgeci ve sömürden uluslar arasında başlayan bu iş ve dış savaşta, Atatürk Türkiye'sinin yerini nedir? Milletler arası kapitalizme karşı ilk kurtuluş savaşını yapan Türkiye, artuk bu öncü rolü kaybetmemiştir. 1938 den önce kurtuluş savaşına girisen ülkelere gözleri büyük bir ömür ve hayranlıkla Türkiye'ye çevriliyor. Bugün durum değişmemiştir. Kahramanca bir kurtuluş savaşından galip gikan Cezayir igin, dış yardımlara tesir eder endüstriyle, bu mücadeleyi desteklemekten çekinen ve bütün gelisme ömrü milletlerarası kapitalizmin ömrüne bağlıyor. Ancak, Atatürk'ü bir sosyalizm, memleketimize eski İlbarını ve fakir ülkelere öncülik rolünü saglayabilir.

Rumiyet, millet ve memleketcin manayı hakikâtiyle bütün istiklalinden mahrumiyeti demekidir.

Doğonun Yürüyüşü

Türk ulusal kurtuluş hareketi, tam ya da yarı sömürge olan ve bu insanlık dış durumdan kurtulmayı istiyen ülkelere ortak cesaret kaynağı ve İlham ırnegi olmaktadır. Atatürk söyle demiştir: «Anadolu yokluk, çifteşmek, parçalanmak isteniliyor; fakat, efendiler, bu mu hizmet Anadolu'ya maksur ve mahsus değildir. Bu muhacematin hedefi umumî, bütün halktır. Anadolu her türlü tasalluflara, taarruzlara karşı bütün mevzuatıyla müdafayı net etmektedir ve buna müvafak olacağının emindi. Anadolu bu müdafasıyla yalnız kendisi hâyatına alt varlığı iifa etmeyor, belki bütün halka müteveccih hâkimlere bir set çeker. Efendiler, bu hâkimlere elbette kırılaçaktır. Bütün bu tasalluflar müftüka nişaya bulacaktır. İste, ancak o zaman Garip'ta, bütün olanda hâkîlik sükûn, hâkîlik refah ve insaniyet hâkim sârecektr.

Türk kurtuluş hareketi, her türlü sömürgeye karşı olan bütün egemenlik hareketlerini gibi, kendine benzeyen milletlerin de kurtuluşlarını müjdelyordu. Atatürk istek, istemez mazlum insanları ile kelebeği için uyandırıcı olmuştur. O'nun hareketi için Batı çağruları döiyor. Bunun anıları ebağaramamalıları di. Şüphe yok ki yeni Türkiye, bir müddet maneviember içine alınnıstır. Türkiye'nin Batıya ilk yakınlaması ceza kanunu larından bazı maddelerini aktarıp bugün

Başışçı Tutmam

Atatürk'ün dış politikası, Türkiye'yi macera ve tehlikelere atmayan barışçı bir dış politikayıdır. 1931 de söyle demiştir: «Türkiye'nin emniyetini gâye tutan, hiçbir milletin aleyhinde olmayan bir sâlih istikameti bizim dâhîmâ dâsturumuz olacaktır». Grace Ellison'un Ankara'da Bir Ingiliz Kadın adlı kitabında belirtti: «Türkiye'nin emniyetini gâye tutan, hiçbir milletin aleyhinde olmayan bir sâlih istikameti bizim dâhîmâ dâsturumuz olacaktır». Grace Ellison'un Ankara'da Bir Ingiliz Kadın adlı kitabında belirtti: «İlk kez 1922 de Yunanlılar Türk ye saldırdı. İngilizler onları anımda olduğunu söylemiştir. Gene o sâra da Yunanlılar igin de söyle demiştir: «Hâkimlerinin hâflarından dolayı, milletlerden nefret edemem. Yunanlılara karşı da aynı gâyi hissediyorum. Yakında, hâfî yük dost olacağımızdan eminim. Türkiye'ye Fasist İtalya'nın sömürgeci siyasetinin kendi toprakları ve varlığını da hedef tuttuğunu anladığım. Almanya'nın silâhlanlığı görüldüğü ve İtalya Habesistan'a saldırdığı zaman, Lozan Andlaşmasında Türk Boğazlarının yeterlikle korunmasını sağlayacak hükümlerin bulunmayı fieri sâren Rhine Land'ın silâhlandırılması ömrük olarak Boğazları hemen silâhlanırmıştır. Bunun yerine, barış korumakla görevli Milletler Cemiyetini güçlendirmek için, milletlerarası bir anıma ya da öncelik verdi.

Türkiye, Montreux Andlaşmasıyle Birin

Dr. İlhan BAŞGÖZ, reform hareketlerini dejener eden aydınların suçunu anlatıyor

Cumhuriyetin Reform yılları ve MUSTAFA KEMAL

Cumhuriyetin ilk on yılı sadece reform devri olarak dikkatimizi çekmiştir. Mustafa Kemal'e ve reformlara duydugumuz saygı 1922 denbe ri memlekette bir Meclis bir hükümet, bir idare mekanizması, bir kanunlar sistemi, bir vergi politikası, bir idare felselesi, bir ekonomik anayışı olduğunu bize unutturmuştur. Oysa, toplumun yünyilişini asıl bu somuncular idare etmişdir. Bz, reformlarında temeller atılan ve Türkiye Cumhuriyetinin gelişmesinde uzun vadeli, yön verici tesirleri olan bu tip bazı olayları incelemeye cağıracı.

1 — Devletin güvenliği:

Harbin bitirilen Ankara Büyük Millet Meclisinde kurulan devletin güvenliği meselesini öne plâna getirmiştir. Millî Mücadeleye katılanlardan çoğu, savaşın gerçekten sultanat ve hilafeti kurtarmak için yapıldığını manyanmaktadır. Gerçi Osmanlı sultanatı harp yıllarındaki tutumunu la sonunu kendisi hazırlamıştır. Ama işe hukuki bir ifade vermek gene de zordur. Tam bu sırada mütefiklerin yaptığı bir hatâ Mustafa Kemal'in işini kolaylaştırır. İstanbul hükümetinin Ankara ile beraber Lozan sult konusmalarına çağrısını Meclisi heyecanlıdır. Çünkü İstanbul bul ne vakit müzakerelere burnunu soksa Ankara'nın işini güçleştirmiş, istilâcların sözçülüğünü yapmıştır. Meclis'in bu havasını iyi bilen Mustafa Kemal Sultana tâjagvediverir. Böylece hem sult müzakerelerinin geleceği, hem yeni devletin güvenliği teminata bağlar. Cumhuriyetin ilâmi, hilafetin kaldırılması devletin kuruluşunu tamamlar.

2 — Lozan sultu

Cetin tartışmalardan sonra sult anlaşıması Lozan'da imza edilir. Türkiye Lozan sultu ile toprak bütünlüğünü ve siyasi bağımsızlığını kazanmıştır. Ancak, bütün çabalarına rağmen delegelerimiz, büyük devletlerden, Türkiye'nin geleceği için elverişli şartlar koparamamışlardır. Kapitülasyonlar kaldırılmış, fakat onların imtiyazlı hükümlerine dayanarak kuran yabancı şirketlere dokunulamamıştır. 1925 — 35 arasında Türkiye bunları satın alabilemek için kısır bütçesinden büyük paralar ödemistiştir. Mesela, tüttü rejisi 4, İstanbul rihtım işletmeleri 40 milyon franga, Aydin deňayolları 2 milyon ingiliz lirasına geri elnâbilmüştür. Ekonomik bağımsızlığın değerini iyi bilen genç cumhuriyet bu fedakârlıklara seve seve katlamış, her satın alınan şirketin ardından yurta bir sevinç ve bayram havası dalgalanmıştır. Lozan'da Osmanlı borçlarının % 62'sini ödemeyi kabulleniriz. Bu borçlar 1929 dan başlayarak 15 sene Türkiye'nin bütçesinin % 12 — 18 ini götürmüştür. Ayrıca 1929'a kadar gümürlükleri mizi ayırmak hakkından mahrum edilmişizdir. Bu yüzden yeni gelisen zenginlerin elinden dövizlerimiz su gibi dışarıya akar, yabancı malları piyasayı doldurur, ödeme münazememiz bâylek açıklar verir. Lozan anlaşması ile zengin Musul petroleri de elimizden çıkar. Türk ve Yunan halk arasında yapılan değişimler ise kalkmamıza köprü teşir eder. Çünkü gidenlerin hepsi sanatkâr ve tüccar, genel Türkler çifçidir. Bu neden için kimse Türk delegelerini kınayacağını sanmış yorum.

3 — Cumhuriyet Halk Partisi

Kurtuluş harbi biter bitmez Mustafa Kemal bir siyasi parti kurmak zaruretin de kâlîr. 1922 yılında Halk Fırkası'nın prensiplerini söyle açıklamaktadır: «Kuracağım Halk Fırkası bir sınıf değil bütün milleti temsil edecektir. Çünkü memleketimizde; küçük çiftçi — bâylek arazi sahibi, küçük sanat erbabı — büyük tüccar, ameke — bâylek sermaye sahibi gibi farklı sınıflar yoktur. Biz buntarın hep sinin menfaatlerini düşünemeziz. Memleketimizde milyonerlerin, hattâ milyarderlerin de yetişmesine çalışacağız.» Kurulan partinin tüzüğüne göre Millî Mücadeleye ihanet etmemiş herkes CHP ye girebilir.

Öyle anlaşılıyorki yeni parti Millî Mücadeleyi el birliği ile yürüten bütün kuvvetlerin bir koalisyonu olarak düşünülmüşdür. Bunun için inkilâpçı aydınlarla beraber eyyâmcılar ve İmparatorluktan arta kalan bütün sosyal sınıflar kendileri için Halk Partisi'nde emin bir sızmak bulmuşlardır. Fakat uzun zaman Parti'nin idaresi aydınlarla elindedir. CHP bu sınıfsız cemiyet anlayışına sonuna kadar sadık kalmıştır.

4 — İzmir İktisat Kongresi

1923 yılında İzmir'de pek önemli bir İktisat kongresi toplanır. Liderler bu kongreden ikinci bir zafer bir İktisat zaferi beklemektedirler. Kongreye tüccar, çiftçi, ameke, esnaf olmak üzere 1200 kişi katılır. En dişli ve hazırlıklı grup İstanbul Ticaret Odası temsilcileridir. Harbin tehlikelerinden dök kalan İstanbul tüccarları bir plan tasarısı hazırlayarak gelmişler, genç cumhuriyetin idarecilerine yardımularını arzetmişlerdir. Alman kararları üzerinde bu tasarrûnun tesirleri açıkça görülmektedir. En kâlafâlik grubu çiftçi temsilcileridir. Fakat hepsi toprak sahibidir. Bu yüzden bir ara boş çiftliklerin köylüye taksim edilmesi teklif edilince, kıymet bu köylü temsilcileri arasında kopar. Oy birliği ile tasarrufları reddederler. Buna yerine Asar vergisinin kaldırılması teklifi ve kabul ettirirler. Bu teklife de tüccar temsilciler katılmaz. Bu köylü vergisi kalkarsa açığın kendilerinin de katılacağı bir vergi ile ödenmesi istimâlî vardır. Kongrenin sonunda bir İktisat Misakı Millîsî ve uzun bir karar listesi kabul edilir. Bu kararlar özü devletin himayesinde bir liberal ekonomi sisteminin tasviyesinden ibaretir. Kazım Karabekir imzasını taşıyan İktisat Misakı Millîsî ise «Türkîm, doğru yum, çalışkanım, haram yemem, tutum luyum, el malma göz koymam» demeye getiren eğlenceli bir okul tahririne benzerdir.

Halk Partisinin temel görüşü ve İzmir kararları Millî Mücadele yıllarının sosyal ve ekonomik yapıda «İctimai tea-

vüne dayayan» radikal reformlar isteğiının ifadesini bulmadığını göstermektedir. Buna mukabil reform arzuları harp yıllarında ortaya konmayan bazı mües seselere yönelik. Bunlar İmparatorluğun siyasi yapısı, bu yapının ortaklarından biri olan teolojik zihniyet ve dini kurumlardır.

5 — Kanunlar sistemi

Her yeni idare gibi Cumhuriyet'te yeni kanunlar hazırlamış, görüşlerini onlarla ifade etmiştir. Cumhuriyet sonrası ilk kanunları hazırlayan aydın kadro önemli meselelerde memleket gerekçelerinden habersiz göründükleridir. Niceleri Meclis kürsüsüne çöküp «Ankara bize yabanı bir ülke kadar yabancıdır» demiştir. Ankarayı harbin zaruretleri yüzünden ziyaret etmek zahmetine katlanan bu kadro umumiyyetle Osmanlı aristokrasisinin çocuklarından gelmiştir. Büyükşehirlerde tabiihâne başlamış, Avrupa'ya gôrerek bilgisini, görgüsünü herleştirmiştir. Paris Erzurum'dan daha iyi tanır. Ana dolu bunlar için bir sürgün yeridir. Mustafa Kemal'in en yakın arkadaşlarının çoğu harp biter bitmez ya yurt dışında vazife istemis, ya kâpâğı İstanbul'a atmanın yolunu aramıştır. Batı'nın iyi bâlikleri kanun sistemini Türkiye'ye aktarmak bunlara çok kolay gelmiştir. Halbuki bu kanunların amacı ferdîyetçi temeli Türk yenin gerçekleriyle çatışmaktadır. Halkının % 90'ı okumamış olan, din veya para asaletine dayanan liderlerin baskısında bulunan Türkiye için bu individualizm mevcut dönemin aynen koruması demek olmaktadır. Anayass'un, bedeli peşin ödenmeden her türlü kamulaştırma yasağı yasak eden maddesi, toprak refor munu önemlidir. 1937 yılında bu maddenin değiştirilerek geniş bir toprak dağıtımla yol açılmıştır. Köy işçilerin ya pâniç için köylüyü zora ve angaryaya koşan köy kanunu anayasâ ile çatışmaya düştür. Medeni Kanunun bazı hükümleri «devletin zirai meselelerine inkişâp bir şekilde vapaca» her müdafîye yi imkânsız kılmıştır. Ustalık bu kanun-

Osmânhâ Kanunnamesinin mirî top rağın parçalanmasını ölenen mirî top rağın küçük birimler halinde parçalanmasına sebep olmuştur. Kişiye elindeki toprağı ancak çalıştıkları süre onlara kira veren, bir istihâl birimi olarak top rağın parçalanmasını ölenen mirî top raklar rejiminin Türkiye için büyük bir önemi vardı.

İşin dikkate değer tarafı, siyasi işâdarın, kendi icraatında bu ferdîyetçi görripe düşmenmiş olmasıdır. Askerlerin pratik idare anlayışı onları bu hatadan uzak tutmuştur. Bütün reformcu yalnız kişi haklarını değil, Büyük Millet Meclisini de zorlayarak yapılmıştır. Sultanatın lağvâsında Mustafa Kemal Meclis'in özel komisyonunu «kellelerinin kesilmesi» ile tehdit ederek netice almıştır. Hilâfetin kaldırılması, Atatârk, İnönü, Fevzi Çakmak ve Harbiye vekili Kâzım Paşa arasında İzmir manevrafalarına kararlaştırılmış, Meclis de, Halk Fırkası da tasâlikçi rolune düşmüştür. Şapka Lâtin harfleri, medeni kanun, tekkeler kanunları Takribî Siyâkin devrinin insan haklarını şiddetle kayıtlayan deyrinde katul edilebilmiştir. 1923—25 muhalefetinin «sayısız şartlı hâkimiyeti aniliye» sloganına şartlı manâhdır. Bunun kabulü siyasi hatta da her türlü değişikliğin önlenmesi demek olacaktır.

6 — Vergi politikası:

1924 te Asar vergisini kaldırımı köylü için gerçek bir ferâîk getirir. Ancak bu «sert operasyon» nazîne gelirini % 40 eksiltir. Bölge acı gaz, tuz, tütsün ve kibrî gibi inhisar maddelerine yapılan zamalar kapatalır. Bu fiyat artışları dan müteessir olmaması için devlet kendi bürokrasisini zamlar yaparak korur. Yük bu maddelerin asıl alicisi olan köylü lâlin omzunda kahr. Üstelik, Asar vergisini mal olarak Sdeyebilien köylü, bâmları satmak için mahsullün paraya çevirmek zorundadır. Buna ne demek olduğunu bîrazdan izah edeceğiz.

Kısa bir zaman sonra ca. galiba 1926 da, tren yolu politikasını desteklemek için yol vergisi 8 lira olarak tesbit edilir. Vergi; köylü, memur, zengin, fakir tâmi madan her alenin yetkin ferdi başına eşit bir para istemektedir. Vilâyet idare heyetleri yetkililerini kullanarak bu sekiz lirayı 15 e kadar çkarırlar 5 yetkin ferdi olan bir köylü ailesi ortalama 50 lira yıllık vergi ödemek zorundadır. Tipki ayın tipten bir memurun, bir tüccarın bir samayicinin ödeyeceği gibi Türkiye'nin geri bir ziraat memleketi olması yüzünden köylünün para ile pek işi olmaz. İstihâsini daha çok kullanmak için yapar. Parayı pek zaruri ihtiyaçları, bir de vergi için kullanmaktadır. İç pazar gelişmesi olduğu, ullaşma sistemi kötü bir hândır, devletin de dağıtmâla igitli hiç bir faaliyeti olmadığı için mahsullün paraya çevirmek zorunda kalan köylü en yakmâkkala, tüccara, ajaşa müracaat etmektedir. Bunlar da köylünün mecbûriyetini bildikleri için mahsullün deje rinden çok aşağıya alırlar. Böylece yol vergisi ve diğer vergiler köylîye asılandan daha pahâha gelmektedir. Hele 1929 ya lâmin buhran patlayıp da «ugday fastâr» dişince bu alım satım hakâkî bir felâket haline gelir. 50 lira vergi parası temin edilebilmesi için köylü okçusu 4 kurus tan 1 ton aşkin buğday satmak zorudadır. Bu miktarı yalnız fakir ve orta hâlî değil nice ortancı üstündeki köylü aliesi de verememiş, ya organını sırtına vurup yolda çalışmaya, ya da hepsine gitmiştir.

Sıkayette konusu bir kanun da İptidâl Tahsil Muvakkat Kanunu'dur. 1914 yâlın da kabul edilmiş olan bu kanun Cumhuriyet devri boyunca yürürtüktedir. Kanun köy, kasaba ve kârîyeâsi ilk mektep masraflarının nepsini — öğretmen maaşları dahil — orâzâ hâlkına yükletmiştir. Nüfusu kalabalık ve nüfuslu olan yerler bu masrafları iyi köyü karsı-

Cumhuriyetim Cemal Gürsel
Demokrasının bekçisi

Gürsel, Fasist Kanunlar ve T.I.P.

Türk Devrim Ocakları tarafın dan düzleşen Sonbahar Resim Sergisini ziyaret eden Cumhur başkanı Gürsel, demokrasının bek cisi olduğunu bir defa daha gös terdi ve gençliğin kalbini fethet ti.

Sergide sözü, Gürsel açtı ve gençlere memleket meselelerini sordu. Bunun üzerine Ankara Devrim Ocagi yöneticilerinden Yalcın Ceridoğlu, antidemokratik kanunları hatırlattı. Başkan Gür sel «Hürriyet ortamı şart. Türk sanatçısı ve aydim anacak hizri yet ortam içinde yaratıcılığ gös terebilir» cevabını verdi. Ankara Devrim Ocagi Başkanı Yüksel Altiner, «Ama antidemokratik ka nunlar, bim engebiliyor» diye sö ze karsi. Başkan Gürsel, buna gençleri az önce gakeden söz lerde cevap verdi: «Bu işi yaram brakmaya ağzı. Antidemokratik kanunlar üzerinde çalışiyorlar. Bu günlerde bunları kaldırılma si için ben anaya mahkemesi ne başıracığım.»

Bu büyük müjdeden sonra, Altiner, sözü İşçi Partisine getirdi: «Taramız vatandaş olarak so ruyorum. Demokrasi denge rejisi demek. Bugünkü partiler ise muhafazakâr. Emekten yana, emekçileri toplu anayasayı partilerine ihtiyaç var. Türkiye İşçi Partisi böyle bir parti. Ama diğer partiler, bu yeni partiyi ka ranık isanılarla baskı altında tu tuyorlar.»

Gürsel, bu soruya gerçek bir demokrata yakışan su cevabı ver di: «Elbet İşlerine gelmez. On lardan kopan oyla İşçi Partisine gidecek. Ama İşçi Partisinden kuruşması, gelişmesi yurdumuz için gereklidir. İşçi Partisini muhabbetle selânlâr.»

Yalcın Ceridoğlu, Başkan Gürsel'i biraz daha konuşturmak istedi. «Ana İşçi Partisine yönelik baskının kamui tutanakları da var. Bu hükümler, parti nin gelişmesini önüyor.» Gür sel, bu soğuya da «Söz döndüp do lasıp antidemokratik kanunlara gelmeye. Bütün bunları kaldırma cağız» şeklinde cevaplandırdı.

Gençliğin kalbini fetheden Gürsel, gençlerin çığınca alkışları arasında sergiden ayrıldı.

**141 ve
142**

Antidemokratik olduğu ilgili bakanlıklarca da belirtilen 141. ve 142. maddelerin kaldırılması sun istemeyi, vatanı hıyanetmiş gibi göstermeye çalışan bir kampanya genişliyor. Türkiye gazete eiler Sendikaları Federasyonu nın bu maddelerin kaldırılmasının savunması üzerine, Bursa ga zeteciler sendikası ve bir kısım gazeteciler, Federasyonu protes to gösterilerine koyuldu. Ye ni İstanbul stiline bildiriler yazdılar. Buna izinlilik et

Faik Ahmet Barutçu
Şimdi ne derdi?

D.P. İktidarı zamanında dü zenlenen bu maddelere, o tarih lerdeki muhalefet partisi C.H.P. nın karşı koymusunu da unutma mak lazı. C.H.P. şimdi susuyor. Geniş bir hürriyet anlayışına da yanın Anayasaya ve buncu milice deleye rağmen, fikir hürriyeti konusunda bu kadar geriye mi git tik? Baksın o tarihlerde, 141. ve 142. maddeler ile ilgili olarak, ko müniżme siddetle aleyhatar olan liberal fikirli Faik Ahmet Barutçu ne diyor? Barutçu'yu ib retle okuvalım: «Güya komünistlik, sosyalist kisvesine bürünerek gelebilir. O hâlde bir sosyalist partisinin kisvesinde olsun gidi, oliber partinin kis vesine bürünerek te gelebilir. Su veya bu partinin kisvesine de bürünerek gelebilir. Su veya bu kis vesine bürünerek gelebilir düşüncesiyle memnuniyetler koymaya ta sırılsak, o vakit partileri kaldırın nohcasına kadar gidebilir. Hâşim Paşa politikası. Hani su mektepleri kapatalım da rahat edelim politikası.»

Sosyalizmi menedebilecek bir esasın Ceza Kanununda derpis edilmesi, bizi garip demokrasi aleminin karşısına düşününüze, ne hale getirir?

Atatürk seminerleri

Atatürk, 27 Mayıs'tan sonraki toplumun içinde kuvvetlerinin en çok tartışıkları konu haline gel di. Buna sebep, idarecilerimizin Atatürkçülükten gittikçe uzaklaş

masi ve genç kuşakların kaynağa dönerek, Türkîyem için yeni bir çıkış yolu aramaları. Zinde kuvvetler, gülün şartlarına uydurul mus bir Atatürkçülüğün Türkiye vi içinde bulunduğu cıkmazdan kurtaracagina inanıyorlar. Bu bakımından Robert College Mihendis Mektebi Talebe Cemiyeti Kültürel Organizasyon Komisyonu'nun tercihlediği Ataturk seminerleri son derece ilgi çekici odu. Ataturk'un vakıfları ve tanınmış fikir adamları Robert College Konferansları zinde, bilik kurtarıcıları çeşitli yönlere inceleyorlar.

İkinci bir teşebbüs, Türk Kül tür Derneği ile Ankara Türk Devrim Ocagi'na beraberce tertiile dikkiler, Ataturk İkilemi Semineri odu. Testipçiler, maksatlarının «Ataturk İkilemini kahlaştırmak ve açıklığa kavuşturmak» olduğunu söyleyiliyorlar. İlk seminer 10 Kasım'da Türk Kültür Derneği'ne yapılmak üzere.

Atatürkçü gençler

Ankara ulayımları dolayısıyla tevkif edilen gençlerin yargılanması, kalabalık bir dinleyici kitlesi önünde yapıldı Ceza Kanunu'nun 571. maddesine göre, tahrip ve izrardan sansık bulunan gençler, «Biz, tıpkı fikirle mukabele ederiz. Bir fikir mîsesesini olan gazeteyi tâlib edecek kadar kücülecek insanlar değiliz. Yalnız biz noktamız yıl anlaşılmazı lâzım. Ata'ıñ İnküplerim ve 27 Mayıs ruhunu sonuna kadar savunmaya azimliyiz. 27 Mayıs'a yarın davranıslar karşısında Ana yasaya uygun olarak yeni milîmî yasler yapacağımız bilinmeli.»

Mahkeme de graceler aleyhine, sadece Yeni İstanbul kâlîferi cisi ile Ankara mümessili tankîk etti. Fakat gençlerin Avukatı Şînasi Özdemiroğlu'nun talebi üzerine yüzlestirilince, iki tank çok farklı sözler söyledi. Polisler ise, tâbirlerini târik edemediklerini belirttiler.

Durumada, Üçüncü Asliye Ceza Hâkimî İsmail Köyüoğlu, dürüst ve anlayışlı bir Ataturk hâkim olarak dikte etti. Köyüoğlu, eski İçişleri Bakanı Tolpoloğlu tarafından coplattırılan öğretmenleri de beraat ettiren insanıdır.

Plân çalışmaları

Plân Karma Komisyonu, bü yük bir ilgisizlik içinde, plân gö rüşmelerini bitirdi. Büyüce Komisyonunun dahî, daha fazla ilgi topladığı düşünüllü se durum ha zindir.

Karma Komisyon Toplantısında en sâzâsını konuşmayı, A.P. Se nato grubunun başına getirilen Cahit Okur yaptı. Okur, «Büyük köy çocuklarının okutusak ideoloji meselesini nasıl çözermeli?» konusunu konuşarak çocukların komünist aleyhatar olan liberal fikirli Faik Ahmet Barutçu'yu ne diyor? Barutçu'yu ib retle okuvalım: «Güya komünistlik, sosyalist kisvesine bürünerek gelebilir. O hâlde bir sosyalist partisinin kisvesinde olsun gidi, oliber partinin kis vesine bürünerek te gelebilir. Su veya bu partinin kisvesine de bürünerek gelebilir. Su veya bu kis vesine bürünerek gelebilir düşüncesiyle memnuniyetler koymaya ta sırılsak, o vakit partileri kaldırın nohcasına kadar gidebilir. Hâşim Paşa politikası. Hani su mektepleri kapatalım da rahat edelim politikası.»

Iktisadi kilitli bakımdan da, C.K.M.P.'nin zâhire ticareti ile ıstıgal eden meşhur iktisatçı Ahmet Oğuzun bir sorusuna, son de rece eğlenceliyi iktisat ilmine yeni giren sermaye — hâsila nisbetinin mahiyetine nüfuz eden — Ahmet Oğuz, 60 milyar yatırımlı yapıtlarını, bununla 20 milyar lira hâsila sağlanacağım be lirler, geniye kâhan 40 milyarın nereye gittiğini söyledi. Bu ser maye — gelir münasebetlerini bil milyen bir insanın sorusudur. Ne var ki soruya verilen cevap, Mâs tesâr Ziya Miezzinoğlu'nun da sermaye — hâsila nisbetinin anlamını iyi bilmediğini ortaya koydu. Miezzinoğlu önumüzdeki 5 yılın mali hasıl rakamlarını topluyarak, 60 milyar yatırımla 324 milyar lira gelir sağlanacağının söyledi. Takat iktisat bilimi komisyon üyeleri bile, bu acem mîbalâğıma inanmadılar ve bir plânlama mîsteşârının eski yatırımların gelir yaratici rolünü unutmasına aklı erdiremediler...

Cahit Okur
«Haik okumasın»

kilde okucularının öncelik tâmmâsi ve kültürlerin eğitiminin ikinci plâna alımması tezini sa vundu. Bu antidemokratik ve ekonomik bakımdan da hâtâh tez, bildirdi gibi Prof. Mümtaz Tur han'a aittir.

Karma Komisyon'daki en eğlenceli meselelerden biri de, bedelsiz otomobil ithali meselesi. Plân, bedelsiz otomobil ithâlatını tamamen yasa etmemiştir. Bu durum, özellikle dış vazife lere gidi, bir kaç ay sonra otomobile dönen yüksek murlar için son derece can sıkıcıydı. Bir kat edinme imkânı versi bir kazanç kaynağı kapandı. Devlet Plânlama Teşkilatının vâni malîve idarecileri, bu can sıkıcı durumdan en çok şikayet edenler arasındaydı. Ni tekim Mîstesâr Ziya Miezzinoğlu ve Koordinasyon Odası Başkanı İsmail Ertan, İlâzum görüldüğünde takdirde bedelsiz otomobil ithâlinin ihya edilebilmesi tezini savundular. İktisadi Plânlama Dal resi Başkanı Atilla Sönmez ise, bedelsiz otomobil ithâli yolumun açık kalmasına şiddetle karşı koydu. Fakat eski politikacı Müezzinoğlu, C.H.P. Yozgat milletvekilli Celâli Sungur'a bir değişim ge öngörseli verdi, bedelsiz otomobil ithâli yolum açık tutmasını bâdi. Peyzâglı, Plânculara, «arasında görts birliğine varım» derken, Alican «Hükümet, de şîşlikli kabul etti» diyerek meşleket bilgilendirildi.

Karma Komisyon, Bakanlarım

zünden, TIP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybarın meşhur 161 madde göre yargılanması ve sonradan savunun fikir değiştirerek, Tedbirler Kanunu çıkmadan ya zîmî bir mektub: Tedbirler Kanunu gôe suç saymaya kalkışması, mandat sayde da olsa hukuka inanmış kimse arasında tepkilerde yol açtı.

Hukuka açıkça aykırı olan bu davranışın yarattığı tepkileri, TIP İzmîr İl Başkanı Avukat Nurhan Yıldız, güzel bir şekilde belirtti:

«Ceza Kanunu'nuzun temeli sayılan kanunsuz suç ve olmaz İlkesi, klassel özgürlüklerin ve dokunulurluğun güvenidir.»

Bati demokrasilerinde bir vatandaşın Devlet Başkanı'na hâfiz memleketin sunular ile ilgili mektup göndermesi olagandır. Hatta İngiliz İngiliz filozofu Bertrand Russell'ın Kübe olayları ile ilgili olarak Birleşik Amerika Başkanı Kennedy ve Sovyetler Birliği Başkanı Krusçev'e dânia ya barışın korunması dileğleyle çekili tezgâflar gazetelerimizde en öneñli haberler olarak yer almıştır.

Menleket sorumlular ile değil, dünya siyaseti ile «gili dileklerin» denilen vatandaş Russel hakında inanç kanunlarına göre kovuşturma acıdırmı asla duyuyoruz.

Gereklî demokrasi — Devlet Başkanı'na hâfiz vatandaşları da memleket sermâlava dan sorumlu tutmaktadır. Çünkü fikir beşenli mezze bille söz hakkını korumak gerçek demokrasinin özüdür.»

Hedefler

Beyannamesi

C.H.P. İdareciler Kurultaya yeni bir iktisadi ve sosyal hedefler beyannamesi ilâzim etti. Gürültüsüz kâlîfâlâyâlara bir hedefler beyannamesi kabul et tirmek ıstedi. İlk hedefler beyannamesinden sonra C.H.P. son Kurul ayda bir iktisadi ve sosyal hedefler beyannamesini ayakta koysa arazinde benimsi miştı. Seçim beyannamesi de bu hedeflere uygun «kâilde hazırlanmıştır.»

Iktisadi ve Sosyal Hedefler Beyannamesi, çok genel ifadelerle yazılmış olmakla beraber fe na bir döküman oldu. Yalnız laftan ibaret kaldı. Hükümetin ieraati üzerinde «ufak bir tesi ri olmadı. Yeni beyannameyi de, görünen kör kavuz istemeyece ne göre, aynı akibet bekliyor. Yi ne bir sürü güzel âf alt alta sıralanacak, beyanname nikşâlalar a rasında okunacak ve kabul edilecektir, sonra rafa kaldırılacak. E sasen yeni beyannamede eskisinden farklı farklı hâller edileceğini kativen beklememek lazı. O hâlde yeni bir beyannameye ne lazı um va? Lazı var çinkü C.H.P. idarecileri, delegele bir seyler yaptık diyeçilmek ve onları dikkatlerini dâha az tehlîke li komplâra çekmek zorunda. Halk eftârı da «utmak lazı. Bumun içi beyanname hazırlam yor...»

Hayal beyannâmeler yânilâ mak yerde, parti programını, uygunlan politikaya uydurmak her halde daha dürüst bir davranış olur. Bu açıdan şartının halkçılık ve devletçilik maddeleri de gâştilmesi halkçı maddesi kalırımlı, devletçilik de «özel te sebbâlisten yana bir devletçilik» şeklinde ifzâtilmürdir. Hiç de bilse, devlet parasıyla kurulan Ereğli — Çelik, «îzli yabancı» özel teşebbis elinizi bırakıldıguna göre, programın «una aşaçık se kilde aykırı olan maddesi de jîs tîrîmeli ve C.H.P. programına aykırı davranışa ihamdan kurtulmalıdır.»

Bununla beraber C.H.P. liller programdan çok parti içi seçimlerde ilgili. Erim, Gülek, Doğan, Göle ve Nîzâmî 63'ler. Parti Meclisine taraftarlarım sokmak için gairî gösterenler Erevan ce hâl de onemli oymayan 40 kişi lik Parti Meclisi seçimleri bu vil hayâti. Zira bu yıl genel sekrete ri, Kurultay yerine Parti Meclisi seçecektir. Bu durum seçimde İhönbî'nün dest Aliyecegi Kemal Satır

Aybar'ın durusması

Seçimlerden önce Başkan Gürsel'e yazdığı bu mektup yü

karşısında az çok kazanma şansı na sahip olanın Kasım Gülek'in isini çok güçleştiriyor. Zira, Parti Meclisi seçimi içinde, isim yapması C.H.I. lilerin seçilmesi, simdiye kadar değişim kadeh olmazdır. İslâm yapıtlarının coğu da merkezcidir veya hiç değilse Gülekçidir. Bu sebeple Parti Meclisi seçimlerini kazanmak hemen heven imkânsızdır. Fakat Gülek yine de şansını denyecek. Eğer kazanır, parti içinde merkez karşı muazzam bir memnuniyeti kazanır ve bu mevcut olduğuna hükümetin lazımlı.

Sosyalist Enternasyonal ve Türkiye

Sosyalist Enternasyonal'ın genel sekreteri Mr. Albert Carthy, İngiliz Dışişleri Bakanlığının misafiri olarak Wilton Park Konferansı için İngiltere'de bulunan Mümtaz Sayısal Londra'ya davet etti ve kendisyle görüşerek Türkiye'deki sosyalist hareket konusunda bilgi aldı.

Londra'yı merkez olarak seen Sosyalist Enternasyonal, hem hemen bütün dünyadaki sosyalist partileri bir araya getirmekte ve sosyalistler arasında işbirliği sağlama çalışmaktadır. Üçüncü Enternasyonal'le karıştırlınması gereken Sosyalist Enternasyonal'ın içeriği arasında İngiliz İşçi Partisi, Avusturya, Belçika, Fransa Sosyalist Partisi, Danimarka, Finlandiya, Almanya, İrlanda, İtalya Japonya, İsviçre, İsviçre Sosyal Demokrat Partileri, Hollanda, İsrail, Yeni Zelanda, Norveç İşçi Partileri, Yunan Sosyalist Birliği ve Lüksemburg Sosyalist İşçi Partisi bulunmaktaadır. Ayrıca memleketlerindeki seçim doğayla serbestçe faaliyete bulunanın çeşitli sosyalist partiler de gözlemelede mak Enternasyonal'ın faaliyetle rine katılmaktadır.

Mr. Albert Carthy
Türkiye'ye geliyor

ya, İzlanda, İtalya Japonya, İsviçre, İsviçre Sosyal Demokrat Partileri, Hollanda, İsrail, Yeni Zelanda, Norveç İşçi Partileri, Yunan Sosyalist Birliği ve Lüksemburg Sosyalist İşçi Partisi bulunmaktaadır. Ayrıca memleketlerindeki seçim doğayla serbestçe faaliyete bulunanın çeşitli sosyalist partiler de gözlemelede mak Enternasyonal'ın faaliyetle rine katılmaktadır.

Sosyalist Enternasyonal Türkiye'deki sosyalist hareketi çok yakından izlemekte ve gerekli bilgileri toplamakdadır. Simdive kadarki gelişmelerden son derece memnun olan genel sekretör Albert Carthy, Türk sosyalist hareketinin geleceğin limite baklığını söylemiştir. YÖN'ün gördüğü genis ilgili bilen ve Bildiri'nin bir 'erçimesmesi dosyalarında bulunduran Mr. Carthy'nin ifadesine göre, «Türkiye'deki sosyalist hareket birçok memleketlere nisbetle hayatı geç başlamıştır ama, son bir yıl içinde alınan mesafe başka yerlerde otuz-kırk yıl süren gelişmelere bedel dir.»

Sosyalist Enternasyonal'ının genel sekreteri ayrıca şunları da söylemiştir: «Türkiye'de uygulanacak bir sosyalist programın Batı'daki sosyalist partilerin programlarına nisbetle daha radikal olacığı gayet tabiidir. Sizde bir gün önce yapılması gereken söyle köklü reformlar var ki, bunların Batı'daki sosyalist programlarında bulunmasına lüzum yoktur. Bu geniş radikal programlarla ortaya

çıkınların memleketimizdeki bazı çevrelerde tepki uyandırmayı ve harçketin su veya bu şekilde damga daşınmasını da tabii karşılık gerektir. Bizim için önemli olan sosyalizm yoldakı çalışmalar demokratik niteligidir. Türkiye'de sosyalizmi yasmağa çalışan demokratik yioldardan yarın ve örgütlenme yoldakı gayretlerini memnulukla izliyoruz. Bu sahada dikkat edilmesi gereken nokta, güçleri dağıtmak maktır. Sosyalist Enternasyonal, Türkiye'deki sosyalist hareketin kendi bünyesinde yer almamasına imkân verecek şartların gerçekleşmeini umut beklemektedir.»

Üniversite ve Tibbiyeliler

Tip Fakültesinde hocalar arasında sırlıp giden koltuk davaşı, genç tibbiyelileri son derece üzüyor. Bu konuda, Tip Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı Vedat Özkoç'un kalemiyle yayınlanan bildiriyi, sayın hocalar dikkate ve ibretle okumalıdır:

«Yeni ders yılının başında bugünde Tibbiyeliler olarak son derece üzüntülü ve umutsuzuz.

27 Mayıs devriminden evvel, Üniversite memleketin kardeşini elinde bulunduran siyasi partiden pek farklı değildi.

Yeni Dünyada, İhtiyaç kalan fikirler Üniversiteyi geri bir kuruluş halinde bırakmış, bu hal ekonomik dengesizlik ile birleşince öğretim kadrosu, ilimle halk arasında bir komisyoncu kimliğine büründürülmüştü. Bu tarzın iyi işlemesi için, alt kademeyle de bu düşünülse uygun kimselerden seçilmiş, uygun olmayan da sinsi ve manevi baskılarla müsaait tip haline getirilmiş, gelmeyecek ise ya sistemin gazabını çarpılarak uzaklaştırılmış veya gözdeğerin ve müstahdemin kontrolu altında bırakılmış, esarete müstahak görünmüştü. Bu suretle feudal sistem kuruluşunu çok derinlere indirek, yıkılmış mümkün olma yeteneğini kurmuştu.

Tip Fakültesindeki lider kökleri bünyesi ve imkânları icabı ilimle halk arasında en çok komisyon alan, bazan verasetle bazan da periyodik olarak intikal eden, çıkar odaklıları olmuşlardır.

28 Nisan — 27 Mayıs devrili memleketi kötüye götüren geri kuruluşları yüksmiş, önumlu ze yeni ufuklar açmıştır... Üniversitedeki feudal sistem de yıkılanlar arasında idi. Fakat aradan geçen zaman içerisinde çeşitli kuruluş, tuhaftostluklar ve Türkiye'deki katipen değişimini yen politikanın işleyis tarzı Üniversitesi ve bilhassa Tip Fakültesini içinden çıkmaz güc bir duruma soktu.

Halk eftarımda da yakından izlediği ilim ve hekimlik ile baş-

daşmayan cirkin olaylar oldu. Maddi ve manevi komisyonların yeniden elde edilmesi için telâşlı klikler kuruldu. Tip Fakültesi eskiden olduğu gibi bir şirket olma hevesine düştü. Mesele burada da kalmadı. Karar verme özgürlüğünden mahrum klikler teşekkür ederek Üniversiteye mutlak tarifi ile tekrara girdi.

Bugün Tip Fakültesinde bir Üniversite formdan bahsetmek imkânsızlaşmıştır. Bundan zarar görenlerin başında birerdine deva arayan zavallı halk kliklerile ile bir seyler öğrenmek, en ucuz fiatal memleketi hizmet etmek amacıyla didinme Tibbiyeliler olmuştur.

Bizler bunun böyle devam edemeyeceğine kanaiz. Eğer bu tefrikaya bir yol bulunmazsa, durum düzeltilemez, memleketin her ana dâvâsında vazife sini yapmış Tibbiyeliler olarak bizlere düşen yapmaya kararlıyız.

Şah ve gençler

Gelişlerinde tantanlı bir şekilde karşılanıp uğurlanmaya alışmış olan Iran Şehzâhî Muhammed Riza Pehlevi, bu defa Ankara'da gayet resmi ve ciddî bir havaya karşı lasti. Küra buhran dolayısıyla yapılan ziyaret ancak devlet adamları arasında cereyan eden görüş-

mele bakımdan önemlidir ve halkın fazla tepki uyandırmadı. Şah'ın gelişine Türkiye'de okuyan ve memleketlerindeki rejjinden hiç memnun olmayan İranlı gençlerin kendi hükümdarlarına bir «Açık Mektub» verme rini sağladı. Bu Açık Mektubun henis basında yayınlanmayan kalıntılarında şu satırlar vardır:

«Şah nazretleri
Bizim ülkemiz bir sürü mese-

leler ve güçlüklerle karşı karşıdır; meciis, hiçbir kanunu sebep gösterilmenden, anayasaya aykırı olarak feshedilmştir; ekonomik güçlüklerimiz günden güne artı ve sosyal adaletin en ulak bir emaresi bile görülmüyor.

Iran halkının %75'i işi tekil e den çiftçiler son derece sefil bir hayat yaşıyorlar. Ağalar, orta çağ düzeni, bu fakir halkın ılıklarını sönürlüyor. Çiftçiler, üzerinde ya şadıkları toprakla birlikte köle gibi satılıyorlar.

Siz 1953 den beri (Musaddik'a karşı hükümet darbesinin yapıldığı yıl), yaptığınız basın toplantılarında ve verdığınız demeçlerde, sık sık, toprak改革unun yapılacağından ve çiftçilerin hayat seviyelerinin yükseldiğinden söz ediyorsunuz. Fakat son Azerbaycan gezisi sırasında bittigini söyleyiniz, toprak reformunun iç yüzünü nümeney vok. Ağaların başlarından atmak istedikleri bir kaç parça kullanılmaz araziyi fakir çiftçilere taksitle satıp, bu toprakların karşılığında hazine den para verecek durumda olmadığınız için —çünkü hazine boştu— birçok devlet fabrikalarını ağalarla devrettiniz.

20.000 den fazla insanın ha-

yatlarına mal olan son depremde lâkeleri, sizin o nüreffeh çiftçi lerinizin, mükemmel kara yolla rızaçın gerçek durumlarını, köylerdeki doktor, hastahane ve ilaç miktarını aydınlaştırdı.

Deprem sadece çiftçilerin başı gezen bir felâket değildir. Deprem berkesin başına gelebilir, Tahran'dakilerin de Fakat, bilinen bir gerçekir ki saraylarda yaşayan işçiler bu gibi tabii afetlerden pek zarar görmezler; onlar, sağlam binalarda her türlü liks yaşamı imkânlarından faydalananarak yaşayan mutlu azınlığı mensuplardır.

Iran'da işçilerin durumu da çiftçilereinden daha iyi değil; nın sahipleri, daha çok kazanmak için kadınları ve 6-14 yaşlıdır. Hali ve dokuma fabrikaları arasındaki küçük çocukların çok düşük ücretlerle iş alırlar. İşçiler, temel haklarından bir olan sağlık sigortasından ve sosyal sigortaların yokundurlar. Bu işçilerin encaz birkaç işyerinde uygulanır. Hakları savunacak sendikalar sahip olmayan işçiler sınıfından grev hakkı da esirgenmişdir. Birkaç yıl önce, Tahran'ın yakınındaki fuğla tabikalarda, ücretlerine birkaç kursluksız zam istediler diye işçiler ateşlenmeye hazır silahlara karşılandılar.

Petrolün işlenmesi Iran'ın öncelliği sanayi kollarından sayılıyor. Oysa bu sanayi Petrol Konseriyumu tarafından yavaşıya yaşı öldürülmektedir. Amerika, İngiltere, Fransa ve Hollanda sermayelerimiz birleşmesiyle meydana gelen Konsorsiyum, sadece Iran'ın iç talebini karşılayacak miktarda petrolü Iran'da işlemeye, geri kalanını ham olarak dışarı aktırmayı çabalarına uygun buhuyor. Petrol sanayisinin bu şekilde öldürülmesi yüzünden, ülkenin içinde işçiler devamlı olarak klima kümde işlerinden atıyorlar. Çok zengin petrol yataklarına sahip olan Iran, bugün, sadece dışarıya ham petrol satan bir ülke durumuna düşmüştür. Iran'ın Güneyindeki Hark adasında inşa edilmiş olan büyük petrol ihracıkları ou olayın delildir.

Konsorsiyum Iran halkının söz müraciyyelerini, her yıl 20 milyon dolar yakını parayı halkımıza sunmaktadır. Konsorsiyum'un ülkemizin iç meselelerine karışması, ıssızlığın ve mali güçlüklerin belli başlı sebeplerinden biridir. Son mali krizler bu durum en önemli örnekleridir.

Şah hazırları Amerika'ya yapıkları son geziye verdikleri bir demeçte şöyle dediklerini hatırlıyoruz:

...Iran'ın muazzam ekonomik gelişmesi sosyal adaleti sağlamak içindir. Memleketin her köşesinde birçok mülşet iş yapıyor. Bizim rejimimiz de insanların ilerlemesini sağlıyor. İlerlemi kabiliyetlerine bağlıdır. İoplumun herhangibir sınıfından olsak ilerlemeye engel olamaz...

Eski başbakan Amini ise, o günlerde yaptığı bir konuşmadan sunular söylemişti:

«İran'daki hâkim sınıfın sağ kanadına mensup olanlar bu son yıllarda sülfük gibi mülâtin kaâni emerek sınıflar arasında farklı farkı derinleştirdiler ve komünizm havası yarattılar. Bîmiâ hâlâ bu faaliyetlerin devam etmek istiyorlar.»

Siz, «Memleketime Hizmet Sirasında» adlı son eserinize söyle yazıyorsunuz:

«Birçok imar projeleri, uygunluk üzere planlama teskilatına verilmis ve diğer kamu hizmetleri gibi başarı ile icra edilmişlerdir.»

diyorsunuz. Ali Amini ise, başbakanlığı geldiğinde, planlama teskilatı genel müdürü İbtihac'ı büyük hizmetlerinden sânik olarak mahkemeye verip hapse mahkûm etti ve sunular söyledi:

«İktidar sahipleri milleti kandırırlar... Memleketin arakî imar adı altında soyulma ya tabâmmili kalmadı...»

Görlüyorsunuz ki sizin sözlerinizi birbirini tutuyor. Kimin söylemeye inanmamız? Fakat biz her şeyden önce, Iran milletinin bu sefaletine ergec bir çare buluna çağına maniyorum.

YON, 7 EKİM 1962

Ziraat Bankasında
tasarrufunuz varsa
Tâlib kuşu
size de ugrayabilir

T.C. ZİRAAT BANKASI

BASIN A — 2406/119

ATATÜRK'ÜN POSTACISI

et geldim geçitlerden geçerek
Soluk soluğa yoksul ovalardan
Kayalara tutuna tutuna, ellerim param parça
Deve diken bozkırlarından yürelye yürelye
Ayaklarım param parça
Vardım ama, vardım son dakikada
Vardım halkın kapısına tan sökerken
Vuruyorum, vuruyorum bir mektup var.
Geç geldim, güç buldum, ama geldim, ama buldum.
Gelinceye degin neler çektim.
Kırk haramiler zardı beni mektubu vermedim
Zalimler düştü ardına, mektubu vermedim.
İnancızsızlar ormanında yolumu yitirdim
Para dediler vermedim, pul dediler vermedim.
Zengin sofralar serdiler, bir lokma yemedim
Uykular sundular, düş altımı
Uyundam, mektubu vermedim,
Mektubu getirdim.

Ben bu mektubu on Kasım perşembe günü aldum.
Yola çıktım çok iş geçti başından
0 günden bugüne veremedim
Çok iş geçti başından, bir türlü veremedim.

Bir ulusun gözüpmalarından
Trenine ateşler yakılan köylerden
Gece vakti ala mahsür istasyonlar
Ağrı'dan ulu şatadan geçtim.

Köy Enstitüsü Gönen'de bir sabah çocukların
Halaz halkasından geçtim, imece sevincile
Eşit rüzgârlar boyatan halk çiçeği
Kahrolasıcı ellerinde geriliğin, o karanlıktan geçtim.

Aydınların köprüsüyle karşı kryisine halkın
Aşık Veysel bağlamasıyla halkevlerinden,
Sivas—Erzurum demiyorlunda genç mühendislerin
Dağdan dağa attığı köprülerden geçtim.

Polonya'da ala harincalar dönerken
Savaş geldi çocukların vuruldu bahçelerde
Yurtta barış, dünyada barış, kutlanası barış
Gül açan Misak, Milli sunurlarından geçtim.

Anadolu güneşinde kızaran insanca üzüm
Nakış aydınlatın, sevinin çalışmanın
Açılmış kitabevlerinde yaprakları uygurlığın
Eflatun'un, Siller'in, Çeho'ın evrenlerinden geçtim.

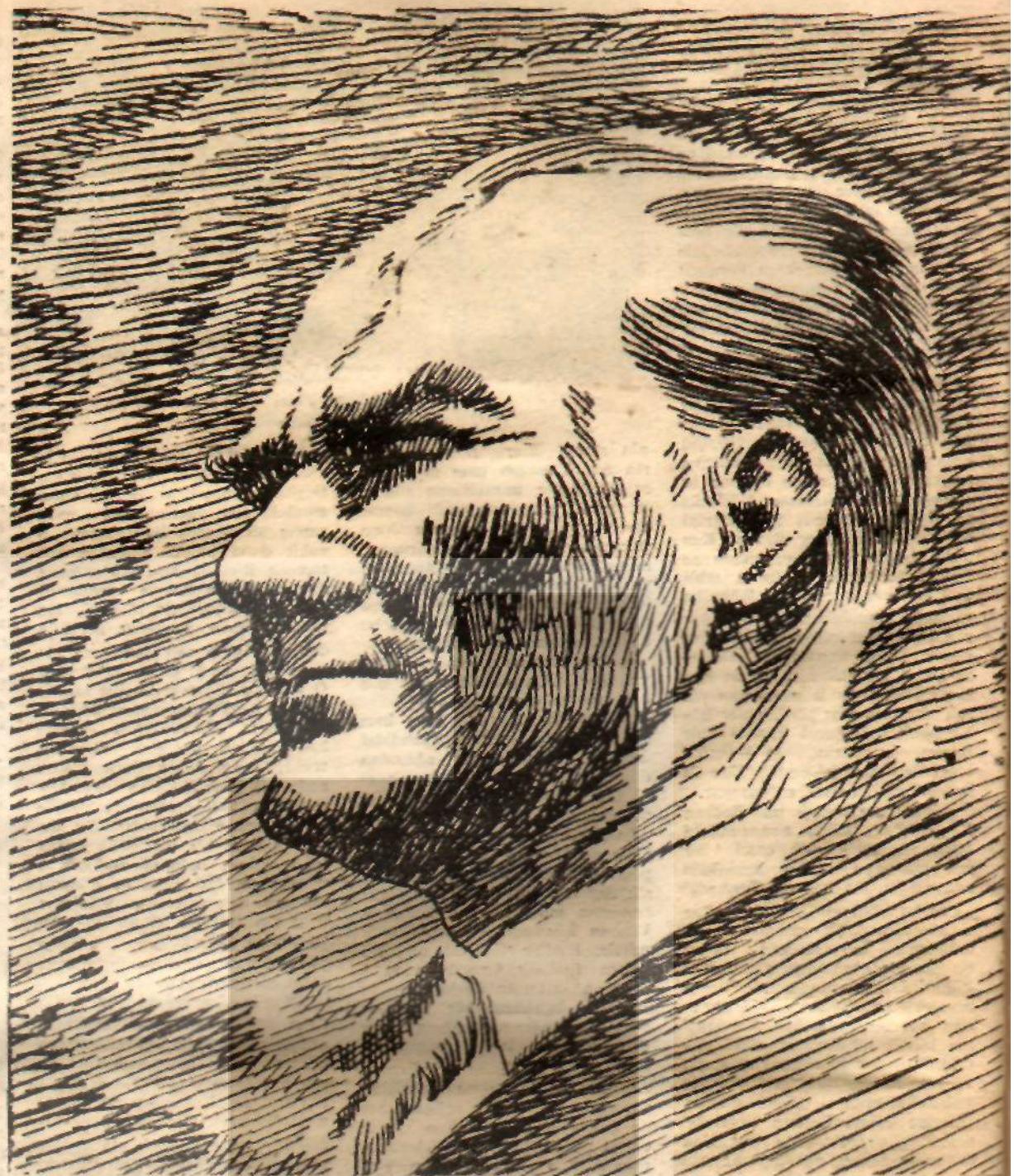
Silelarcı çürüyen yoksul bugdayın acısından,
Yeşil Kestinden, Sivas düzünden
Tutsak köylerimin insan insan tütüğü,
Sonsuz ağa topraklarından geçtim.

Demokrasi demokrasi diye lâf ebelerinin,
Bir taş üstünde söyledikleri on yalan,
İstmadan yüreğini üşümüş halkın
Kardeş corbasını soğutan ayrırik gayrılıktan geçtim.

Tanrı uludur, Tanrı uludur diyen müslüman Türkçenin
Halepli arapçaya kul olduğu beş vaktlerden,
Din içecilikte soyar halkın gönüllünü
Oy alır satar çarşılardan geçtim.

Bölüşürler bir ulusun rızkını
Bir büyük yaşıma oyundan
Derin ağızında uyurlar ırmıçılık
Vatandaş çocukların gecesinden geçtim.

Oturmışlardı benim aşının başına,
Son çorbama kaşık çalan
O utanmaz suratları gördüm,
Geçtim o korkunç talan sefirasından.

Yalanlarla azgın ırmak; kopmuş geliyordu
Töre, sevgi, erdem ve kardeşlik
Akıp sürüklendiyoordu sellerin önlünden
İnsane birşey kalmıyordu yurdumda.

Ve ben bir gün yirmisekiz Nisan
Gökyüzünün kurşunlandığı Beyazıt meydanından geçtim
Götürmemişti o özgür sel her şeyimi
Birşey kalmıştı gençlik halinde güzel ve namuslu.

Ve kuşalarım.. O güzelim halk çocukların
Seher ışığından geçtim yirmiyedi Mayıs'ta
Nöbete kalkıyoordu erdem,
Selâm duruyordu gelen güne kardeşlik.

Ve bir gün Urfalı kadınların trahomlu gözlerinden
Nemrut dağı eteklerinden yüzde doksan
Bir unutulmuş halkın EVET dediği gönülden
Dokuz Temmuz anayasasından geçtim.

Ve yıllarca önce bağımsız ovalarında yeseren,
Halkın emeği gerçek demokrasiden,
Mustafa Kemal yıldızının alev aldığı
Cemil'in Cezayirli bayrağından geçtim.

Ve toz ve duman.. İste geçtim,
Ellerim paramparça, ayaklarım paramparça
Ama mektubu getirdim.
Diriliş, uyanış, kurtuluş içinde

İster okuyun, ister okumayın
Ben görevimi yaptım:
Bu mektubu kapınıza bırakı,
Yaşmak ta, ölmek te elinizde.

Ben başkanın yanına dönüyorum,
Yeni mektupları olabilir,
Bir umut çayı gibi siren kuşaklara
Bağımız, halkın ve kardeş
Mustafa Kemal Türknesini kuracaklara!..

Ceyhun Atuf KANSU

ATATÜRK

Atatürküm eğilmiş vatan haritasına
Görmedim tung yüzünde büyесine gecefer
Atatürk neyesin memleketin yarasına
Uşup gitmiş elinden eski makbul çareler

Nerde İstiklal Harbinin o mutlu günleri
Türk düşmana karşı kazanılan zaferi
Hiç sanmam üyle ağarsın bir daha tan
Atatürküm ben ölecek adam değilim der.

Git hemşerim, git kardeşim toprağına yüz su
O'dur karşı kıyda cumlemizi düşünür
Resimlerinde bile malî mahzun görünür
Atatürküm kabrinde rahat uyumak ister.

Cahit Sıtkı TARANCI

MUSTAFA KEMAL

Ankaranın taşına bakma
Gözlerimin yaşına bak,
Kaldır da başını
Bir sabah vakti
Etnografya müzesinden
Memleketin haline bak!

Fethi GİRAY